

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**GEÇMİŞTEN BUGÜNE TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKASI VE
SURIYELİ GÖÇMENLER BAĞLAMINDA GÖÇ YÖNETİŞİMİ**

Hazırlayan

Aslı ÇAKI

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

KARAMAN – 2018

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GEÇMİŞTEN BUGÜNE TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKASI VE
SURİYELİ GÖÇMENLER BAĞLAMINDA GÖÇ YÖNETİŞİMİ

Hazırlayan

Aslı ÇAKI

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Şerife PEKKÜÇÜKŞEN

KARAMAN – 2018

GEÇMİŞTEN BUGÜNE TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKASI VE SURİYELİ GÖÇMENLER BAĞLAMINDA GÖÇ YÖNETİŞİMİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi:06.06.2018

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

.Başkan: Doç. Dr. Esra Banu SİPAHİ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Şerife PEKKÜÇÜKŞEN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Sevcan GÜLEÇ SOLAK

E. Sipa
Ş. Pe
S. Güleç

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 17.05.2018 tarihli ve 2018/21-162 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Doç. Dr. İdris Nebi UYSAL

KARAMAN – 2018

ÖNSÖZ

İnsanlığın bir gerçeği olarak yaşamın her döneminde karşımıza çıkan göç, özellikle son yıllarda artan boyutlara ulaşmıştır. Yaşanan göçlerle birlikte ülkeler arası işbirliğinin gerekliliği görülmüş, transit ülke konumundaki Türkiye’de yaşanan mağduriyetlere göz kapamayarak gerekli duyarlılığı göstermiştir. 2011’de Suriye’deki iç savaş nedeniyle oluşan göçün insanlık dramına sebep olmaması için Türkiye, açık kapı politikası uygulayarak, mevzuat üzerinden gerekli çalışmaları yapmıştır. Tüm duyarlılıklara rağmen göç sosyal bir olay olmaktan çıkmıştır. Göç günümüzdeki siyasi çıkarların bir sonucu olarak insanların can güvenliği sebebiyle yaşadıkları yerleri terk etmelerine neden olmuştur. Doğanın düzenine aykırı olarak gerçekleşmekte olan bu durumun, ilerleyen yıllarda devam edeceği ihtimalinin düşünülmesi endişe vericidir.

Yüksek lisans hayatım boyunca yanımda olan, tez çalışmamda her daim desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşlarım Zeynep Nohutlu, Habibe Kulle, Tefik Karşahin ve Ali Yıldırım’a minnettarım. Her daim bana güç veren, destekleyen, azmimi arttıran, ilim öğrenip öğretme yolunda hayallerimden vazgeçmememi sağlayan değerli insan, hayat arkadaşım, eşim Ramazan Çakı’ya sonsuz teşekkür ederim.

Beni yetiştiren, eğitimim için ellerinden geleni yapan, her daim maddi manevi yanımda olan canım babama ve güzel anneme; bu süreçte gülmemin temel sebebi, neşe kaynaklarım canım kardeşlerim Melisa ve Zeynep Mergen’e desteklerinden dolayı teşekkür ederken, varlıklarına şükrediyorum.

Şüphesiz en büyük teşekkür değerli danışmanımadır. Çalışmam süresince desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, bilgisi ile yönlendirici olan, her daim zaman ayıran, araştırmamın her aşamasında sabrı ile beni yönlendiren, yaptığı geribildirimler ile çalışmanın en iyi şekilde sonuçlanması için çaba gösteren, değerli danışmanım, saygıdeğer

hocam, güzel anne Dr. Öğr. Üyesi Şerife Pekküçükşen'e en içten samimiyetimle teşekkürlerimi sunarım.

Aslı ÇAKI

ÖZET

Göç olgusu, sosyal bilimlerin hemen hemen her dalında çalışılmakta ve araştırılmaktadır. İnsan doğasının dünyaya geliş ve gidişinin ilahi bir yazgısı olarak kabul edilen göç hareketliliği, ilk uygarlıkların kurulduğu tarihten bu yana devam etmiştir.

Özellikle 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş ile göç konusu başta Türkiye olmak üzere uluslararası alanda üzerinde önemle durulan bir konu olarak bir kez daha gündeme gelmiştir. Sürece ilk olarak insani duygularla yaklaşan Türkiye, Suriyelilerin yaşadıkları mağduriyete göz yummayarak göç konusunda bir takım yasal düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Yaşanan bu süreçte kontrol mekanizması her ne kadar merkezi idareye verilmiş olsa da göç yönetişimine ihtiyaç duyulmuştur. Böylelikle merkezi idare ile birlikte sivil toplum örgütleri ve yerel birimler göçmenlere yönelik faaliyetlerde birlikte hareket ederek süreci yürütmüşlerdir. Bu noktada mevzuattaki yetersizliklerin uygulamada yerel yönetimlere ve STK’lara nasıl yansıdığı çalışmada hedeflenen nokta olarak araştırılmıştır.

Çalışmada Türkiye’nin göç tarihi incelenmiş ve son yıllarda yaşanan Suriyeli göçmen krizinde Türkiye’nin izlediği politikalar araştırılmıştır. Bu noktada çalışmanın amacı mevzuat üzerinden Türkiye’nin göç politikalarının AB uyum sürecinin etkisiyle değişen yörüngesi incelenmesi ve göç yönetişiminin ne denli uygulanabilir olduğunun ortaya konmasıdır. Bu bağlamda Türkiye’de göç yönetişiminde mevzuattan kaynaklı eksikliklerin uygulamalara nasıl yansıdığına tespiti yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Göç, Göç Politikası, Göç Yönetişimi, Suriye*

ABSTRACT

The phenomenon of migration is studied and studied in almost every branch of social sciences. The immigration mobility, which is regarded as a divine burial of the coming and going of the world of human nature, has continued since the foundation of the first civilizations.

In 2011, migration issues, especially with the civil war in Syria, particularly in the international arena, including on the importance Turkey has once again raised as an issue. Unless the upcoming first human emotions Turkey, swept out by a team on immigration grievances of Syrians realized they lived regulations. Although the control mechanism was centralized in this process, migration governance was needed. As a result, civil society organizations and local units, together with the central administration, acted together in activities directed to immigrants. This point has been investigated as a target point in the study of how inadequacies in the legislation are reflected in local administrations and NGOs in practice.

The study examined Turkey's history of migration and immigration policies pursued by Turkey in the Syrian crisis has been investigated in recent years. At this point, the purpose of the study of migration policies through legislation in Turkey to examine the effect of changing the orbit of the EU integration process and that migration governance is to establish how applicable. In this context, how to determine whether the application is made to reflect the lack of governance originating from legislation on migration in Turkey.

Keywords: *Migration, Migration Policy, Migration Governance, Syria*

İÇİNDEKİLER TABLOSU

Sayfa No

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER TABLOSU	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
TABLOLAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM	8
GÖÇÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	8
1.1. Göç Kavramı	8
1.1.1. Göçün Tanımı	8
1.1.2. Göçün Nedenleri	12
1.1.3. Göçün Sonuçları	14
1.2. Göç Çeşitleri	15
1.2.1. İç ve Dış Göç	15
1.2.2. Zorunlu ve Gönüllü Göç.....	18
1.2.3. Kalıcı ve Geçici (Mevsimlik) Göç.....	20
1.3. Göç Kuramları	21
1.3.1. Ravenstein'in Göç Kanunları	21
1.3.2. Göç Sistemleri Kuramı	23
1.3.3. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı	24
1.3.4. Merkez Çevre Kuramı	26
2.BÖLÜM	28
TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİ	28
2.1. Türkiye'nin Göç Tarihi	29
2.2. Türkiye'nin Göç Politikası.....	34
2.2.1. AB Uyum Sürecinde Göç Politikaları	38
2.2.2. Kalkınma Planlarında Göç.....	41

2.2.3. Göç İle İlgili Kanunlar.....	43
2.2.4. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	50
3.BÖLÜM.....	54
SURİYELİ GÖÇMENLER VE GÖÇ YÖNETİŞİMİ.....	54
3.1. Göç Yönetişimi	54
3.2. Suriye’de Yaşanan Kriz ve Türkiye’ye Etkileri.....	59
3.3. Suriyeli Göçmenler Bağlamında Merkezi İdare	66
3.4. Suriyeli Göçmenler Bağlamında Sivil Toplum Örgütleri.....	72
3.5. Suriyeli Göçmenler Bağlamında Yerel Yönetimler.....	83
SONUÇ	94
KAYNAKÇA.....	101

KISALTMALAR LİSTESİ

AB:	Avrupa Birliği
ACU:	Assistance Coordination Unit Sivil Toplum Kuruluğu
AFAD:	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM:	Birleşmiş Milletler
BMMYK:	Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
GİGM:	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
HÜGO:	Hacettepe Üniversitesi Siyaset ve Göç Araştırmaları Merkezi
HYD:	Helsinki Yurttaşlar Derneği
IBC:	Malteser International (Uluslararası Yardım Kuruluşu)
IBC:	Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı
IOM:	Uluslararası Göç Örgütü
İGAMDER:	İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi
İHH:	İnsan Hak ve Hürriyetleri Derneği
İNGO:	Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşu
MAZLUMDER:	İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
MİREG:	Göç Araştırmaları ve Uygulama Merkezi

MÜLTECİ-DER:	Mültecilerle Dayanışma Derneği
NAFTA:	Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
NÜ-GAM:	Nüfus ve Göç Araştırmaları Merkezi
ORSAM:	Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
SGDD:	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SSTKB:	Suriyeli Sivil Toplum Örgütleri Birliği
STK:	Sivil Toplum Örgütü
TESEV:	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TİHV:	Türkiye İnsan Hakları Vakfı
TOKİ:	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
UAÖ:	Uluslararası Af Örgütü
UNDP:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNFPA:	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNICEF:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WHO:	Dünya Sağlık Örgütü
YUKK:	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapısı.....	52
Tablo 2. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı	61
Tablo 3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 ile Göre Dağılımı.....	62
Tablo 4. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	63
Tablo 5. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı.....	65
Tablo 6. Göç Yönetimi Yaklaşımından Göç Yönetişimine Doğru.....	56

GİRİŞ

Göç, bireyler, toplumlar ve devletler üzerinde hemen hemen her alanda dolaylı veya doğrudan etkili olan ve süreklilik arz eden aktif bir süreçtir. Çok yönlü bir karaktere sahip olması nedeniyle göç olgusu birçok alanın ilgisini çekmekte, konunun uzmanları tarafından tartışılmaktadır. Göç genel yapısı itibariyle demografik bir olgudur ve gerçekleştiği, ortaya çıktığı ülke ve bölge nüfusunda değişikliklere sebep olmaktadır. Göç sadece demografik yapı üzerinde değil diğer birçok alanlarda da etkiye sahiptir.

Tarihsel süreç içerisinde insanlar çeşitli sebeplerle buldukları yerler terk ederek farklı yer ve bölgelere gitmişlerdir. Göçün kuramsal anlamda temellendirilmesinde Ravenstein'in çalışmaları öncü kabul edilmiştir. Ravenstein'e göre; itici ve çekici etmenlerden yola çıkarak insanların başka yer veya bölgelerdeki iş imkânlarının çekiciliği ile hareket ettiklerini ileri sürmüştür. Nitekim bu düşünce 21. Yüzyılda hala güncelliğini korumaktadır (Sirkeci ve Cohen, 2015: 10). Ravenstein'in bu kuramı diğer kuramlara zemin oluşturmuştur. Göç Sistemleri Kuramı, İlişkiler Ağı Kuramı ve Merkez Çevre Kuramı Çalışmada üzerinde durulan diğer kuramlardandır.

18. ve 19. yüzyıllarda Sanayi devrimi Avrupa'da ortaya çıkmış, dünyanın farklı yerlerinde, farklı zamanlarda zorlama veya rızaya dayalı olarak legal veya illegal yollarla Avrupa ve Amerika'ya göçler yapılmıştır. Sanayi devrimi Avrupa kıtasında ortaya çıkmasına karşın tüm dünya genelini teknolojinin yayılması ile hâlâ etkileyen bir süreçtir. Bu yapısı itibariyle küresel bir olay özelliğine sahip olmaktadır. Göç olgusu sanayi devrimi gibi küresel bir vakanın çıktısı olarak ortaya çıktığına göre göç küresel bir süreçtir.

Ülkelerin sanayi devrimi ile birlikte artan sermayeleri sonucunda daha çok pazar ve hammadde yarışına girmeleri neticesinde 1914’de patlak veren I. Dünya Savaşı yaşanmıştır. I. Dünya Savaşı da sanayi devrimi ve daha sonra ortaya çıkacak olan II. Dünya Savaşı gibi çıkış noktası Avrupa kıtası olmasına karşı etki alanı olarak tüm dünyayı sarsmıştır. Bu bağlamda küresel ölçekteki her iki savaş göç hareketliliğine neden olmuştur. Bu savaşlar sonucunda dünyada birçok insan hayatta kalabilmek için göç etmek durumunda kalmıştır. Bu bağlamda göç sanayi devriminde olduğu gibi bu olayların da çıktısı durumundadır.

II. Dünya Savaşı sonrası dünyada artık hâkim olan şey Soğuk Savaştır. Soğuk savaş sonucunda kapitalizm sosyalizmi mağlubiyete uğratmış ve sosyalist blok içinde olan birçok devlet yıkılmıştır. Bu gelişmeler de ülkelerin demografik yapılarında büyük değişikliklere neden olmuştur. Göç bu olayda da çıktı durumundadır.

Yaşanan göç süreçlerinden etkilenenlerden birisi de Türkiye’dir. Tarihi geçmişe bakıldığında Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşanan göçler dikkat çekmektedir. Kırım’ın 1783’te Rusya tarafından işgal edilmesi Osmanlı topraklarına göç edilmesine neden olmuştur. Kırım’da yaşanan göç hareketliliği sonrasında Şeyh Şamil İsyanı ile birlikte Çeçen, Abhaza ve Çerkes gibi birçok etnik milletin Osmanlı Devletine göç ettiği görülmüştür. 1878 yılında yaşanan Balkan savaşları sonucunda Sırbistan, Karadağ ve Romanya’nın kaybedilmesiyle burada yaşayan Türk kökenli vatandaşların Anadolu’ya göç ettiği görülmüştür. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte 1926 yılında yapılan nüfus mübadelesi ile Batı Trakya’da yaşayan Müslümanlar Türkiye’ye getirilmiştir (Karpas, 2015: 2). 1988 yılında 52.000 Iraklı, 1992 yılında 25.000 Bosnalı ve 10.000

Kosovalı Türkiye'ye göç etmiştir. Gelen göçmenlere Türkiye "misafir" statüsü vermiştir. Sonrasında ise Körfez Savaşı ile birlikte Iraklı Kürtler göç etmiştir (Döner, 2016: 2)

Soğuk Savaş sonrası ve bugünü kapsayan son dönem olan Yeni Dünya Düzeni veya Küreselleşme Çağı olarak adlandırılan 20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılı içine alan bu dönemde de özellikle iletişim noktasında artan teknolojik gelişmeler birçok olayın gerçekleşmesinde tetikleyici bir rol oynamıştır. Özellikle 2010 yılında başlayan Arap Baharı ile birlikte göç konusu tekrar dünya gündemini meşgul etmeye başlamıştır. Arap Baharının çıkış noktası Ortadoğu coğrafyası olmasına karşın sonuçları itibariyle hemen hemen her ülkeyi ilgilendiren bir sorun zincirine sebep olmuştur. Arap Baharı ile birlikte Mısır, Tunus ve Libya gibi ülkeler iç karışıklıklara ve iktidar karşıtı gösterilere maruz kalmıştır. Dalgalar halinde yayılan bu süreçten Suriye de etkilenmiş, 2011 yılında Suriyeli vatandaşların hükümet karşıtı yaptığı eylemlerin ilerlemesiyle iç savaş oluşmuş ülkede yaşayan birçok Suriyeli vatandaş farklı ülkelere göç etmiştir. Suriyeli göçmenlerin en çok tercih ettiği ülkelerden biri olmuştur. 2018 yılı mart ayı itibariyle Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmen sayısı 3 buçuk milyon civarındadır.

Türkiye Suriye'de yaşanan bu karışıklığa sırt çevirmeyerek açık kapı politikası uygulamıştır. Yapılan çalışmalar ile birlikte göç alanında bir yönetim ağı oluşturulması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013 yılında Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye tarihinde ilk defa göç ile ilgili çalışmaları YUKK adı altında birleştirmiş ve mevzuattan kaynaklı eksiklikler ile birlikte dağınık olan göç kanunundaki sorunlar giderilmeye çalışılmıştır. Yine bu kanunla göç yönetiminde yeni bakış açıları oluşturulmuş, işbirliği faaliyetleri önem kazanmış ve uluslararası işbirliğine dönük yeni bakış açılarının yerleşmesi için bir adım

atılmıştır. 6458 sayılı kanun gereğince 81 il ve 148 ilçede İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulmasına karar verilmiştir. Göçmenlerin eğitim, sağlık barınma ve sosyal yaşamlarındaki her türlü ihtiyaçlarının giderilmesi için barınma alanları oluşturulmuştur. Merkezi yönetim ile birlikte STK'lar, kamu kurumları, AFAD, Kızılay gibi birçok kurum ve kuruluş yaşanan insanlık dramına yardımcı olabilmek için çalışmalar yapmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde göçün kavramsal çerçevesi incelenmeye çalışılmış, göçün nedenleri ve sonuçları üzerinde durulmuştur. Siyasi baskılar, sürgün, kıtlık ve savaş gibi zorunlu haller göçün ekonomik nedenlerini oluştururken; kentlerin politik özellikleri ve iş bulma imkânlarının fazla oluşu sosyo-politik nedenleri meydana getirmiştir. Göçün sonuçlarına bakıldığında ise; kentlerde gecekondulaşma, kültürler arası uyumsuzluklar, alt yapı hizmetlerinin yetersiz oluşu ve işsizlik örnek olarak gösterilebilir. Göçe yapılan yer itibari ile bakıldığında ise zaman bakımında kalıcı ve geçici göç; yer bakımından iç ve dış göç; kişinin rızası bakımında zorunlu ve gönüllü göç gibi kavramlar karşımıza çıkmaktadır. Birinci bölümün son konusu olarak göç kuramlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye'nin göç tarihinde yaşanan değişimler ve gelişimler üzerinde durulmuştur. Türkiye'nin göç tarihinde Osmanlı Devleti'nin hoşgörü politikasının etkileri olduğu görülmüştür. Uluslararası alanda yer sahibi olan Türkiye AB'nin sürece etkisiyle çeşitli anlaşmalar imzalayarak göç alanında düzenlemeler yapmıştır. Bu süreç ilk olarak 1951 Cenevre anlaşmasıyla başlamış, sonrasında 2011 Suriyeli göçmen krizinin etkisiyle 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle devam etmiştir. Bu doğrultuda çalışmada Suriye'de yaşanan krizin Türkiye'yi hangi boyutlarıyla etkilediğine yer verilmiştir.

Yaşanan göç krizinin uluslararası alanda yönetilmesi için yeni kurum olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), göç yönetişimini sağlayabilecek bir birim olarak çalışmada yer almıştır.

Göç yönetişimin incelendiği son bölümde Türkiye'nin içerisinde bulunduğu durum itibariyle süreci en hızlı şekilde atlatmak, göçmenlere yönelik faaliyetleri kapsamlı bir biçimde gerçekleştirmek için merkezi idare başta olmak üzere yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin çalışmaları ele alınmıştır. 6458 sayılı YUKK gereği kurulan GİGM ve bu müdürlük bünyesinde bulunan Göç Politikaları Kurulu başta olmak üzere yapılan çalışmalar irdelenmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde kısıtlı sayıda olmasına karşın merkezi idare ile STK'lar arasında işbirliği olduğu buna karşın mevzuatta açık bir şekilde başta yerel yönetimler olmak üzere STK'lara yeterince hareket alanı ve serbestliği verilmediği görülmektedir. Yeterli kaynağın olmaması ve yerel birimlere merkezi idare bütçesinde sınırlı miktarda verilen bütçenin gelen göçmen sayısına oranla yetersiz olması, bu durumun proje ve faaliyetlerde kendini nasıl gösterdiği çalışmada üzerinde durulan konular arasındadır.

Çalışmada birçok eserden yararlanılmıştır. Bunlardan ilki Türkiye'nin göç politikaları üzerinde durulan İÇDUYGU, ERDER ve GENÇKAYA (2014)'ya ait, *“Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere”* adlı proje çalışmasıdır. Göç ve sığınma politikalarını tarihsel ve güncel düzeyde ele alan kapsamlı bir çalışmanın yokluğundan yola çıkan bu çalışma da, son dönemde uluslararası göç ve sığınma politikalarının Türkiye için artan önemini göz önüne alarak, hem bu politikaların ayrıntılı bir değerlendirmesini yapmayı, hem de tarihsel bir bakış açısıyla bu politikaların toplumsal, siyasal ve ekonomik yansımalarına dolaysız

göndermeler de bulunmayı hedeflemiştir. DÖNMEZ KARA (2015)'ya ait, "Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları" adlı doktora çalışması bir diğer örnektir. Çalışmada uluslararası göçün önlenmesinde uluslararası işbirliğinin etkinliği araştırılmaktadır. Çalışmanın amacı, Türkiye özelinde göç alanında işbirliği ile ilgili yeni bir bakış açısı getirmektedir. Bu bağlamda çalışmada teorik bir inceleme ile göçe ilişkin kavramsal çerçeve oluşturulmuş, göç yönetimi ve beraberinde getirdiği uluslararası işbirliği uluslararası göç kapsamında incelenmiştir.

Bir başka çalışma KAHRAMAN (2016)'nın, "Türkiye'de Göç Yönetimi ve Suriyeli Sığınmacılar" adlı yüksek lisans çalışmasıdır. Bu çalışmada, Suriyeli sığınmacılara yönelik göç politikasının koordinasyonu ve uygulama sorunları belirlemek üzere Hatay, Gaziantep, Kilis ve İstanbul illerinde saha araştırması yapılmıştır. Çalışmada, devlet birimleri ve sivil toplum aktörlerinin politika kararlarının uygulanmasında etkileşimlerini göz önünde tutulmuş, Türkiye'de göç politikasının yönetim ve uygulama boyutunun analiz edilmesi hedeflenmiştir. KAYA ve ERDOĞAN (2015) tarafından derlenen "Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler" isimli kitap faydalanılan eserler arasındadır.. Eserde Anadolu coğrafyasının kısa sayılabilecek bir tarihsel dilimi üzerinde yoğunlaşmakta ve genel olarak Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan bu yana gerçekleşen göçlerin yaratmış olduğu toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel yapılanmalarını sonuçlarıyla birlikte ele alınmaktadır. Bir başka açıdan da bakıldığında bu önemli eser, bir anlamda çok kültürlü Anadolu'yu resmetmekte, bu geniş çerçeve içinde yüzlerce yıl sürekli değişen ama hiçbir zaman tek renkli olmayan zengin ve çarpıcı tabloyu anlamamızı sağlamaktadır. Her biri konularında uzman olan değerli bilim insanlarımızın özgün çalışmalarının yer aldığı kitapta, Türkiye'nin artık giderek artan oranda göçmen kitlesine ev sahipliği yapacağı gerçeğinin reddedilemeyeceği vurgulanmakta,

toplumumuzun belli bir kesiminde potansiyel olarak varolan ve son Suriyeli göçmenlerin gelmesiyle de yükselmeye başlayan "göçmen karşıtı" söylemlere karşı doğru politikalar üretilmesi önerilmektedir.

Faydalanılan eserler ile birlikte çalışmada Türkiye'nin göç tarihi incelenmiş ve son yıllarda yaşanan Suriyeli göçmen krizinde Türkiye'nin izlediği politikalar araştırılmıştır. Bu noktada çalışmanın amacı, mevzuat üzerinden Türkiye'nin göç politikalarının AB uyum sürecinin etkisiyle değişen yörüngesi incelenmesi, politikaların tespiti ve göç yönetişimin ne denli uygulanabilir olduğunun ortaya konmasıdır. Bu bağlamda Türkiye'de göç yönetişimin de mevzuattan kaynaklı eksikliklerin uygulamalara nasıl yansıdığına tespiti yapılmaktadır.

Çalışmanın ilk olarak Kilis ili üzerinden araştırılması planlanmış, sonrasında ildeki merkezi ve yerel yönetim birimleriyle mülakat yöntemiyle görüşülmüştür. Fakat görüşülen kurumlardan yeterli seviyede bilgi ve veri alınamamıştır. Bu nedenle görüşme sırasında elde edilen kısıtlı bilgilerle sağlıklı bir sonuca ulaşamayacağı endişesiyle Kilis ili örneği iptal edilmiştir. Böylelikle çalışmanın kapsamı, Türkiye üzerinden merkezi yönetim, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının göç yönetişimi çerçevesinde sınırlı tutulmuştur.

Belirlenen bu alanda çalışmanın yöntemi, tarihsel ve betimleyici yöntemle birlikte, mevzuat üzerinden yapılan detaylı incelemeleri kapsamaktadır. Çalışma da Türkiye'de göç yönetişiminin mevzuattan kaynaklı eksiklikler nedeniyle yeterince oluşmadığı, bununla birlikte çalışmaların etkililiğinin ve fayda sağladığı alanın kısıtlı olduğu varsayımı üzerinde durulmaktadır.

1.BÖLÜM

GÖÇÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Göç Kavramı

Göç yüzyıllar öncesi insanlık tarihinin bir gerçeği olarak ortaya çıkmıştır. Çeşitli sebeplerden dolayı insanların topluluk veya kitleler halinde yer değiştirme talepleri uzun yıllar üzerinde araştırma yapılacak olan göç kavramının irdelenmesine neden olmuştur. Göç kavramı üzerine henüz tam olarak belirlenen bir tanım yapılmamış olmasına rağmen çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nün Göç Terimler Sözlüğü'ne göre göç (migration); uluslararası bir sınırı geçerek veya devlet içinde yer değiştirerek oluşmaktadır. Nedeni, yapısı ve süresi hangi sebeple olursa olsun yer değiştirme hareketi olarak ifade edilmektedir. Bu göç süreci, yerinden edilenler, mülteciler ile ekonomik göçmenlerden meydana gelmektedir (2013: 22). Yapılan tanımlamalara göre üzerinde mutabakata varan en temel yargı, göçün bir yer değiştirme hareketi olarak kabul edilmesidir.

Bu doğrultuda, göçün kavramsal çerçevesinin yer aldığı birinci bölümde; göç, göçün nedenleri, göçün sonuçları, göç çeşitleri ve uluslararası literatürde göç ile ilgili olarak üzerinde çalışmalar yapılan temel göç kuramlarına yer verilecektir.

1.1.1. Göçün Tanımı

Göç olgusu, büyük sosyal etkiler yaratan toplumsal bir hareketliliği ifade etmektedir (Çağlayan, 2015: 193).

Tarih sahnesinde insanlığın var olduğu ilk zamanlardan bu yana yer değiştirme hareketi olarak ifade edilen göçlerin niteliği ve içeriği sürekli değişim göstermiştir. İlk

aşamalarda iklim koşulları, savaş veya kıtlık gibi nedenlerle oluşan yer değiştirme hareketleri, zamanla yerini, sosyal, kültürel, siyasi veya eğitim gibi sebeplere bırakmıştır (Dönmez Kara, 2015: 11). Bu sebeple geçmişten geleceğe göç hareketleri uzmanların dikkatini çekmiş, konuyla ilgili farklı tanımlamaların yapılmasına neden olmuştur (Akıncı, Nergiz ve Gedik: 2014: 60-61). Nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmesi gereken göç süreci, durağan bir olgu değildir (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 249-250). Her bir göç ve göç dalgası, gerek nedenleri ve içeriği, gerekse yaşanma ve gerçekleşme şekilleriyle birbirlerinden farklılık göstermektedir. Bu durum göçle ilgili olarak ekonomistler, sosyologlar, coğrafyacılar ve daha birçok alan tarafından farklı tanımlamaların ortaya atılmasına sebep olduğu için kapsayıcı ve ortak bir tanım noktasında zorlanılmaktadır (Taşçı, 2009: 178; Çağlayan, 2013: 87).

Sanayi devrimiyle başlayan süreçte önce Avrupa ülkelerini sonra diğer ülkeleri etkileyen Avrupa ülkelerinde kırsal ve kentsel alanlarla ilgili olarak olumlu ve olumsuz değişimlere sebep olmuştur (Kurt, 2006, 149). Amerika'nın ilk devlet başkanı Thomas Jefferson "Biz, Avrupa'da olduğu gibi, büyük kentlerde birbirimizin üzerine yığıldığımız zaman, yine biz de aynı Avrupa'da olduğu gibi sapıklık ve çürümeye sürükleneceğiz ve onların orada yaptığı gibi birbirimizi yemeye başlayacağız" ifadesiyle olumsuz görüşlerini, sürecin dışında kalacaklarını belirtmiş olsa da hiçbir ülke bu süreçten kaçamamıştır ve II. Dünya savaşıyla birlikte göç süreci varlığını devam ettirmiştir (Cook, Gittel ve Mack, 1973: 3'den aktaran Kurt, 2006: 149).

Kişilerin gelecekteki yaşamlarının bir kısmını ve yahut tamamını geçirmek üzere, geçici ya da kalıcı bir süre için iskân ettikleri yerden şehir, köy gibi bir başka yerleşim yerlerine yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayı olarak tanımlanan göç ekonomik,

sosyal, kültürel, coğrafi ve siyasi birçok noktada ele alınmalıdır (Şen, 2014: 233; Özdemir, 2008: 89; Taşçı, 2009: 178). Göçe yer değiştirme eylemi demek doğru olmakla birlikte eksik bir ifadedir. Daha geniş bir ifadeyle göç, “kaliteli yaşam standartlarına ulaşmak ve bunun için daha iyi koşullarda çalışma isteyen kişilerin bu umutlarını gerçekleştirmek amacıyla buldukları yeri terk ederek farklı yönere gidip kalıcı veya geçici yer edinme istekleri” şeklinde açıklanabilmektedir (Aksoy, 2012: 293).

Göçün bir diğer önemli özelliği, göç edilen ülkelerdeki nüfusun nitel ve nicel yapısında oluşturduğu etkidir. Bu sebeple göç, kentlerin ve ülkelerin nüfuslarının gelişmesine katkı sağlayacağı gibi, olumsuz etkileri de olabilmektedir (Eş ve Ateş, 2004: 212).

Castles ve Miller *Göçler Çağı* adlı eserlerinde uluslararası göçün modern dünya üzerindeki etkilerini anlatmaya çalışmışlardır. Burada göç kavramını, “*göç veren ve göç alan, bununla birlikte çok boyutlu olması özelliğiyle toplumsal değişimlere sebebiyet veren kolektif bir eylem*” olarak ifade etmişlerdir. Başka bir ülkede yaşama deneyimi ve göç hali hazırda planların değişmesine sebep olurken, göçmenlerin ayrılırkenki düşünce ve niyetleri noktasında bilgi verememektedir. Benzer şekilde hiçbir ülke göç nedeniyle etnik bir ayrışmayı arzu etmemiş olsa da, kamu politikalarında, emek piyasasında, ulusal kimlik ve uluslararası ilişkiler konularında etnik azınlıklar ortaya çıkmıştır (2008: 29).

Castles ve Miller’e göre şiddetli çatışmalar, siyasal mücadeleler ve ekonomik sebeplerle göç olgusunda yeni akımlar gelişmektedir. Bu sebeplere dayanarak göçlerin dört temel eğilimini şu şekilde ifade etmektedirler (2008: 12).

1. Göçün Küreselleşmesi: Artan göç hareketleriyle birlikte ülkeler, bu hareketten etkilenmektedirler. Kaynak sahaların yani göç veren bölgelerin

artmasıyla, göç alan ülkeler farklı kültürlerle sahip göçmenleri ülkelerine alabilmekteler.

2. *Göçün Hızlanması*: Günümüzdeki göç hacminin büyümesiyle birlikte ülkelerin bu süreçle ilgili politikalarında değişimler olmaktadır.

3. *Göçün Farklılaşması*: Ülkeler tek tip göçten ziyade emek, sığınmacı, işçi vb. gibi birden fazla göç tipiyle karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu farklılık ülkelerin uluslararası alanda göçle mücadele etmede işini zorlaştırmaktadır.

4. *Göçün Kadınlaşması*: Geçmişteki göç hareketlerinde erkeklerin egemenliğinin fazla olduğu bilinmektedir. Küresel göçlerle birlikte kadın göçmenlerin sayısında da artış olmuştur.

5. *Göçün Siyasallaşması*: Ülkelerin değişen politikaları, ikili ilişkileri ve iç politikalarının etkisiyle beraber uluslararası göçün bundan etkilendiği ifade edilmektedir.

Göçün bir diğer önemli noktası zaman boyutudur. Belirli bir zaman aralığını kapsayan göç hareketliliğinde temel konulardan biri göç edilen yerde hangi süreyle kalınacağı konusudur. Bu süre kimilerine göre bir yıl kimilerine göre daha fazla olarak ifade edilmişse de konuyla ilgili olarak bir mutabakata varılamamıştır (Tekeli, 1998: 9).

Göç eden kişilerin niyetleri de göç ile ilgili başka bir boyuttur. Göçle birlikte oturulan yerin değişmesi, bununla birlikte göç eden kişinin bu değişmeyi “kalıcı bir niyetle” yapmış olması önemlidir. Fakat böyle bir bilginin veya niyetin nesnelliği konusunda kesin bir ölçüm yapılamayacağından bu boyut kimi zaman göz ardı edilmektedir (Taşçı, 2009: 180-181).

1.1.2. Göçün Nedenleri

Son yıllarda ekonomik, sosyal ve toplumsal olaylara bağlı olarak göç hareketliliğinin arttığını görülmektedir. Göçün toplumların yaşadıkları dönüşümlere paralel olarak tek yönlü bir şekilde ortaya çıktığı söylenmektedir. Bununla birlikte göçlerin en belirleyici yönü, toplumların sanayileşmesine bağlı olarak kırsal kesimden şehirlere doğru yapılan göçtür (Tekeli, 1965: 159). Gelişen teknoloji ile birlikte tarımda makineleşmenin artmasıyla, tarım alanında çalışan birçok kişi işsizlikle karşı karşıya kalarak göç etmiştir (Karpat, 1978: 7).

Göçün işsizlik, ekonomik büyüme, enflasyon gibi makroekonomik göstergelerden etkilediği söylenebilir (Arslan, 2001: 152; Sağlam, 2006: 155; Aksoy, 2012: 294). İş bulma amacıyla göç eden kişilerin öncelikli göç sebepleri ekonomik sebeplerdir (Gezgin, 1994: 18). İş bulmak isteyenler daha iyi bir iş, göçebe kişiler daha iyi yiyecek ve barınma koşulları sebebiyle göç etmekte, yaşam standartlarını yükseltmek göç için en belirgin sebep olmaktadır. Bununla birlikte makineleşmenin artmasıyla tarım işçisine duyulan ihtiyacın azalması ve daha iyi iş imkânları kişilerin kırdan kente gitme isteklerini arttırmıştır (Sağlam, 2006: 155).

Göçlerin nedenleri arasında savaşlar, doğal afetler, devlet tarafından yapılan zorunlu göçler ve mekânsal değişimler de vardır (Kaygalak, 1999: 8). Kimi düşünürlere göre göçe neden olan iki çeşit kapitalist düşünce bulunmaktadır. Bunlardan ilki sürecin devamlılığı ile ilgili olan üretimin etkililiği için emeğin mekânsal olarak dağıtılması olarak ifade edilmektedir. Bu şekliyle göç üretimin yeniden örgütlenmesine yardımcı olmaktadır. İkinci olarak ise mekânsal değişimler yoluyla göçün bireyler açısından daha fazla ekonomik kazanç sağlanacağı düşünülmesidir (Doğan, 2002: 23).

Göçe sebep olan bir diğer neden ise gelir dağılımındaki adaletsizlik sonucu artan açlık ve yoksulluk seviyesinin fazla olmasıdır. Yeterli gelire sahip olamayan kişiler ilk olarak köyden kasabalara göç etmekte, burada iş bulamadıkları takdirde göç yerleri aşamalı olarak şehirler, büyükşehirler ve en nihayetinde yurt dışı olarak belirlenmektedir (Taşcı, 2009: 186). Başka bir ifadeyle gelir dağılımındaki dengesizlik sebebiyle kişiler başka yerlerde daha iyi imkân ve fırsatların olduğunu düşünerek, bunlardan yararlanma arzusuyla göç etmektedir (Tekeli, 1998: 12).

Göçe sebep olan bir başka neden ise savaş ve terör olaylarıdır. Savaşlarda taraf olmamalarına rağmen sivil insanlara yapılan fiziksel saldırılar, katliamlar ve kullanılan ağır kimyasal silahlar bu kişilerin buldukları yeri terk ederek güvenli bölgelere gitmelerine neden olmuştur. Arap Baharı olarak adlandırılan süreçte 2011'de Suriye'de başlayan olaylar neticesinde birçok insan göç etmek zorunda kalmıştır (Taşcı: 2009: 190).

Uluslararası alandaki politikaların göç üzerinde belirleyici etkisi olmaktadır. Tarihsel süreçte bazı ülkelerin iş gücü açığını kapatmak için göçü kabul ettikleri görülmektedir. II. Dünya savaşı sonrasında hızlı sanayileşmeyle birlikte girilen bu süreçte yeterli iş gücü kapasitesi bulunmayan ülkeler göçmen işçilere kapılarını açmak zorunda kalmışlardır. Buna örnek olarak Türkiye'den Almanya'ya 1960 yılında yapılan işçi göçleri gösterilmektedir (Danış, 2013: 7).

Göçe sebep olan bir diğer etken ise doğal sebeplerdir. İklim değişiklikleri, doğal afetler, kuraklık gibi çevresel faktörler nedeniyle kişiler göç etmektedir. Bu bağlamda doğa ve göç arasında kurulan ilişkide temel olarak iki görüş ileri sürülmektedir. Minimalist görüşü savunanlara göre göçe neden olan etken çevresel bozulmadır.

Maksimalist görüşe göre ise göçün etkisiyle çevresel düzensizlikler ve aksaklıklar oluşmaktadır (Dönmez Kara, 2015: 20).

1.1.3. Göçün Sonuçları

Yılmaz'a göre göç hem neden hem de bir sonuçtur. Ona göre göç ekonomik ve toplumsal etkileşimlerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bunu toplumların tarihsel gelişimlerinden çıkarmaktadır. Göç toplumsal ve ekonomik dönüşümlere katkı sağlayarak bir etken olmaktadır. Bu yönüyle göç bir neden olarak görülmektedir (2014: 1693).

Kimilerine göre göç iş olanakları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yapılan göçlerle birlikte gidilen bölgedeki mevcut iş imkânlarından yararlanmak isteyen kişilerin sayılarının artacağı ifade edilmektedir (Eş ve Ateş, 2004: 211). Göçmenlerin göç ettikleri yer ile ilgili olarak yaptıkları ilk hareket, buldukları yerde iş bulmak ve geçimlerini sağlamak şeklindedir. Fakat göç eden kişilerin çoğunluğunun vasıfsız olmaları nedeniyle iş bulmaları zorlaşmakta; bunun sonucunda göçmenler güvencesiz, örgütsüz ve sürekli olmayan işlere yönelerek açık işsizlik oluşturmaktadırlar (Taşcı, 2009: 192). Örneğin, iş imkânlarının düşük olduğu bir yerden iş imkânlarının fazla olduğu bir bölgeye doğru yapılan göç her iki taraf için avantajlar sağlamaktadır. Göç sonucunda kişilerin yaşayacakları yerler noktasında yetersiz olan konut eksikliği nedeniyle ortaya çıkan gecekondular, göç edilen yerlerdeki mahalli hizmetlerin yetersiz olması ve ihtiyacı karşılayamaması ile ortaya çıkan diğer sorunlar, gizli işsizlik gibi olumsuz durumlar dikkat çekmektedir (Eş ve Ateş, 2004: 211).

Koçak ve Terzi'ye göre göçün ortaya çıkardığı sonuçlar şunlardır (2012: 168);

- Eğitim sağlık hizmetleri ve alt yapı hizmetlerinde eksikliklerin olması

- Gecekondulaşma ve çarpık kentleşme
- Nüfus dağılımında orantısızlığın oluşması
- Göç alan yerdeki nüfusun hızlı artışı bununla birlikte göç veren yerde nüfusun seyrelmesi
- Göçler sonunda kültürel alanda anlaşmazlıkların olması

1.2. Göç Çeşitleri

Birçok çalışmada göçle ilgili olarak farklı sınıflamalar mevcuttur. Örneğin Fichter göçü genel olarak zorunlu ve gönüllü olmak üzere ikiye ayırırken, Peterson'a göre ilkel göç, kontrollü göç, serbest göç ve zorunlu göç şeklinde bir ayırım söz konusudur. Ülkemizde ise ağırlıklı olarak kentten kente, kentten kıra, kırdan kente ve kırdan kıra şeklinde ayırım yapılmaktadır (Peterson, 2002: 24'den aktaran Kurt, 2006: 150). Genel olarak yapılan sınıflamalar ise, iç-dış göç, zorunlu-gönüllü göç ve kalıcı- geçici göç şeklindedir. Aşağıdaki bölümde göçün genel olarak kabul edilen çeşitleri açıklanmaktadır.

1.2.1. İç ve Dış Göç

İç göç içerisinde kırsal alandan kente doğru göçler olduğu gibi ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerle kentten kente doğru göç de söz konusu olmaktadır. Yapılan göç sonucunda olumlu ve olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Yapılan göçlerin birçoğu isteğe bağlı olarak değil, güdümlü göç olarak ifade edilmektedir. Güdümlü göçten kastedilen ise devletin çeşitli ekonomik ve sosyal politikalarla aldıkları kararlar nedeniyle vatandaşın mobil hale gelmesidir (Eş ve Ateş, 2004: 211).

İç göç, belirli bir ülke içinde, köy, kasaba veya kent gibi yerleşim yerleri arasında yapılan nüfus hareketliliği olarak ifade edilir. (Keleş, 1998: 50-63).

Bir başka tanımda ise iç göç, “yurt içinde yaşayan nüfusun, iki genel nüfus sayımı arasındaki ikametgâhlarının farklı olması durumu şeklinde oluşan göçler” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamaya göre, birden fazla ikametgâh adresine sahip olanlar ile yurt dışında yaşayanlar kapsam dışında bırakılmaktadır (Tekeli, 2008: 173).

Göçler her zaman kişilerin kendi istekleri doğrultusunda olmamaktadır. Örneğin, tarım toplumunda yaşayan bireyin yer değiştirmek zorunda kalması gibi. Bunun tam tersi olarak zorla değil, bireyin gönüllü isteğiyle yer değiştirmeler yapılmak isteniyorsa burada özgür bireyin bunun sonucunda modern devletin varlığı gerekmektedir (Tekeli, 2008: 173).

İç göçlere neden olan sebeplerden biri ekonomik büyümede bölgeler arasında oluşan farklılıklardır. Ekonomik büyüme ve gelişmenin endüstrileşmiş bölgelerde daha fazla olmasının iç göçü artırdığı ve ekonomik alanda büyümüş bölgelere doğru hareketliliğin fazlaştığı ifade edilmektedir (Dönmez Kara, 2015: 21). Siyasi nedenler de iç ve dış göçler için önemli bir alanı oluşturmaktadır. Örneğin, Türkiye ile Yunanistan arasında 3 Ocak 1923 de imzalanan *Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi* ile karşılıklı olarak zorunlu göçler yapılmış, bu göçler neticesinde ulus devletlerin daha homojen bir nüfusa sahip olması siyasi açıdan amaçlanmıştır (Dönmez Kara, 2015: 23).

Çelik’e göre iç göçün gerçekleşmesine neden olan etmenler itici ve çekici etmenlerden meydana gelmektedir. İtici etkenler; işsizlik, gelir seviyesinin düşüklüğü ve tarımsal yetersizliklerden oluşurken, gelir seviyesinin yüksek olması, iş imkânlarının fazlalığı, kentte olan akrabalık ilişkileri çekici etmenleri oluşturmaktadırlar (Çelik, 2006: 151-155).

İç göç dört farklı şekilde gerçekleşebilmektedir (Özdemir, 2008: 23);

1. Kentsel alanlardan, kentsel alanlara doğru yapılan göçler
2. Kentsel alanlardan, kırsal alanlara doğru yapılan göçler
3. Kırsal alanlardan, kentsel alanlara doğru yapılan göçler
4. Kırsal alanlardan, kırsal alanlara doğru yapılan göçler

Dış göçler ise, devamlı ya da kısmi süreli olarak göç edilen yerde çalışmak veya kalmak amacıyla bir ülke sınırlarının dışında başka ülkelere doğru yapılan yer değiştirme veya nüfus hareketliliği olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, 2008: 21). Dış göçler tarihte ilk defa 4. yüzyılda Hunların Karadeniz'in kuzeyine, buradan kaçan Germen kavimlerinde bugünkü Arap devletlerinin var olduğu topraklara yerleşmeleriyle, zincirleme göçlere neden olan Kavimler göçü ile meydana gelmiştir. Sonrasında 16.yüzyıldan itibaren Amerika kıtasının keşfiyle göçler kıtalar arası bir boyut kazanmıştır (Aksoy, 2012: 293). 2010 yılında Suriye'de iç savaş sonucu, bölgede yaşayan halkın kendi iradeleri dışında göç etmek durumunda kalması dış göç için en güncel örnektir (Ekici ve Tuncel, 2015: 18).

Kısaca dış göç, bir ülkede yaşayan bireylerin ya da toplumsal grupların başka bir ülkeye göç etmeleridir (Çağlayan, 2011: 88). Uluslararası göç olarak da ifade edilen dış göç teknolojik gelişmelerle birlikte ulaşımın hızlanmasıyla, kaynakların, insanların ve hizmetlerin ulus sınırlarını aşarak dolaşımını sağlamıştır. Bu durum sadece az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru bir göçü ortaya çıkarmamış, gelişmiş ülkelerden diğer ülkelere de hammadde kaynaklı göçlere sebep olmuştur. Bu durumun doğal sonucu olarak uluslararası göç ülkeler için önemli bir noktada yer almaya devam etmektedir (Aksoy, 2012: 293).

1.2.2. Zorunlu ve Gönüllü Göç

İnsanların bulunduğu ortamları kendi rızalarıyla terk etmeleri sonucu oluşan göç türüne gönüllü göç denmektedir. Gönüllü göç oluşumunda çekici faktörlerin etkisi bulunmaktadır. (Özyakışır, 2013: 15). Bir başka ifadeyle kişilerin daha iyi imkân ve koşullarda yaşamak arzusuyla gerçekleştirildiği göçler gönüllü göç olarak ifade edilmektedir (Sayın vd. 2016: 3).

Gönüllü göçün sebepleri şunlardır (Özyakışır, 2013: 15);

- Daha kaliteli eğitim alma isteği
- Kariyer yapma arzusu
- Kişilerin içinde buldukları standartları yükseltme isteği
- İş fırsatlarının fazlalığı ile birlikte daha yüksek ücretli iş imkânlarının çokluğu
- Sosyal hizmetlerden faydalanma isteği (eğitim, sağlık)
- Aile, akraba gibi aynı kültürdeki insanlarla yaşama arzusu
- Kişisel inanç ve özgürlüklerin daha iyi yaşanabileceği düşüncesi

Gönüllü göçlerin oluşma şekillerine bakıldığında ağırlıklı olarak aile fertlerinden birinin veya bir kaçının öncü olarak başka bir ülkede iş bulması veya yerleşmesi için gerekli sebebin olması yeterli gözükmektedir. Bu şekilde kişinin gittiği ülkede bir yaşam kurup aile fertlerinin geri kalanlarını da göçe teşvik etmesiyle gönüllü göçler devam etmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa ülkeleri yetersiz iş gücünden dolayı gelişmiş veya az gelişmiş ülkelere göçler almışlardır. Almanya'nın 1970'lerde Türkiye ve Yunanistan'dan aldığı göçler gönüllü göçe örnek gösterilebilir (Dönmez Kara, 2015: 27).

Göçmenler bu göç türünde, göç etme kararlarını kendileri almaktadır. Gönüllü göçte belirleyici faktör kişilerin iç dünyalarıdır. Süreç göç etme kararı ile sonuçlanmaktadır (Özdemir, 2008: 20).

Kişilerin yaşadıkları yerleri kendi iradeleri dışında terk etmek zorunda kalmaları durumuna zorunlu göç denmektedir. Zorunlu göçün meydana gelmesinde itici faktörler etkili olmaktadır. Bu faktörler şu şekilde ifade edilmektedir (<http://goc-cesitleri.nedir.org>, 2017);

- Temel gereksinimlerin karşılanmasındaki sıkıntılar
- Doğal afetler
- Savaşlar
- Siyasi, dini ve etnik yöndeki baskılar
- Güvenlik gereksinimi
- Sosyal hizmetlerin yetersizliği

Göç kavramı genel itibariyle bireylerin istekleri doğrultusunda gerçekleşen bir eylem olarak ifade edilse de, insanlar her dönemde kendi istekleri dışında zorunlu göçte tabi tutulmuşlardır. Bunun en önemi nedeni savaşlardır (Doğan, 2002: 23). Bu gibi zorunlu nedenlerle ülke dışına gitmek zorunda kalan kişilere mülteci denirken, ülke sınırlarını aşamayan kişiler yerinden edilmiş kişiler olarak nitelenmektedir (Aker, 2006: 65).

İklim değişikliği ve bu değişikliğin neden olduğu kuraklık, kaynak yetersizliği, açlık gibi faktörler de göçü zorunlu kılmıştır. Yakın dönemde sömürgecilik anlayışı, kölelik, ülke içi savaşlar ve kaoslar zorunlu göçü bugüne taşımıştır (Dönmez Kara, 2015: 26).

1.2.3. Kalıcı ve Geçici (Mevsimlik) Göç

Bu göç çeşitleri birbirleriyle bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Çoğunlukla okumak, mevsimlik işlerde çalışmak veya tatil amaçlı giden kişiler belirli bir süre sonra buldukları ülkede kalıcı olarak yaşamaya başlamaktadır. Kendi ülkelerine dönüş süreleri daha da uzamaktadır. Buldukları ülkede kalmak için evlilik yolunu tercih edenlerin de olduğu bilinmektedir (Dönemez Kara, 2008: 28).

Mevsimlik göçler, kişilerin belirli bir süre için yaşamlarını farklı mekânlarda geçirmeleriyle oluşmaktadır. Örneğin; çalışmak için başka bir ile gidip işleri bitince dönenler, dinlenmek amacıyla yaylaya çıkanlar veya yazlıkta yaşayanlar gibi (Sayın, 2016: 2). Mevsimlik göçte birlikte geçirilen zamanın kısalığı nedeniyle, birden fazla kültür iç içe geçmektedir bunun sonucunda etkileşim artmaktadır (Sağlam, 2006: 35).

Gidilen bir ülkede kalıcı veya geçici yerleşmenin ilk basamağı çalışma izniyle başlamaktadır. Bu izinler bazı kaygılar sebebiyle göç alan ülkeler tarafından kontrol edilmektedir. Geçici kalacak olan göçmenlere daha sınırlı yerleşme imkânları tanınırken, daha uzun süreli kalacak olan kalıcı göçmenlere daha geniş haklar verilmektedir (Dönmez Kara, 2015: 29).

Sonuç itibariyle daha iyi bir hayat sürmek isteyen kişiler için göç olgusu dünden bugüne varlığını devam ettirmiştir. Zorunlu veya gönüllü, sosyal ekonomik veya kültürel sebeplerle göç, ülke sınırları içinde veya farklı ülke sınırları arasında olagelmıştır (Aksoy, 2012: 293).

1.3. Göç Kuramları

20. yüzyılda göç ile ilgili yapılan çalışmalarda gelişmeler yaşanarak, kuramsal açıklamalar yapılmış, göç olgusu sosyal bilimciler tarafından incelenmiştir. Çalışmanın bu kısmında yapılan çalışmalardan; Ravenstein'in Göç Kanunları, Göç Sistemleri Kuramı, İlişkiler Ağı (Network) Kuramı ve Merkez Çevre Kuramına değinilecektir.

1.3.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Göçün kesin kanunlarının olmadığını söyleyenlerin aksine Ravenstein, göç olgusuna ait her yerde geçerli olabilecek kanunların olduğunu göstermek amacıyla çalışmalarını başlatmıştır. Ravenstein'in çalışmaları üzerinde önemle durulan ve değer verilen çalışmalar arasındadır (Corbett, 2005'ten aktaran Çağlayan, 2006: 68). Bunun sebebi çalışmanın daha sonraki göç kuramları ve modelleri ile ilgili yapılacak olan çalışmalara kaynak niteliğinde olmasıdır. 1885'te yayınlanan çalışmasıyla Ravenstein, göç konusuyla ilgili olarak çalışma yapan ilk kişi ünvanına sahiptir (Yalçın, 2004: 22).

Kentleşme süreci ve endüstrileşme çalışmaları çalışmanın hareket noktasıdır. Sanayinin gelişmesiyle iş imkânlarının artması insanların evlerini, yurtlarını ve topraklarını terk ederek Avrupa'nın içlerine ve Amerika'ya doğru göç etmelerine sebep olmuştur (Ela Özcan, 2014: 188). Göçün meydana geldiği bu dönemlerde Ravenstein, 1885 ve 1889 yıllarında yazmış olduğu *Göç Kanunları (The Laws Of Migration)* adlı makalesinde belirlediği yedi göç kanunu oluşturmuştur. Bu göç kanunları şu şekildedir (Çağlayan, 2015: 90-91, Özdemir, 2008: 16);

1. Göç ve mesafe: Ravenstein, göçmenlerin büyük çoğunluğunun kısa mesafeli göçleri tercih ettiğini, bu kısa mesafeli göçlerin bulunduğu yerde göç dalgalarının oluşmasına sebebiyet verdiğini söylemektedir. Oluşan göç

akımları büyük ticaret merkezlerine doğrudur. Büyük ticaret merkezlerindeki nüfus yoğunluğunun göçün boyutunu belirleyen etken olduğunu ifade etmektedir.

2. Göç ve basamakları: Bu kanuna göre gelişen sanayi ve ticaret alanlarının etkisiyle, kentte meydana gelen büyüme, kentin çevresinde yaşayan kişilerin kente gelmesine neden olacaktır. Kır yerleşimlerinden kente doğru kayış, kır yerleşmelerinde seyrelmelere neden olarak, uzak bölgelerden gelen kişilerin seyrelen yerlere yerleşmelerine neden olacaktır. Boşalan yerlere yeni kişilerin yerleşmesiyle Basamaklı bir şekilde devam eden göç tüm ülkeyi saracak ve yayılacaktır.

3. Yayılma ve emme süreci: Bu kanuna göre göçler amaçsız değildir ve her göçün bir amacı vardır. Bu amaç, kentin sağlayacağı kazançtan ve getiriden pay almaktır. Bu sebeple amaç birlikteliği yayılma ve emme sürecine zemin hazırlamaktadır.

4. Göç zincirleri: Göç alan yerleşim yerlerinin zamanla göç verebileceğini de söyleyen Revanstein'e göre, göç zamanla ve birbirine bağlantılı olarak devam edecektir. Ona göre her göç dalgası bir başka göçü tetikleyecek. Böylelikle bir defa göç başladığında zincirleme bir şekilde diğer göç hareketlerinin de olmasına neden olacaktır (Ela Özcan, 2014: 189).

5. Doğrudan göç: Revanstein'in diğer dört kanununda göç basamaklı ve zincirleme bir şekilde oluşurken bu kanunda diğerlerinden farklı olarak uzun mesafeli ve doğrudan göç söz konusudur. Göç mesafesinin uzun oluşu nedeniyle göç eden kişiler büyük ticaret merkezleri ve yerleşim yerlerine basamaksız bir şekilde doğrudan yönelmektedirler.

6. Kır kent yerleşimcileri farkı: Bu kanuna göre kentte yaşayan kişilerin aksine kırsal kesimde yaşayan kişiler daha fazla göç etme eğilimindedir. Kente yapılan göçler orda yaşayan yerleşikleri yerinden oynatmamasına rağmen, kırsal kesimler arasında yapılan göçler, kırsal kesimde yaşayan yerleşikleri etkileyerek göç ettirme eğilimine neden olmaktadır.

7. Kadın erkek farkı: Bu kanun kadınların kısa mesafeli göçlere daha eğilimli olduğunu, erkeklerin ise uzun mesafeli ve yurt dışı göçlerine eğilimlerinin fazla olduğunu ifade etmektedir (Ela Özcan, 2014: 18).

Revanstein'in bu modelinin çoğunlukla neoklasik ekonomi içerisinde yer aldığı söylene de, bu model sosyal demografi ve sosyoloji gibi diğer disiplinleri de etkilemektedir. Bu modelde bireyin göç etmesinin bireye sağlayacağı yarar ve maliyet de önemli sayılmaktadır (Castles ve Miller, 1998: 31).

1.3.2. Göç Sistemleri Kuramı

Bu kuram göç olgusunu politik, ekonomik ve uluslararası ilişkiler bağlamında ele almaktadır. Göç sistemleri kuramı, iki ya da daha fazla ülkenin göçmen değişimiyle bir göç zinciri kurabileceği yönündedir (Gülpınar, 2012: 76). Buradaki eğilim Güney Pasifik veya Latin Amerika'nın Güney kolonisinde olduğu gibi bölgesel göç sistemlerinin analizini kapsamaktadır. Bu teori göç hareketlerinin veren ve alan ülkeler arasındaki yatırım, kültür, ticaret ve sömürgecilik gibi bağlar üzerinden meydana geldiğini savunmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 37).

Faist göç sistemleri kuramını bir bağlantı veya geçiş kuramı olarak görmektedir. Faist benimsediği mikro yaklaşımla dünya sistemleri kuramının benimsediği makro yaklaşımları sentezlemiştir (Faist, 2003: 82'den aktaran Çağlayan, 2006: 84).

Kuramın hipotezlerinden birisi ülkelerin coğrafi yakınlıklarının önem taşımasıdır. Ülkelerin birbirlerine olan fiziksel yakınlığı ülkeler arasındaki ekonomik ve politik ilişkileri olumlu ya da olumsuz etkilemektedir (Ela Özcan, 2014: 201).

Faist'e göre göç sistemleri kuramının üç ana özelliği vardır (Faist, 2003: 82'den aktaran Çağlayan, 2006: 84):

1. Göç kuramları göç hareketlerinin olduğu andaki bağlamı incelemekte ve bu sistemlerin tavırlarının olumlu ya da olumsuz olması noktasında belirleyici olmaktadır. Dünya sistemleri kuramı ile bağımlılık kuramları arasındaki ilişkilerin boyutu genişlediğinde, bu kuram insanlarla daha geniş bir ölçekte ilgilenecek örneğin bilgi, hizmet akışları, ticaret veya güvenlik anlaşmalarına katkı sağlayabilmektedir.

2. Göç hareketleri sadece bir defaya mahsus olmadığı için uzun bir süreç ve hareketliliği kapsamaktadır. Göç sistemleri kuramı ise bu süreci incelemektedir.

3. Göç alan ülkelerin uyguladıkları siyasetlerle birlikte ulus-devletler arasındaki ekonomik uyumsuzluk sebebiyle kişiler veya hane halkları, göçle ilgili olarak kalış ve gidişler için farklı stratejiler, alternatifler ve çıkış yolları belirlemektedir.

1.3.3. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Bu kuramın temelini göç alan ülke ve göç veren ülkeler arasındaki göçmenlerin kurdukları sosyal ilişkilerin varlığı ve bu ilişkilerin diğer göçler üzerindeki etkisi oluşturmaktadır. Bu kuramda göç olgusu incelenirken göçün tüm boyutlarıyla ele alınması ve yaşanmış benzer olaylarla karşılaştırarak analiz edilmesi gerektiği söylenmektedir.

(Çağatay, 2006: 17). Bununla birlikte ilişkiler ağı teorisinde göçün başlamasına neden olan etkenlerden önce göç sürecinin devam etmesindeki mekan ve zaman gibi değişkenler üzerinde durulmaktadır (Massey ve diğ., 1993: 454).

Abadan-Unat'a göre ilişkiler ağı, "geldikleri ülke ile yeni geldikleri ülkelerdeki eski göçmenler, göçmen olmayanlar ve diğer göçmenler arasındaki ortak dostluk, soydaşlık ve köken bağlarından oluşan kişiler arasındaki bağlantılardır". Bu tür bağlar sayesinde insanlar kendi aralarında yardımlaşarak bir nevi sosyal sermayeyi oluşturmaktadır. İlerleyen süreç içerisinde bu ağ yayılarak göçmen gönderen diğer ülkeleri de etkileyip göçün kesintisiz devam etmesini sağlamaktadır (2006: 34).

Göçmen ağına kuramının altı önemli işlevinden söz edilmektedir (Çağlayan, 2011: 106);

1. Bu ağ göçmenlere, göçün sebep olduğu masraflardan ve olumsuzluklardan dolayı olumlu katkı sağlamaktadır.
2. Göç edilecek yeri ve başlangıcını belirleyerek göçecek kişilerin kimler olduğunu tespit etmektedir.
3. Göç eden kişilerin göç ettikleri yerlerdeki adaptasyon sürecine katkı sağlamaktadır.
4. Göçmenlerin gittikleri toplum içinde bir bütün olarak kalmalarını ve yurtlarıyla olan ilişkilerinin devamlılığını sağlamaktadır.
5. Göçün büyüklüğünü ve süresini belirleyebilmektedir.
6. Yeni göç edenlere ve göç etmiş olanlara her konuda bilgi vererek yardım edebilmektedir.

1.3.4. Merkez Çevre Kuramı

Bu kuram, Wallerstein, Kosack ve Amin gibi düşünürler tarafından 1970’li yıllarda ortaya atılarak; Sassen, Castles gibi düşünürler tarafından 1980’li yıllarda geliştirilmiştir. Kuram temelde gelişmiş az gelişmiş ülkeler arası çıkarı ya da sömürüye dayanan ilişkileri açıklamaktadır (Ela Özcan, 2014: 200).

1950’li yıllarda popüler olan modernleşme okulunun görüşlerine tepki olarak ortaya çıkan Bağımlılık Okulu veya Dünya Sistemleri Kuramı’na göre az gelişmişliğin veya ilerlemenin düşük olmasının sebebi Batı okullarının takip edilmemesi değil, gelişmiş ülkelerin yürüttükleri sömürgeci politikalarıdır (Cizreli, 2015: 32). Bununla birlikte kuram, göçün bir sonucu olarak gelişmekte olan ülkelerin sosyo-ekonomik durumlarında olumsuz etkiler bıraktığını belirtmektedir (Güllipınar, 2012: 67; Ela Özcan, 2014: 200). Dünya Sistemleri Kuramı’nda, çoğunlukla ekonomik ve sosyal olarak gelişmiş ve modern yapıdaki ülkelerin kapitalist sistemi benimseyerek merkez ülkeleri; çevre ülkelerin ise merkez ülkelere bağımlı olarak kapitalizmin etkisinde olan ülkeleri oluşturduğu söylenebilir (Çağlayan, 2006: 10).

Abadan-Unat’a göre, göçün oluşmasının sebebi kapitalizmin varlığıdır. Kapitalist ekonominin Amerika’dan Japonya’ya kadar giderek yayılması sonucunda dünya nüfusunun çoğu bu pazara dâhil olmuştur. Çevre bölgelerdeki hammadde, emek ve toprak dünya ülkelerinin denetimi altına girdiği sürece göç akımları devam edecektir (2006: 15).

Kurama göre dünya merkez ve çevre olarak ikiye bölünmüş ise de varlığını ekonomik olarak birleşerek devam ettirmektedir. Ekonominin gelişmesiyle birlikte kapitalizm gelişme alanı bulmuş ve ekonomik temelde bağımlılık kapitalist bağlara dönüşmüştür. Kuram modern dünyanın iki temel aracını kapitalizm ve ulus devlet olarak

görmektedir (Çağlayan, 2006: 9-10). Marksist bakış açısının etkisiyle oluşan bu kurama göre işgücü göçünün temel nedeni gelişmiş merkez ülkelerle, gelişmekte olan çevre ülkeler arasındaki eşitsizliktir (Ela Özcan, 2014: 200). Kimilerine göre Merkez-Çevre kuramı sadece bir göç kuramı olmaktan ziyade evrenin tümünü baz alarak sosyal bütünlüğü anlamaya çalışmaktadır (Çağlayan, 2015: 101). Kurama yönelik en önemli eleştiri kuramın kapitalist çıkarı öncelediği, göçü biçimlendiren küresel etkenlere yeterince değinmediği ve göç edenlerin motivasyon ve ihtiyaçlarını ihmal ettiği şeklindedir (Ela Özcan, 2014: 200).

2.BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİ

Türkiye bulunduğu konum itibariyle birçok göç hareketliliğinin merkezinde yer almakta ve bu süreçten hiç şüphesiz etkilenmektedir. İlk olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda sosyal, siyasi, ekonomik sebeplerle yapılan göçlerin günümüz Türkiye'sinde de devam ettiği görülmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı ve sonrasında soğuk savaş gibi uluslararası arenada yaşanan olayların göç hareketliliklerine ve dolayısıyla Türkiye'ye etkisi olmuştur.

Türkiye'nin göç tarihi sürecine bakıldığında ilk zamanlar göç veren bir konumda olan Türkiye, sonraki dönemlerde hızlı bir şekilde göç alan önemli bir geçiş ülkesine dönüşmüştür. Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye krizi ile süreçten en çok etkilenen ülkelerin başında yer alan Türkiye bu doğrultuda çeşitli düzenlemeler yaparak süreci kontrol etmeye çalışmıştır. Yaklaşık olarak 3 milyondan fazla Suriyeli göçmene ev sahipliği yapan Türkiye, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu yürürlüğe koyarak göç alanında ilk defa geniş bir düzenleme getirmiştir. Böylelikle Türkiye'de göç yönetimi ve Suriyeli göçmenlerin incelendiği ikinci bölümünde; Türkiye'nin göç tarihine yer verilerek, AB'nin sürece etkisinden bahsedilecektir. Bununla birlikte Türkiye'nin göç politikalarına etki eden ulusal mevzuat ve kalkınma planlarına, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve bu kanunla ortaya çıkarılan İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne yer verilecektir.

2.1. Türkiye'nin Göç Tarihi

Türkiye'nin göç tarihini daha iyi anlayabilmek için ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu dönemine değinmek gerekmektedir.

İmparatorluğun benimsemiş olduğu “din, dil ve ırk ayrımı yapılmaksızın tüm gelen göçmenlere hoşgörü anlayışı içinde davranılması” ilkesi, bireysel ve toplu hareketlerin yaşanmasında etkili olmuştur. İlk olarak Kırım Savaşı ile birlikte Osmanlı Devleti'nde göçlerin yoğun olarak başladığı görülmektedir (Bayraktar, 2007: 407; Kaya, 2014: 19).

Kırım Savaşı'ndan başka İspanya'dan 1492 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na getirilen Yahudiler, İsveç Kral'ı Şarl'ın iki binden fazla kişiyle 1709 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na gelmesi ve Macar Kral'ı II. Rakoczy Ferenc'in Osmanlı İmparatorluğu'na sığınması Osmanlı İmparatorluğuna gelen göçlerden bazılarıdır (GİGM, 2016: 8-9). 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde Rusların Bolşevik İhtilali'nden kaçması sonucu Osmanlı Devleti'ne sığınmaları, sonrasında başka ülkelere göç ettikleri bilinmektedir (Acer, Kaya ve Gümüş, 2005: 63-64). Osmanlı Devleti'nde yaşanan göç olayları, ileriye dönük olarak Türk toplumunun sosyal, yapısal ve kültürel olarak daha iyi anlaşılmasına ve araştırılmasına yardımcı olmaktadır (Bayraktar, 2007: 407).

Osmanlı İmparatorluğuyla başlayan göçlerin, Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra da devam ettiği görülmektedir (Dönmez Kara, 2015: 146). İmparatorluğun dağılma sürecinde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra da göçlerin devam ettiği, ülkede yaşayan birçok kimsenin mülteci veya göçmen olduğu belirtilmektedir (ORSAM, 2012: 16).

Türkiye’de I. Dünya Savaşı’nın yaşandığı tarihlerde hayatını sürdüren 16 milyon kişinin yaklaşık olarak 3 milyonunun Müslüman olmayan kişilerden meydana geldiği ifade edilmektedir. Aynı dönemlerde Hristiyan topluluğun nüfusu 176 bin iken, Yahudilerin nüfusu 128 bin civarındadır. Bu rakamlara göre her beş kişiden birinin Müslüman olmadığı söylenebilir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki dönemlerde müslüman olmayanlarının sayılarının 3 milyonun altına düştüğünü görülmektedir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 54). Bunun temel sebebi I. Dünya savaşının bir bağımsızlık savaşı olarak ortaya çıkması bununla beraber ulus-devlet anlayışının yayılmasıyla Türkleşen ve Müslümanlaşan bir toplumun meydana gelmesidir. Nüfusun Müslüman olmayan toplumlardan arınması noktasında iki önemli karar alınmıştır. Bunlardan ilki 1915 yılındaki “Ermeni Tehciri” ile 1923 Lozan Anlaşmasıyla kabul edilen Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan “Nüfus Mübadelesi”dir (Dönmez Kara, 2015: 138). Kanundaki adıyla “Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol” olan bu antlaşmayla Yunanistan’da yaşayan 400 bin civarındaki Müslüman ile Türkiye’de yaşayan 2 milyon 200 bin Rum’un karşılıklı olarak yer değiştirilmesine karar verilmiştir (Demirhan ve Aslan, 2015: 37). Ülkeden ayrılan Rumların zanaatkâr ve tüccar olmasının yanında, mübadele ile gelen Müslümanların çoğunluğunun tarımla uğraşıyor olması yeni kurulmakta olan Türkiye için ekonomik anlamda bir kayıp olarak görülmüştür (GİGM, 2017: 9-10).

Genel itibariyle Cumhuriyet döneminden itibaren Türkiye’ye gelen göçmenlere bakıldığında ilk olarak 1922-1938 yılları arasında 384 bin göçmenin Yunanistan’dan geldiği bilinmektedir (Vatandaş, 2016: 4). Daha sonra 1923-1945 yılları arasında 800 bin kişi Balkanlar’dan, 1933-1945 yılları arasında 800 bin kişi Almanya’dan, 1988 yılında 52 bin kişi Irak’tan, 1989 yılında 345 bin kişi Bulgaristan’dan, I. Körfez Savaş’ı nedeniyle

1991 yılında 51 bin kişi Irak'tan, 1999 yılında meydana gelen iç karışıklıklar sebebiyle 17.746 kişi Kosova'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Son olarak 2011 yılında Suriye'ye arap Baharının yansması sonrasındaki karışıklık sonucunda yaklaşık 3,5 milyon civarı Suriyeli göçmenin geldiği bilinmektedir (Dönmez Kara,2015: 135; Georgeon, 2005: 1).

Bu bağlamda Türkiye'nin içinde bulunduğu stratejik konumu nedeniyle birçok göçmene ev sahipliği yaparak, toplu göçlerle karşılaştığı ve hala göç alan bir ülke olduğu görülmektedir (GİGM, 2016: 8-9). Asya ve Orta Doğu ülkelerine yakın olmasından dolayı bu ülkelerde meydana gelen iç karışıklardan etkilenmesi, diğer tarafta gelişmiş batı ülkeleri arasında kalarak bir geçiş noktası oluşturması göçlerin seyri noktasında önemli bir etkidir (ORSAM, 2012: 8; Güner, 2007: 83). Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından köylerden kentlere göçler hızlanmış, bununla beraber uluslararası işçi göçlerinde artmalar olmuştur. İlerleyen zamanlarda Türkiye'nin AB'ne üyelik sürecinin başlamasıyla birlikte Türkiye'ye yönelen göçmen ve sığınmacı sayısında hatırı sayılır bir artış meydana gelmiştir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 13).

Sonuçta 1960'lı yıllardan sonra Türkiye Avrupa ülkelerine "göç veren" ülke konumundayken, son yıllarda göç veren bir ülke konumundan ziyade "göç alan" bir geçiş ülkesi olarak görülmektedir. Anlatılanlardan yola çıkılarak denilebilir ki Türkiye sadece göç alan veya göç veren bir ülke değil, önemli noktalar arasında yer alan bir "göç geçiş ülkesi" olmaktadır (Ünal, 2014: 68).

İçerisinde bulunduğu bu konum sebebi ile Türkiye iltica hareketi yönünden çeşitli zorluklarla karşılaşmış, toplu şekilde yaşanan göç hareketleri nedeni ile sosyal, siyasal ve toplumsal kaynaklı sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan bu sorunları çözmek amacıyla çeşitli uluslararası anlaşmaları kabul eden Türkiye, bu anlaşmaları yürürlüğe koyarak düzenlemeler yapmaya çalışmıştır (Güner, 2007: 84).

1940 yılından sonraki dönemde Batı'daki hızlı gelişmelerle sanayileşmenin hızla büyüdüğü görülmektedir. Bu süreç toprağa dayalı işçiliğin önemini azaltıp kentlere doğru ilerlemeyi artmıştır. Kentlerde artan iş gücü gereksinimiyle birlikte köylerden göçler başlamış bununla birlikte şehirlerde yeni kent algıları oluşmaya başlamıştır (Koçak ve Terzi, 2012: 164). İtici ve çekici unsurlar bakımından olaya yaklaşıldığında kırsal bölgelerdeki yaşamın zorlaşması ve iş olanaklarının azalması itici bir unsur oluştururken, kentlerde ortaya çıkan yeni iş olanaklarıyla birlikte, kişilerin daha iyi hayat koşullarında yaşama arzuları çekici unsurları ortaya çıkarmıştır (İçduygu, Sirkeci ve Aydınğün, 1998: 207-210).

1960'lı yıllarda Türkiye göç veren bir ülke konumundayken 1990 yılından itibaren göç yolları üzerinde transit ülke¹ olması nedeniyle göç alan bir ülke haline gelmiştir (Dönmez Kara, 2015: 146). Türkiye'de 1960'lı yıllarda yeterli istihdamın olmaması nedeniyle uluslararası göçler de yaşanmıştır (İçduygu, Sirkeci ve Aydınğün, 1998: 207-230).

Türkiye'nin 1960 ve sonrası yıllarda Avrupa'ya verdiği göçlerin birçok sebebinin olduğu söylenebilir. İşçi göçü hareketleriyle başlayan bu sürecin göçmenlerin evlilikleri yoluyla kalıcı hale gelmesi ve 1980 rejimi ile yaşanan siyasi olayların yarattığı olumsuz etkileri bu sebepler arasındadır (İçduygu, 2006: 62-72; Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 3-5).

1970 ve 1980'li yıllarda önceki yıllarda başlayan göçlerin etkilerinin devam ettiği söylenebilir (İçduygu, Sirkeci ve Aydınğün, 1998: 210).

---

¹ Transiz ülke; göç akınlarının (yasal ya da yasal dışı) içinden geçtiği ülke'dir. Kavram için bakınız: International Migration Orgazination (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. (Ed Bülent Çiçekli). İstanbul: IOM Yayınları, No: 18.

Türkiye'nin göçlerin ilgi odağı haline gelmesinde bazı nedenler etkili olmaktadır. Bu nedenlerden bazıları şu şekilde ifade edilmektedir (Dönmez Kara, 2015: 146);

- AB müzakerelerinin etkisi
- Türkiye'nin ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda giderek kendini geliştirmesi
- Coğrafi yeri bakımından birçok gelişmiş ülkelere ve göç yerlerine yakın olması, geçiş ülke konumunda bulunması
- İnsan hakları ile ilgili demokratik adımların atılması
- İklim ve çevre koşulları bakımından göç edilebilecek bir ülke olması
- Son olarak göçle ilgili olarak yeterli denetimlerin yapılmaması nedeniyle, boşluktan göçmenlerin yararlanması şeklinde ifade edilmektedir.

Yukarıda ifade edilen çekici etmenlerin yanında, daha iyi yaşam şartlarını isteyen kişilerin de yabancı ülkelere göç ettikleri bilinmektedir. Kısaca itici etmenlere bakıldığında (Dönmez Kara: 2015: 146);

- Vasıflı bir iş gücüne yönelik yeterli iş imkânının olmaması
- İstihdamın yetersizliğinin yanında nüfusun giderek artması
- Yeterli seviyede gelişmişliğin olmaması
- İnsan hak ve hürriyetleri alanında yaşanan olumsuzluklar şeklinde ifade edilmektedir.

Son yıllarda artarak devam eden göç hareketleri itibariyle göç konusu akademik alanda araştırılmaya başlanmış, çeşitli kurumsal yapıların oluşmasıyla beraber konu ile ilgili olarak çeşitli çalışmalar hızlanmıştır (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 8).

Türkiye'nin göç ile ilgili çalışma ve politikalarına etki eden bir başka durum Avrupa birliğine üyelik sürecidir. Sürecin beraberinde getirmiş olduğu üyelik müzakereleri sonucunda Türkiye uyumlu davranmaya çalışmışsa da alınan kararların Avrupa ülkelerini baz alınarak hazırlanmış olması, eleştirilere neden olmuştur (İçduygu vd. 2014: 13).

2.2. Türkiye'nin Göç Politikası

Türkiye'nin göç ile ilgili hukuki alandaki çalışmalarının, göç alan ülke konumuna gelmesiyle birlikte başladığı görülmektedir. Bu süreçte yapılan çalışmaların uzun vadeli olmak yerine günü kurtarmayı amaçladığı söylenebilir. Bunun neticesinde parçalı bir hal alan göç mevzuatının sorunları gidermede yeterli olmadığı görülmüş, AB'ne üyelik sürecinde sistemli bir hale getirilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Kara ve Dönmez Kara, 2015: 11).

Bu bağlamda Türkiye'nin göç politikasına bakıldığında 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Cenevre Anlaşması'ndaki kriter ve coğrafi alan belirlemelerine göre sözleşmeyi imzaladığı görülmektedir (Sağiroğlu, 2015: 25). Türkiye koyduğu "coğrafi çekince" ile sadece Avrupa devletlerinden gelen göçmenleri kabul ederek "mülteci" olarak tanımlamış, Avrupa dışından gelen kişilere ise geçici sığınma statüsü içerisinde yer vermiştir (Canyurt, 2015: 130). Kabul edilen sözleşme ile uluslararası koruma talep edemeyenlerin yaşadığı sorunlar nedeniyle Bakanlar Kurulu tarafından 1968 yılında yürürlüğe konulan 1967 protokolü kabul edilmiş, protokolün 7. maddesinde yer alan "1951 yılından önce meydana gelmiş" şartını kaldırılmıştır (Güner, 2007: 85).

Ayrıca Sözleşmede mültecilerin iadesi ve geri gönderilmesine karşı koruma getirilmesi madde 33 (1) de şu şekilde ifade bulmuştur (BMMYK, 2008: 6); “Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir”.

30 Kasım 1994 yılında yürürlüğe konulan İltica Yönetmeliği ile Türkiye Cenevre sözleşmesindeki yükümlülüklerden sıyrılmış ve serbest hareket alanı oluşturmuştur. Sonrasında mülteci ve iltica konusunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve AB müktesebatı dâhil olmak üzere birçok anlaşma ve sözleşmeden yararlanarak göç ile ilgili çalışmalar yürütmüştür (Yıldız, Ünlü ve Sezer, 2014: 43).

Konuya eleştirel olarak bakanlara göre Türkiye'nin gerekli bir göç stratejisi ve göç politikası belirleyememiştir. Belirlenemeyen göç stratejisi ile birlikte kurumsal, fiziksel ve yasal yönde gelişimler için bir alt yapının oluşturulamaması yaşanan göç olaylarında sorun ve aksaklıkların çıkmasına sebep olmuştur (ORSAM, 2012: 8).

Türkiye'nin göç politikalarında yeterince üzerinde durulmamasının nedenleri üç aşamada değerlendirilebilir;

1. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda milli kimlik oluşturulmasına ve ulus-devlet odaklı çalışmalara yönelmesi 1934 yılında hazırlanan 2510 sayılı İskân Kanunu'nda etkisini göstermiş, göç kabulünün şartı sadece Türk kimliğinden veya soyundan gelen kişilerce sınırlı tutulmuştur (Kabakuşak, 2014: 11).

2. Göç politikalarına etki eden ikinci bir etken ise soğuk savaş döneminde Türkiye'nin NATO'ya girmesiyle birlikte sınır kapılarının fiilen kapalı tutmasıdır. Bu dönemde göç politikalarına güvenlik açısından bakılmış çalışmalar sınırlı tutulmuştur. Bu sınırlamalar göçün sadece güvenlik boyutunun ele alındığı, sosyal, siyasal ve ekonomik boyutuna yeterince önem verilmediği eleştirilerine dayanak olmuştur (ORSAM, 2012: 16).

3. Göç politikalarının Türkiye açısından durağan seyretmesinin diğer bir nedeni ise Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekince (Canyurt, 2015: 131). Bu çekinceye göre sadece Avrupa ülkelerinden gelen kişilere mülteci statüsü verilecektir (Türk, 2016: 145).

Göçmen, toplu göçmen veya münferit göçmen gibi tanımlamalara yer verilen 1934 tarihinde yayımlanan 2510 sayılı İskân Kanunu, göç alanında hazırlanan ilk kanun olup, soydaşlarla ilgili olarak sınırlı düzenlemeler yapması nedeniyle yetersiz bulunmuş, bunun sonucunda 2006 yılında değişikliğe uğramıştır. İskân Kanunu dışında kalan düzenlemeler 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile görülmektedir (Türkiye Göç Raporu, 2017: 23).

2010 yılına kadar Türkiye'ye yapılan göçler (Suriyeli göçmenlere kadar olan göçler), yıllar itibari ile 5 kategoride toplanabilir. Bunlar (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 3-5);

- 1910 yılından itibaren Osmanlı Devleti'nden Müslüman nüfusun Türkiye'ye göçü,
- 1960 yılından sonra Kıbrıs ve Bulgaristan'da bulunan Türk kökenli vatandaşların Türkiye'ye yaptıkları zorunlu göçler,

- 1970 yılından sonra Türkiye'nin komşu ülkelerindeki iç karışıklıklardan dolayı aldığı zorunlu göçler,
- 1980 yılından sonra yurt dışında aileleriyle birlikte ikamet etmekte olan vatandaşların Türkiye'ye zorunlu göçleri,
- 1990 sonrası yabancı vatandaşların Türkiye'ye göçleri.

Türkiye'de göç yönetimi 2013 yılı öncesi ve sonrası olarak iki aşamada incelenebilir. 2013 yılı öncesi yeterli bir kurumsal yapının olmaması nedeniyle göç yönetiminin sağlıklı bir şekilde işletilemediği belirtilmektedir. Bu süreçte yabancıların ve göçmenlerin ülkeye girişleri ve gerekli işlemlerin İçişleri Bakanlığı'na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Yabancılar Şubesi ile birlikte valiliklerin görev alanına bırakıldığı görülmektedir (Demirhan ve Aslan, 2015: 46). Ayrıca göçmenlerle ilgili çalışmalarını yürütme sorumluluğu Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na verilmiştir (Topçu, 2007: 13).

2013 yılı sonrasında ise 11 Nisan 2014 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girerek göç yönetimi alanında kurumsal bir yapılanmanın ilk adımı atılmıştır. Kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile Türkiye'de merkeze bağlı yeni bir yapı oluşturulmuştur (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 8; Oktay vd, 2016: 778). Merkezi yönetimle birlikte yerel yönetimler ve taşra örgütleri de sürece dâhil edilmeye çalışılmaktadır. Bunlardan başka Kızılay, AFAD, TOKİ gibi kurumlar da göç yönetimine katkı sağlamaya çalışmaktadır (Kara ve Dönmez Kara, 2015: 11).

6458 Sayılı Koruma kanunu ile amaçlanan, Suriyelilerin ihtiyaçlarına yönelik daha net kararların alınabilmesi için, iç hukukta var olan boşluğu doldurmaktır. Böylelikle

Suriyeliler için “geçici koruma” adı ile yardım ve destek çalışmalarına alan açıldığı ifade edilmektedir (Topçu, 2017: 13).

Göçler neticesinde çeşitli dernekler, topluluklar, üniversitelerde sosyal araştırma merkezleri kurulmuştur. İlk olarak 1968 yılında kurulan Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün nüfus ve göç ile ilgili olarak bazı çalışmaları yürüttüğü bilinmektedir. Sonrasında 2005 yılında Bilgi Üniversitesi'nde kurulan Göç Araştırma ve Uygulama Merkezi göç alanında çalışmalar yapmıştır. Son yıllarda Celal Bayar Üniversitesi'nde Nüfus ve Göç Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (NÜ-GAM), Gediz Üniversitesi'nde Göç Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (MİREG) son olarak da Hacettepe Üniversitesi'nde Siyaset ve Göç Araştırmaları Merkezi (HÜGO) kurularak çalışmalar yapmaktadır (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 8).

2.2.1. AB Uyum Sürecinde Göç Politikaları

Göç kavramına bakışın değişmesindeki en büyük etkenlerden birisi II. Dünya Savaşı'nın bıraktığı etkilerdir. Yaşanan savaş sonrası Avrupa'da bulunan ülkeler kalkınma odaklı planlar yaparak, işçi göçlerini hızlandırmıştır ve bunların ortaya çıkardığı bir olumsuzluk olarak kayıt dışı işsizlik gündeme gelmiştir. Yaşanan olumsuzlukların çoğunun Avrupa ülkelerinden gerçekleşmesi bu ülkelerin AB üyesi olması nedeniyle ortak hedefler belirlenmesinde ve göç ile ilgili sistemli kuralların alınmasında etkili olmuştur (Öner, 2012: 540).

20. yüzyıla gelindiğinde iki önemli gelişme göç tarihi bakımından önem arz etmektedir. İlk gelişme Avrupa Birliği'nin kurulması iken ikinci gelişme birlik içerisindeki serbest dolaşım kararının alınmasıyla birlikte ortaya çıkan göç hareketliliği olarak belirtilmektedir (ORSAM, 2012: 8).

1922 yılında kabul edilen Maastrich anlaşması ile birlikte göç ve sığınma alanlarına daha çok önem verilmiştir. Bu anlaşma beraberinde Avrupa'nın tek bir pazar haline gelmesine ve Avrupa vatandaşlığı kavramının öne çıkmasına neden olmuştur. Sonraki süreçte göç ve sığınma konusu 1997 tarihli Amsterdam Anlaşması, 1999 Tampere Zirvesi, 2005 Lahey Platformu, 2009 Lizbon Antlaşması ve 2010 Stockholm Zirvesinde yer alarak güncelliğini devam ettirmiştir (Kabakuşak, 2014: 10).

2000'li yıllara kadar göç alanındaki çalışmaları durağan olan Türkiye, Avrupa Birliği ile yapılan müzakereler sonucunda göç konusundaki çalışmalara ağırlık vermeye başlamış ve sürecinin etkisiyle bazı politika ve kararları hızla alıp uygulamaya geçirmiştir. Bunlardan ilki yabancılar ve iltica ile ilgili konuların AB müzakerelerine uygun hale getirilmesi, ikincisi 2003 yılında kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi'dir (ORSAM, 2012: 21).

Göç ve iltica konusunda Türkiye AB'nin etkisi ile bir takım düzenlemeler yapmıştır: AB'nin etkisi ile hazırlanan Geri Kabul Antlaşmasında; Türkiye'nin sınır güvenliği ve uluslararası göç ile ilgili izlediği politikalar hakkında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Yine AB ile yapılan müzakerelerde ortaklaşa eğitimler, mevzuat üzerine çalışmalar ve ülkeler arası ziyaretler gibi seçenekler ön plana çıkarılmıştır. Tüm bu göstergeler AB ve Türkiye iletişiminin devam ettiğini göstermektedir (Bali ve Gündoğdu, 2017: 192).

AB'ne uyum sürecindeki önemli konulardan birisi güvenlidir. Özellikle 2001'de düzenlenen saldırılarla birlikte göçe bakış açısı güvenlik ekseninde değişmiştir. Ayrıca düzensiz göçle ilgili çalışmaların 2000'li yıllardan sonra zorunluluk taşıması, transit ülke konumunda olan Türkiye'nin 2005-2010 dönemlerinde bu bakımdan önemini

artması ulusal ve uluslararası alanda gerekli düzenleme ve çalışmaların yapılmasını zorunlu kılmıştır (Akçapınar, 2012: 567).

Göç ve güvenli göç kavramlarına 2010 yılında düzenlenen Stockholm Programı'nda da yer verilmiştir. 11 Eylül saldırıları sonrası göç ve mültecilerle ilgili olarak daha katı kuralların benimsenmesi Türkiye'nin göç prosedürlerinin de değişmesine sebep olmuştur (Kabakuşak, 2014: 11). Temel konu olarak belirlenen güvenlik ekseninde yeni kararlar alınmış, AB müktesebatına uygun olarak göç ile ilgili yeni düzenlemeler planlanmış, 1994 yılında İltica Yönetmeliği, 2005'te İltica ve Göç Eylem Planı AB uyum sürecine dönük olarak kabul edilmiştir (Tolay, 2011: 210-211; Bali ve Gündoğdu, 2017: 191).

AB uyum sürecine dönük olarak yapılan bir başka düzenleme ise 2005 yılında "Ulusal Eylem Planı"dır. Bu eylem planı göç mevzuatında bulunan eksiklikleri gidermek ve aksaklıklara çözüm bulmak amacıyla yapılmıştır. Bu eylem planının sonrasında 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kabul edilmesiyle göç ile ilgili sıkıntıların azaltılması ve mevzuatın tek bir hukuki düzenleme altında toplanması amaçlanmıştır (Kabakuşak, 2014: 11). Türkiye AB uyum sürecinde ulusal göç mevzuatını oluştururken aşağıdaki uluslararası anlaşmalara taraf olmuştur (Çelikyay, 2017: 457-458):

- 1948 tarihli BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 1949 yılında kabul edilmesi,
- 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin imzalanması,
- 1967 tarihli mültecilerin hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü'nün imzalanması.

2.2.2. Kalkınma Planlarında Göç

Genel anlamda kalkınma planları; önceden verilen kalkınma hedefleri doğrultusunda bir bölgenin veya ülkenin tamamını kapsayacak şekilde, özel sektör ve kamu sektörüne yön veren düzenlemeler olarak ifade edilmektedir. Anayasal temelli olarak oluşturulan kalkınma planları bağlayıcı bir niteliğe sahip olmakla birlikte Resmi Gazete’de yayınlanarak her beş yılda bir olmak kaydı ile hazırlanmaktadır (Kızılboğa Özasan ve Alıcı, 2014: 316).

Hazırlanan kalkınma planları ile göçlerin incelenmesi, denetlenmesi, teşvik edilmesi amaçlanmıştır. 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda optimum kent büyüklüğü hedeflenmiş, göçün yoğun olmaması nedeniyle çok fazla bir değerlendirme yapılmamıştır (İçduygu, 1998: 20). Planda Türkiye’de bulunan iş gücünün vasıfsız, yurt dışına giden iş gücünün ise vasıflı iş gücü olduğuna dikkat çekilmiştir (DPT, 1962: 69) . Bu nedenle işgücünde meydana gelen fazlalığın ihraç edilerek ülkeye daha fazla döviz kazandırılması ve bunun işsizliğin azaltılması amacıyla önemli bir strateji olarak kullanılabileceği değerlendirilmiştir (İçduygu, 2006: 639).

1968-1972 yılları arasını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ölçek olarak büyük kentlerin kurulması planlanmıştır (İçduygu, 1998: 20). İkinci kalkınma planında yurt dışına giden işçi göçlerine dikkat çekilerek bu göçlerin ağırlıklı olarak batıda bulunan illerden olduğu, bu oranın ise %38 vasıflı işçilerden oluştuğu belirtilmiştir (DPT, 1962: 69).

Büyük kentlerin kurulmasıyla ilgili benzer düşünce 1973-1977 yılları arasını kapsayan üçüncü planda kendini gösterse de bu durumun olumsuz sonuçlarına dördüncü kalkınma planında (1978-1982) yer verilmiştir. Dengesiz büyümenin yol açtığı sorunlarla

beraber büyük kentlerle ilgili tedbirlerin alınması gerektiğini, metropoller oluşturmak yerine “ara merkezler”in oluşması gerektiği vurgulanmıştır.

1980 darbesinin ardından hazırlanan 1985-1989 dönemlerini kapsayan Beşinci Plan’la birlikte 1990-1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planlarında bölgeler arası dengesizliklerin giderilerek orta büyüklükte kentlerin kurulması gündeme gelmiştir (İçduygu, 1998: 21).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) Türkiye’ye gelen göçmen sayısının arttığını, gelen sığınmacı, kaçak işçi ve göçmenlerin kayıtlarının olmasının süreci zorlaştırdığını ortaya koymuştur. Çalışma izni olmayan bu kişiler için planda çalışma izni verilmesine ve bunların denetimlerinin arttırılmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte gelen kişilerin sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanmalar için çözüm yolları bulmanın gerekliliği planda ifade edilmiştir (DPT, 1962: 69) .

2001-2006 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda yurtdışından gelen göçlere ilişkin her hangi bir bilgiye yer verilmezken, 2007- 2013 yılları arasını kapsayan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda Türkiye’ye yapılan göç hareketleri üzerinde durularak; iltica hareketleri, yasadışı göç insan ticaretiyle mücadele gibi birçok konu ele alınmıştır. Fakat bu konular ile ilgili istenilen çalışmaların yapılamadığı belirtilmiştir. İltica ve yasadışı göç ile ilgili olarak bu plan doğrultusunda Göç ve İltica Teşkilatı 2008 yılında oluşturulmuştur. Göç ve İltica Teşkilatı’nın görevi AB sürecine uygun olarak projeler yapmak, göç ile ilgili AB’nin çalışmalarını izlemek ve gerekli bilgileri Bakanlıklara vermek olarak belirlenmiştir (DPT, 1962: 69) .

Dokuzuncu Kalkınma Planı Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda düzensiz göçlerle ilgili etkin bir mücadelenin yapılması, orta vadede düzensiz göç hareketlerinin,

insan kaçakçılığı ve ticareti ile mücadelenin devam ettirilmesi ve sınır güvenliğiyle ilgili önlemlerin arttırılarak alınması konusundaki düşüncelerin yer aldığı görülmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2007: 17).

Son kalkınma planı olan 2014-2018 yılları arasını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı'nda ise yerel yönetim birimlerinin toplumsal algının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmaları gerektiği, bununla birlikte uluslararası koruma talep eden kişilerin ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında yükümlülüklerinin artırıldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte planda göçmenlerin barınacağı kabul merkezlerinin yapılacağı yerdeki yerel halk ile istişare edilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 12).

2.2.3. Göç İle İlgili Kanunlar

Türkiye göç ile ilgili politika ve uygulamalara bakıldığında uluslararası normlar ve AB uyum sürecinin hukuki düzenlemelere etki ettiği görülmektedir. Çalışmanın bu kısmında Türkiye'de 2013 yılı öncesinde göç ve yabancılarla ilgili mevzuata yer verilecektir

Pasaport Kanunu

Türkiye'de göç yönetimi başlangıçta iki kanun üzerinden yürütülmüştür. Bunlardan ilki 5682 sayılı Pasaport Kanunu iken ikinci kanun 5683 sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun'dur. Bu kanunlar dışında birçok farklı idari düzenlenmelerden de faydalanılmıştır. Fakat 1950 yılından sonra yapılan düzenlemelerin hedef ülke konumundaki Türkiye'de ihtiyaca yeterince cevap vermediği görülmüştür (Çelikyay, 2017: 456).

5682 sayılı bu kanun 15.07.1950 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak kabul edilmiştir. Kanunda pasaportsuz ve vizesiz gelen yabancılarla ilgili olarak, usule

uygun olmayan ve pasaportu olmayan yabancıların geri çevrileceği, pasaportunu kaybetme iddiasında bulunanların ise İçişleri Bakanlığının vereceği karar doğrultusunda kalmalarına izin verileceği belirtilmektedir. (Md.4). Kanunun diğer maddelerinde ise göçmen kaçakçılığı, Türkiye’den yasadışı ayrılma, yabancılara mahsus damgalı pasaportlar ve mültecilerin durumuna ilişkin düzenlemelere yer verilmektedir (Resmi Gazete, 1950: 2361-2376).

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun

4817 sayılı bu kanun 27.02.2003 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye’de bulunan yabancıların çalışmalarının izne bağlanmasını amaç edinen kanunda, yabancılara ilişkin çalışma esaslarına yer verilmektedir. Kanunun kapsamına çalışma izninden muaf olan yabancılarla beraber, meslek eğitimi gören yabancılara, bağımlı ve bağımsız kurumlarda çalışan yabancılara ve bu yabancıları çalıştıran tüzel ve gerçek kişilere de yer verilmektedir (Resmi Gazete, 2003).

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme

28 Temmuz 1951 yılında Cenevre’de imzlanmış olan bu sözleşme, 10898 sayısı ile Resmi Gazete’de yayınlanarak 1961 yılında kabul edilmiştir (www.goc.gov.tr, 2017).

Sözleşmenin genel hükümler başlığı altında; meydana gelen olaylar sonunda ve siyasi görüşü, dini, ırkı ve bağlı olduğu topluluğa mensubiyeti nedeniyle, haklı sebeplere dayanarak, baskı ve zulme uğrayacakları düşüncesiyle yaşadığı ülkenin dışında bulunan, yaşanan olumsuz olaylar sebebiyle ülkesine dönemeyen kişilere mültecilik kanunlarını uygulanacağı belirtilmiştir (Md. 1).

Bir diğer maddede mülteci sıfatıyla başka ÷lkede yaşıyan kişilerin buldukları ÷lkeleki yasalara, kanunlara ve yönetmeliklere ve kamu düzeni için belirlenen kurallara uymaları gerektiği belirtilmektedir (Md. 2).

Mültecinin bireysel statüsünün bulunduğu ÷lkenin yasalarına tabi olacağı ifade edilmiş, evliliğe bağlı haklarına da yer verilerek bu haklara da saygı duyulacağı belirtilmiştir (Md. 12).

Mültecilere verilen haklar arasında kar amacı güdülmeyen derneklere, sendikalara katılma hakkı, buldukları devletlerde mahkemelere serbestçe başvurabilme hakkı vardır (Md. 15-16).

Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu

4875 sayılı bu kanun 17.06.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunda yabancı yatırımların uluslararası standartlara ulaştırılması ile birlikte bunlara önem verilmesi, yabancı yatırımlarla ilgili doğru tespitlerin yapılmasıyla bu yatırımların artırılması, yabancı yatırımların özendirilmesi konularıyla ilgili olarak çeşitli hükümler yer almaktadır (Md.1)

Yabancı personel istihdamına da kanunda yer verilerek, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı istihdamı sağlamakla görevli kılınmıştır (Md.2).

İskân Kanunu

5543 sayılı kanun 26.09.2006 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunda amaçlanan, göçebelerin, göçmenlerin, kanunla belirlenen

kamulaştırma ve iskân çalışmaları sonunda iskân eden kişilere yönelik güvence ve hakların düzenlenmesidir. Kanunun kapsamına, yerleri iskân edilenler, kamulaştırmaya uğrayanlar, yabancılar ve göçmenler girmektedir (Md1-2). Ayrıca kanunda “Türk soyu ve kültürü” vurgusu ile ülkeye gelen kişilere sınırlama getirildiği görülmektedir (Oktay vd, 2016: 778).

Süreç bu şekilde ilerlerken ihtiyaca cevap verebilecek bir kanunun oluşturulması için çalışmalar yapılmış ve 2013 yılında göç ve iltica alanında temel bir kanun yapılmıştır (Çelikyay, 2017: 456). Bu kanunla sığınmacılar ile ilgili işlemler Emniyet Genel Müdürlüğü’nün Yabancılar Şube birimi tarafından takip edilirken, 2013 yılında kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne aktarılmıştır (Çelik ve Rağbetli, 2017: 1160).

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

6458 sayılı bu kanun 11.04.2013 yılında Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. YUKK beş bölüm ve 126 maddeden oluşmaktadır. İlk kısımda kanunun amaç, kapsam, geri gönderme yasağı ve tanımlamalara yer verilirken ikinci bölümde yabancılara, üçüncü bölümde yabancıların hak ve yükümlülüklerine yer verilmektedir. Ortak hükümlerin yer aldığı dördüncü bölümden sonra son kısımda ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kuruluş, işleyiş ve görevlerine değinilmiştir.

Kanunun Türkiye’nin göç sürecinde önemli bir noktada yer aldığı savunulmaktadır. Bir başka önemli yönü ise, bünyesinde bulunan genel müdürlük birimi ile yabancılara ait iş ve işlemlerin askeri bir yapıdan alınarak sivil bir otoriteye verildiğinin göstergesi olarak kabul edilmesidir (Adıgüzel, 2017: 15).

6458 sayılı kanunun kabul edilmesi ile birlikte yabancılarla ilgili istihdamı düzenleyen mevzuattaki karışıklık giderilmiştir. Öyle ki çalışma izni alması gereken

kişilerin Dışişleri, İçişleri ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan ayrı ayrı izin alması gerekmektedir. 6458 sayılı kanunda yetki tek elde toplanmış aynı zamanda verilen çalışma izni ikamet izni yerine geçirilerek sürecin karmaşıklığının önüne geçilmiştir (Çelikyay, 2017: 462).

Kanunun 1. maddesinde yabancıların Türkiye'de ikamet etme durumlarından, giriş ve çıkışlarından bahsedilmektedir. Kanunun amacı "Türkiye'de yaşayan yabancıların koruma taleplerine ilişkin usul ve esaslar ile birlikte, İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yetki, görev ve sorumluluklarını belirtmek" şeklinde ifade edilmiştir (Türkiye Göç Raporu, 2017: 35).

Kanun, koruma talebinde bulunan yabancılar ile birlikte, geldikleri ülkeye geri dönemeyen yabancılara uygulanacak geçici korumayı içermektedir (YUKK, 2013, md.2). Geçici koruma ile birlikte Suriyelilere kimliğin yanısıra, barınma, gıda, yiyecek, giyecek hizmetleri verilmekte ücretsiz sağlık hizmetlerinden ve hukuki hizmetlerden yararlanma gibi çeşitli haklardan yararlanma imkânı sağlanmaktadır (Şenol, 2017: 13).

Bu bağlamda YUKK'nın 4. bölümünde geçici koruma kapsamına yönelik olarak yönetmelik ile düzenleneme yapılmıştır. 2014 tarihinde 29153 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "Geçici Koruma Yönetmeliği", Türkiye'nin göç yönetişimi açısından önemli bir yere sahiptir. Hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği, ülke sınırlarına mücbir sebep veya kitlesel hareketle gelen yabancıların Bakanlar kurulu kararı ile geçici koruma altına alınabileceğini belirtmiştir. Yönetmelikte acil durumlar karşısında hangi birimlerin görevli olduğunu ve Göç İdaresinin gelen göçmenlerin barınmasıyla ilgili olarak gerekli yardımlarda bulunacağı ifade bulmuştur (Sağiroğlu, 2015: 65).

Kanunun ikinci bölümünde geri gönderme yasağından bahsedilmekte ve “Kanunun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez” denilmektedir (YUKK, 2013: Md.4).

Kanunda yabancıların Türkiye’ye girişleri ve çıkışlarının belirlenen sınır kapılarından pasaport veya pasaport yerine geçebilecek olan belgelerle yapılabileceği, gerekli evrakları olmayan yabancıların Türkiye’ye girişlerine izin verilmeyeceği belirtilmektedir (YUKK, 2013: Md. 5-6-7).

Kanunun ikinci kısmının dördüncü bölümünde, sınır dışı etme yetkisinin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün talimatı üzerine veya re’sen valiliklere bırakıldığı söylenmektedir (YUKK, 2013: Md.52).

Üçüncü kısım birinci bölümde uluslararası koruma çeşitlerine yer verilerek mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma konularına değinilmektedir. Kanuna göre yaşadıkları ülkede meydana gelen olaylar nedeniyle, siyasi fikri, düşüncesi, mensubiyeti veya ırkından dolayı zulme uğrayacağı korkusuyla haklı sebeplerle yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalan ve başka bir ülkeye gitmek zorunda kalan, yaşadığı korku sebebiyle ülkesine geri dönemeyecek durumda olan veya dönmek istemeyen kişiler şartlı mülteci statüsü içerisinde değerlendirilmektedir (YUKK, 2013: Md.61).

Kanuna göre üçüncü bir ülkede yaşamına devam etmesine dek bu mültecilerin Türkiye’de yaşamasına izin verilmektedir (YUKK, 2013, Md.62).

Kanunun 63. maddesinde ikincil koruma konusuna yer verilmiş, şartlı mülteci veya mülteci statüsüne girmeyen, ülkesine geri gönderildiği takdirde hayati tehlikesinin

bulunacağı (ölüm cezası vs) korkusu, işkenceye veya şahsına yönelik ciddi bir tehlikenin varolacağı düşüncesi olan vatansız kişiye² statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verileceği hükmüne bağlanmıştır (YUKK, 2013, Md.63).

Türkiye ise 6458 sayılı kanununun 91. maddesinde “Geçici Koruma” adıyla Türkiye’ye gelen yabancılar için temel ihtiyaçları gidermekle beraber güvenliklerini sağlama konusunda destek vermek amaçlanmıştır (Turan ve Çomaklı, 2017: 82; Topçu, 2017: 13).

Kanununun 105. maddesi İçişleri Bakanlığı içerisinde Göç Politikaları Kurulu’nun göç ile ilgili olarak karar alan bir merkezi kurum olduğunu belirtmektedir (Kara ve Dönmez Kara, 2015: 119). Kurul İçişleri Bakanlığı başta olmak üzere, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Aile ve Sosyal Politikalar, Dışişleri, Avrupa Birliği, Kültür ve Turizm, Sağlık, Maliye Milli Eğitim, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme bakanlığı müsteşarları ile birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı’nın katılımı ile toplanmaktadır (YUKK, 2013, Md.105).

Merkezi yönetim içerisinde teşkilatlanmış bir diğer kurum Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’dür. Genel Müdürlüğün merkez dışında taşrada ve yurt dışında faaliyet alanları bulunmaktadır. 81 il ve 148 ilçede teşkilatlanmıştır (Kara ve Dönmez Kara, 2015: 119).

6458 sayılı kanununun 113. ve 117. maddelerinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün sürekli kurul ve komisyonları olan Düzensiz Göçle Mücadele

---

² Vatansız kişi; herhangi bir devletin kanunlarının işleyişi çerçevesinde vatandaş olarak sayılmayan kişi (Vatansız Kişilerin Hukuki Statüsüne İlişkin BM Sözleşmesi, 1.Madde, 1954). Buna göre, vatansız kişiler vatandaşlığın getirdiği haklardan, devletin getirdiği diplomatik korumadan, ikamet edilen devlette doğal olarak kalma hakkından ve seyahat etmesi halinde ülkeye dönüş hakkından mahrum olan kişiler şeklinde tanımlanmaktadır. Kavram için bakınız: International Migration Organization (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. (Ed Bülent Çiçekli). İstanbul: IOM Yayınları, No: 18 ss, 63.

Koordinasyon Kurulu, Uluslararası Koruma ve Değerlendirme Kurumu ile Göç Danışma Kurulu'nun görevlerinden bahsedilmektedir. Bu kurullara destek olan başka kurum ve kuruluşlarının da var olduğu belirtilerek Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'na yer verilerek kuruluşun, görev ve yetkileri açıklanmaktadır (YUKK, 2013: Md.113-117).

2.2.4. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Güncel konularla ilgili politikalar geliştirebilen, etkin iş gücü odaklı, insan haklarına saygılı, konu ile ilgili olarak stratejik çalışmaların amaçlandığı bir kurum olarak Göç İdaresi Kurumu 11 Nisan 2013 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte yasal zemine kavuşmuştur (Adıgüzel, 2016: 208). Böylelikle Göç İdaresi Genel Müdürlüğü insan haklarını koruma anlayışını sürdürerek etkin bir göç yönetimi oluşturma hedefiyle Türkiye'de göç alanında etkin olması amaçlanan bir kurum olarak kurulmuştur (GİGM 2017 Stratejik Planı www.goc.gov.tr, 2017). İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan kurum göç ile ilgili çeşitli faaliyet ve programları yürüterek göçmenlere yardımcı olmak adına Türkiye'de yetkili merci olarak düzenlenmiştir (Adıgüzel, 2016: 208).

Göç idaresinin görevleri şunlardır (www.resmigazete.gov.tr, 2018);

- Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den ayrılan yabancıların giriş ve çıkışlarını kontrol etmek, yasadışı girişleri önlemek,
- Mültecilik, geçici koruma veya uluslararası koruma gibi konularla ilgili olarak iş ve işlemleri yürütmek,
- Türkiye'nin göç ile ilgili olarak politikalarını belirlemek ve süreci takip etmek,

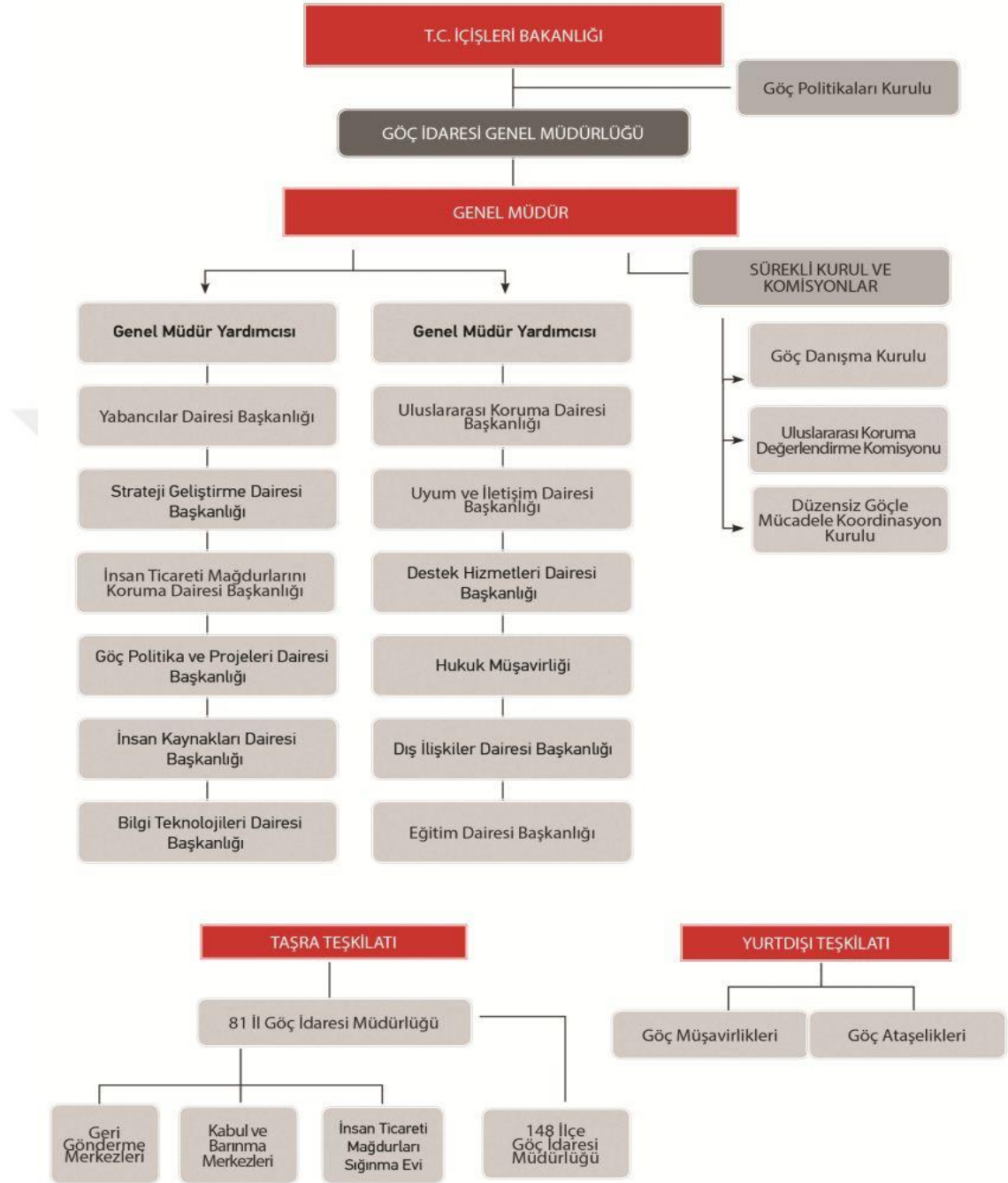
- Göç ile ilgili olarak kurumlar arası işbirliğini sağlamak, koordinasyonu arttırmak.

Göç ile ilgili çalışmaların uzman kişiler tarafından yapılması amacıyla oluşan bu kurum, uluslararası işbirliğine dayalı güncel olayları ve gelişmeleri takip edebilen bir yapıya sahiptir (Adıgüzel, 2016: 208).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün teşkilat yapısında merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatı şeklinde bölümlenmiştir.

Tablo 1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapısı

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik3/teskilat-semasi_273_274_281, Erişim Tarihi: 22.03.2018.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2017 bütçesi 349.852.000 TL'dir. Ayrılan bu bütçenin bir kısmı personel için harcanmış, bir kısmı ise cari transfer, sermaye giderleri ve mal ve hizmet alımları için kullanılmıştır. Ödenek içerisinde 80.519.000 TL Genel Sağlık Sigortası kapsamında olan uluslararası koruma kanunu gereği, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsünde olan kişiler ile vatansız olarak adlandırılan kişilere ayrılmıştır. Bunun dışında yaklaşık olarak 79.692.000 TL'nin ise Sığınma Evleri, İl Müdürlükleri ve Merkezlerin Yapılandırılması Projesi ile Göç-Net Bilişim Yapılandırma Projesi, Muhtelif İşler Projesi ve AB Projeleri için harcadığı göç idaresinden alınan bilgiler arasındadır (www.goc.gov.tr/icerik/butce, 02.12.2017).

3.BÖLÜM

SURİYELİ GÖÇMENLER VE GÖÇ YÖNETİŞİMİ

Sınırların önemini halen korumaya devam ettiği bir dünyada göç süreci devlet tarafından yönetilmesi gereken stratejik öneme sahip bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Göçün çok boyutlu olarak ortaya çıkması ile birlikte sürece etki eden aktörlerin çeşitliliği artmıştır. Böylelikle ulusal ya da uluslararası alanda yaşanan göç hareketleri ülkeleri veya toplulukları çeşitli işbirliği alanları içerisinde bir araya getirmiştir. Bu sebeple devletin yetersiz kaldığı durumlarda farklı aktörlerin uyguladığı politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Süreç yönetiminde sadece yerel veya bölgesel aktörler değil, uluslararası kurum ve sivil toplum kuruluşlarının da çalışmaları önem kazanmaktadır.

Böylelikle göç yönetişimi üzerinde durulacak olan son bölümde; Suriye’de yaşanan kriz sonucu göçmenlere yönelik çalışmalar yürüten; merkezi yönetim, sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimlerin faaliyetlerine yer verilmektedir.

3.1. Göç Yönetişimi

Küresel anlamda yaşanan siyasi mücadeleler, artan çatışma ortamları beraberinde ekonomik değişimleri getirmiştir. Bunun neticesinde yeni göç hareketleri oluşarak, göç kavramı şekillenmiş, göç biçimlerinde değişiklikler meydana gelmiştir. Böylelikle göç hareketliliği artarak, göçün uluslararası bir alanda incelenmesi gerektiğini göstermiştir (Castles ve Miller, 2008: 12).

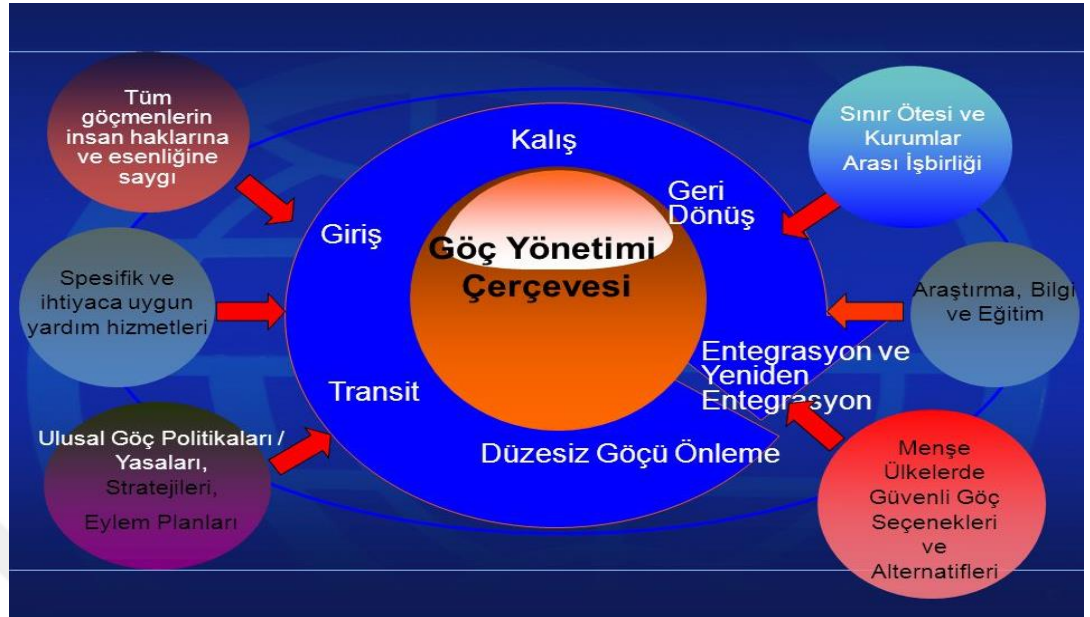
Yaşanan göçlerle birlikte göçün çeşidi her ne olursa olsun – ister iç göç, ister uluslararası göç- kişiler için önemli olan can güvenliklerinin sağlanacağı, sağlık, eğitim,

sosyal hayat gibi tüm ihtiyaçlarının karşılanabileceği yerlerde yaşamlarına devam edebilmektir. Yapılan tercihler sonucunda göç edilen yer veya yerlere adapte olma konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu noktada göç yönetimi devreye girerek hem göç eden kişilerin kent üzerindeki etkilerini kontrol altında tutmayı hem de göç alan kentlerin sürece hazırlıklı olmaları gerekliliğine dikkat çekmektedir (Çakırer Özservet, 2016: 2). Yaşanan göç hareketliliğinin beraberinde getireceği sosyal, ekonomik, kentsel sorunlar düşünüldüğünde göç yönetilmesi gereken bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada göçmenlere ve kente yönelik politikaların planlaması, uygulanması ve sürecin takibi bununla birlikte yasal düzenlemelerin yapılarak sürecin tüm boyutlarıyla yönetilmesi elzemdir (Oktay vd., 2016: 775).

Göç Yönetimi (migration management) kavramı en geniş anlamıyla uluslararası göç sürecinde devletlerin izlediği politikalar ve kontrolleri kapsamaktadır (Oktay vd. 2016: 776). IOM Uluslararası Göç Örgütünün yapmış olduğu tanıma göre ise göç yönetimi şu şekilde açıklanmıştır (IOM, 2009: 22).

“Hem devlet sınırları içinde yabancıların girişi ve mevcudiyetini hem de mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetimdi”.

Yapılan incelemeler neticesinde devletler ülkelerinde yaşanan göç hareketliliğini düzenlemek ve insani boyutlarda ele almak için çalışmalar yapmışlardır. Böylelikle göç yönetişimi kavramı ortaya çıkararak, ülkelerin ekonomik, siyasi ve toplumsal anlamdaki düzenlemeleri ile göçmenlere yönelik çalışmaları artmıştır (Kara ve Dönmez Kara, 2015: 4).

Tablo 2. Göç Yönetimi Yaklaşımından Göç Yönetişimine Doğru

Kaynak: Samuk, Sahizer. (2016), Suriye Krizi Çerçevesinde Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nün Kentsel Göçe Yaklaşımı: IOM Türkiye Deneyimleri, <http://slideplayer.biz.tr/slide/10904996>, Erişim Tarihi: 07.02.2018.

Yukarıdaki tabloda göç yönetiminden göç yönetişime geçişteki evreler gösterilmekte birlikte, uluslararası göç politikalarının etkililiği ve göç ile ilgili alternatifler vurgulanmaktadır.

Göç olgusu küresel, yerel ve ulusal anlamlı üç boyutlu bir alandan oluşmaktadır. Oluşan bu üç boyutlu süreç beraberinde yönetişim kavramını getirmiştir. Bu anlamda yönetişim; sivil toplum, devlet ve piyasa aktörlerinin birlikteliğini ifade eden eşitler arası bir yönetimi öngören bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Özçağlar Eroğlu, 2016: 572).

Göç yönetişimi kavramının ortaya çıkmasındaki en belirleyici faktörlerden birini güvenlik algısı oluşturmaktadır. Çoklu aktörlerin güven duygusunun oluşmasındaki

etkisi göz ardı edilmemektedir. Bununla birlikte ekonomik, sosyal ve siyasi etkilerin de dâhil olduğu göç yönetimi kavramı göç yönetişimi kavramını da beraberinde getirmektedir (Akçapar, 2012: 573). Çoklu aktörler ile ifade edilmek istenen sadece ulusal ve uluslararası aktörler değil, yerel ve bölgesel anlamda etkililik gösterebilecek tüm kurum ve kuruluşlardır (Oktay vd. 2016: 776).

İkinci Dünya savaşı sonrasında göç yönetişimi alanında işbirliğine gidildiği görülmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliğinin ve Avrupa Hükümetler Arası Göç Komitesinin 1950 yılında kurulması yönetim sürecine örnek verilebilir. Yeni kurulan bu örgütler ile ülkeler arası ikili anlaşmalara imza atılarak göç alanında çeşitli düzenlemelerin yapılması amaçlanmaktadır (Kabakuşak, 2014: 6).

Göç yönetişimi literatüründe ana aktör devletler olmakla birlikte, yaşanan göçler ile ilgili olarak bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla belirli sınırlar çerçevesinde işbirliğine gitmektedirler (Aliu, 2017: 102-103). Daha öncesinde Avrupa odaklı hazırlanan göç rejimleri, günümüzde küresel boyutta anlam kazanmaktadır. Uluslararası ve yerel örgütler, STK'lar, bölgesel ve yerel ağlar, çeşitli dernekler ve vakıflar, uluslararası kuruluşlar ve devlet organlarının ikili işbirliği içerisinde yaptıkları çalışmalar göç yönetişiminin bir parçasını oluşturmaktadır (Tokgöz, 2014: 31).

Günümüzde yaşanan göç hareketlerinde de görüldüğü gibi göç kavramı küresel bir boyut kazanarak uluslararası ve ulus üstü alanlarda etkililiğini göstermektedir (Sandıklı ve Kaya, 2013: 72). Göç kavramı ile ilgili olarak çoğu zaman devletlere ithafen tanımlamalar yapılmasına rağmen uluslararası göç konusuna bakış sadece devletler boyutuyla sınırlandırılmayacak kadar geniş bir perspektifte yer almaktadır. Bu nedenle devlet kurumlarının dışında uluslararası iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Ortaya çıkan

zorunlu iş birliği kavramı küresel göç yönetişimini ortaya çıkarmaktadır (İhlamur Öner, 2012: 596). Küresel göç yönetişiminde çok taraflı anlaşmalar, bileşenler ve uluslararası kurumlar rol oynamaktadır (Sandıklı ve Kaya, 2013: 72).

Avrupa'daki göç sürecine bakıldığında, AB'nin göçmenlerin entegrasyonu noktasında çeşitli çalışmalar yaptığı söylenebilir. AB ülkelerinin göçmen başvurularını ulusal düzeyde incelediği, göçmenlerin iş bulma ve barınmalarına yönelik hizmetlerin ise yerel birimlerce yönetildiği görülmektedir. AB şehirlerinde göçmenlerin şehre uyumları, yerel ve kentsel idarelerde karar alma mekanizmalarına katılım sağlamaları, toplumsal uyumları ve yerel hizmetleri daha iyi bir şekilde alabilmeleri noktasında çeşitli kuruluşların varlığı dikkat çekmektedir (Demirhan ve Aslan, 2015: 56). Bu noktada Amsterdam'da kurulan "Kültürel Çeşitlik Bürosu", Bologna'da kurulan "Bologna ve Yetki Üçüncü Ülkelerin Vatandaşları Metropol Formu", Frankfurt "Çok Kültürlülük İşler Bürosu", Viyana "Entegrasyon Evi", Sevilla "Göç Politikaları Koordinasyonu Genel Yönetimi", Triveso (İtalya), "Yabancılar Çalışma Masası", örnek kuruluşlardan bazılarıdır (Şensoy, 2014, 3).

Yaşanan Suriyeli göçmen krizinin yönetilebilmesi için devlet aktörlerinin dışında farklı kurum ve kuruluşlar yaşanan bu sürece destek olmuşlardır. Başta Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği olmak üzere uluslararası kuruluşlar, sivil toplum örgütleri yaptıkları faaliyetlerle sığınmacılara destek olmaktadır. Özellikle göçün yönetişiminde sivil toplum örgütlerine önemli sorumluluk düşmekle beraber, ulusal, kamusal ve uluslararası aktörler arasındaki işbirliği ve çalışmaların geliştirilmesinde fayda görülmektedir (Kutlu, Örselli ve Kahraman, 2017: 493-494).

Türkiye’de 2013 yılında kurulan 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma asıl olarak merkezi yönetim idaresine verilmişken yerel yönetim birimleri ve Kızılay, AFAD ve TOKİ gibi kurumların etki ve destekleri de bulunmaktadır (Kara ve Dönemez Kara, 2015: 11).

3.2. Suriye’de Yaşanan Kriz ve Türkiye’ye Etkileri

İlk olarak Tunus’ta 17 Aralık 2010 yılında başlayan iktidar karşıtı kitlesel hareketler 2011 yılında Mısır, Libya, Suriye, Cezayir, Bahreyn, Urdun, Yemen ve Lubnan gibi Arap ülkelerinde halk ayaklanmalarına yol açmış, süreç siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler literatüründe Arap Spring (Arap Baharı) adı ile duyulmuştur (Paksoy, 2013: 1).

Tunus’ta iş bulamamaktan ve geçim sıkıntısından dolayı seyyar satıcılık yapmak zorunda kalan 26 yaşındaki bilgisayar mühendisi Muhammed Bouazizi Sidi, zabıtalarca mallarına el konulması sonucu valilik binası önünde kendini ateşe vererek durumu protesto etmiştir. Hastaneye kaldırılan genç, 4 Ocak’ta hayatını kaybetmiştir. Böylelikle diplomalı işsiz Muhammed Bouazizi tarafından başlatılan ve ölümü ile yayılan isyan ile Arap Baharı olarak adlandırılan süreç başlamıştır (Memiş, 2015:101).

Tunus’ta başlatılan hareket kısa süre içerisinde Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi Suriye’de de etkisini göstermiştir. Suriye’de halk 2011’in Mart ayında gösterilere başlamış ve sonrasında gösteriler tüm ülkeye yayılmıştır. Suriye krizi kısa zamanda Esad karşıtlığına dönüşmüş, halk Esad hükümetinden reform taleplerinde bulunmuştur. Esad rejimin yaptığı küçük çaplı reformlar halkı memnun etmemiştir (Tepeciklioğlu, 2015: 172). Esad yönetimine karşı yapılan protesto hareketleri güç kullanılarak bastırılmaya çalışılmış, kısa süre içerisinde olaylar Suriye’de bir iç savaşa yol açmıştır. Muhaliflerin birçok kentte yönetimi ele almasından dolayı Esad rejimi şiddeti

arttırmış ve halk üzerinde kimyasal silah kullanarak üstünlüğü tekrar eline almıştır (Vatandaş, 2016: 4-5).

Suriye'deki iç savaş nedeniyle halk, asgari yaşam şartları ortadan kalktığı ve can güvenliği tehlikeye düştüğü için ülkelerini terk etmek durumunda kalmıştır. Suriye'nin sınır komşuları olan Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Irak sivil halkın göç ettiği ülkeler arasındadır. Türkiye'nin olaylara kayıtsız kalmaması, can güvenliği tehlikeye düşen sivil halka kucak açması ve sınıra olan yakınlığı sebebiyle Türkiye en fazla göç alan ülke olmuştur (Uzman ve Tösten, 2016: 252).

Türkiye bu durum karşısında pek çok Avrupa ülkesi gibi sınırlarını kapatmak yerine açık kapı politikası uygulayarak Suriyeli göçmenleri misafir olarak adlandırmıştır (Keleş, 2017: 5).

Türkiye'ye Suriye'den ilk kitlesel göç hareketi 29.04.2011 tarihinde Hatay ilinin Yayladağ ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına olmuştur. Ardından iç savaşın devam etmesiyle birlikte kitlesel göçler Türkiye'nin diğer illerine de yayılmıştır (Erdoğan, 2015: 19).

AFAD'ın 13 Mart 2018 verilerine göre ülkemizde barınan toplam Suriyeli sayısı 3.554.916'dır. Bu sayının sadece 227.802 miktarı geçici barınma merkezlerinde yaşamaktadır (www.afad.gov.tr, 22.03.2018).

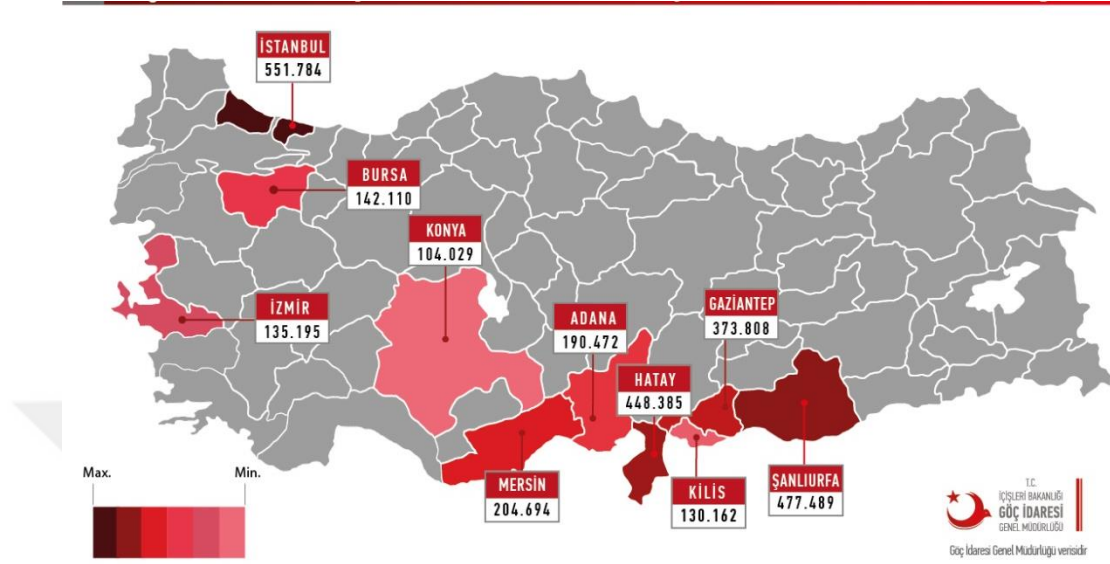
Türkiye'de toplamda 21 sığınma kampı vardır bunlar; Osmaniye, Adıyaman, Şanlıurfa, Kilis, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, Adana ve Adıyaman'da bulunmaktadır. AFAD'ın sorumluluğunda olan bu geçici barınma merkezlerinde kişilerin ihtiyaçları giderilmektedir (Duman, 2017: 28). En fazla Suriyelinin bulunduğu barınma merkezi 81.314 ile Şanlıurfa olmaktadır.

Tablo 3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Dağılımı

GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ	TOPLAM
ŞANLIURFA	81.270
GAZİANTEP	23.994
KİLİS	25.101
KAHRAMANMARAŞ	17.135
MARDİN	2.714
HATAY	17.425
ADANA	26.981
ADİYAMAN	9.067
OSMANİYE	14.668
MALATYA	9.447
TOPLAM	227.802
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA KALAN SURİYELİ SAYISI	3.326.694
ÜLKEMİZDE BULUNAN TOPLAM SURİYELİ SAYISI	3.554.496

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, 22.03.2018.

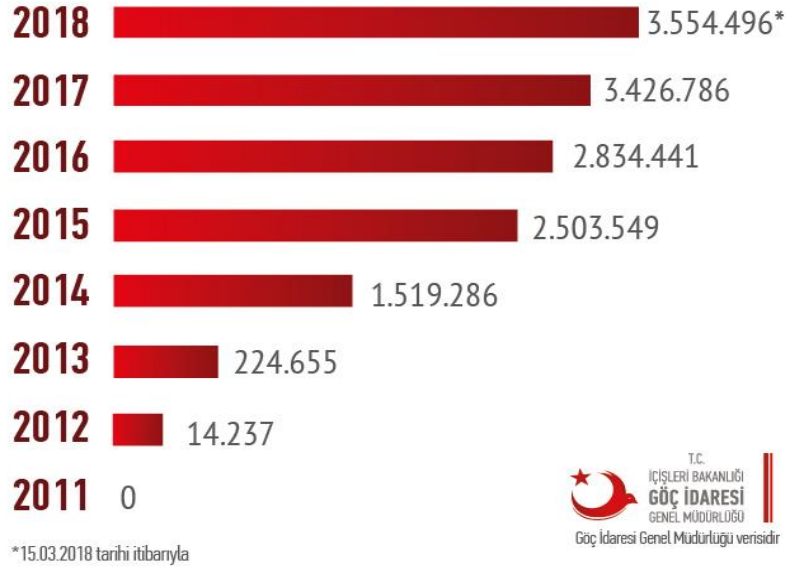
Göç idaresi genel müdürlüğünün yapmış olduğu son sayımlara bakıldığında 81 ilin tümünde Suriyeli göçmenlerin bulunduğu söylenmektedir. Tablo 3’de görüldüğü gibi en çok Suriyeli göçmene sahip il İstanbul’dur. Sonrasında Şanlıurfa, Hatay ve Gaziantep Suriyeli sayısının fazla olduğu iller arasındadır. İlk on şehir içerisinde büyükşehirlerin yer aldığı dikkat çekmektedir.

Tablo 4. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 ile Göre Dağılımı

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, 22.03.2018.

Aşağıda belirtilen tabloda Geçici koruma kapsamındaki Suriyelerin yıllara göre sayılarındaki artışlar dikkat çekmektedir. Buna göre ilk yıllarda 14.237 olarak başlayan göç akımı son yıllara gelindiğinde 3 buçuk milyonu aşan rakamlara ulaşmıştır.

Tablo 5. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, 22.03.2017.

Mülteci ve sığınmacıların hakları temel yasalarla koruma altına alınmıştır. Bu çerçevede Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 1 Ocak 1951 tarihinde kurulmuştur. BMMYK göre hayatı, kişiliği ya da özgürlüğü tehdit altında olan ve ülkesinde yaşadığı kaos ortamından dolayı ülkesini terk etmek zorunda kalan kişiler sığındıkları ülke tarafından giriş izni verilmesi gerekmektedir ve mülteci statüsü kazanıncaya kadar ülkelerine zorla gönderilmemeleri gerekmektedir (Yıldız, Ünlü ve Sezer, 2014: 43).

Ülkemize gelen Suriyelilere “göçmen” denilmemektedir. Bunun sebebi ise İskan Kanunu’nda belirtildiği üzere “göçmen olarak adlandırılacak kişilerin Türk soyundan gelen ve bu kültüre bağlı olarak yaşayan” olarak ifade edilmiş olmasıdır. Bu sebeple Suriye’den gelen kişiler Cenevre Sözleşmesi gereği “mülteci” olarak tanımlanmaya

çalışılmışsa da mümkün olmamıştır. (Turan ve Çomaklı, 2017: 86). Bu sözleşmeye göre mülteci; “İrki, tabiiyeti, dini belli bir toplumsal gruba tabiiyeti ve düşünceleri nedeniyle, zulme uğrayacağı endişesiyle haklı sebeplerle vatandaşı olduğu ülkeden ayrılan, bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyi yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikametgâhı bulunan ülkenin dışında yaşayan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıslar olarak ifade edilmektedir (Öz Yıldız, 2017: 111). Ancak coğrafi olarak konulan sınırlama nedeniyle sadece Avrupa’dan gelenler için mülteci ifadesi kullanılabileceğinden Suriye’den gelenlere hukuki olarak mülteci de denilememektedir.

Türkiye bu durum karşısında 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gereği Suriye’den gelenleri ilk olarak “misafir” daha sonra “geçici koruma statüsü” adıyla değerlendirmiştir (Turan ve Çomaklı, 2017: 86; Topçu, 2017: 13). Bu ifadeye göre “ülkesinden ayrılmaya zorlanarak, oluşan olumsuz şartlar sebebiyle ayrıldığı ülkesine geri dönemeyerek sınırlarına gelen veya bu sınırları aşarak yardım talebinde bulunan kişilere geçici koruma imkânı sağlanacağı belirtilmektedir. Bununla beraber ikamet talebinde bulunan Suriyelilere “geçici ikamet” imkânının sağlanmış olduğu da bilinmektedir (Keleş, 2017: 5; Vatandaş, 2016: 5). Fakat bu statü Suriyeli sığınmacıların konumlarını tam olarak ifade etmekte yardımcı olmadığı düşüncesine neden olmuştur (Canyurt, 2015: 131). Daha sonra 30 Mart 2012 tarihli 62 sayılı “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde ikamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” hazırlanmıştır. Yönerge ile Suriyelilerin geçici koruma altında olduğu kabul edilerek geçici koruma statüsü devam ettirilmiştir (Oytun, 2014: 11)

Tablo 6. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN DAĞILIMI 15.03.2018 (ALFABETİK)									
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
	TOPLAM	3.554.496	80.810.525	4.40%		TOPLAM	3.554.496	80.810.525	4.40%
1	ADANA	190.472	2.216.475	%8,59	42	KAHRAMANMARAŞ	100.226	1.127.623	%8,89
2	ADIYAMAN	29.522	615.076	%4,80	43	KARABÜK	721	244.453	%0,29
3	AFYONKARAHİSAR	5.916	715.693	%0,83	44	KARAMAN	717	246.672	%0,29
4	AĞRI	1.125	536.285	%0,21	45	KARS	226	287.654	%0,08
5	AKSARAY	2.530	402.404	%0,63	46	KASTAMONU	1.348	372.373	%0,36
6	AMASYA	569	329.888	%0,17	47	KAYSERİ	72.433	1.376.722	%5,26
7	ANKARA	95.713	5.445.026	%1,76	48	KIRIKKALE	1.226	278.749	%0,44
8	ANTALYA	677	2.364.396	%0,03	49	KIRKLARELİ	2.375	356.050	%0,67
9	ARDAHAN	151	97.096	%0,16	50	KIRŞEHİR	1.206	234.529	%0,51
10	ARTVİN	59	166.143	%0,04	51	KİLİS	130.162	136.319	%95,48
11	AYDIN	10.759	1.080.839	%1,00	52	KOCAELİ	50.540	1.883.270	%2,68
12	BALIKESİR	4.129	1.204.824	%0,34	53	KONYA	104.029	2.180.149	%4,77
13	BARTIN	78	193.577	%0,04	54	KÜTAHYA	756	572.256	%0,13
14	BATMAN	21.144	585.252	%3,61	55	MALATYA	29.966	786.676	%3,81
15	BAYBURT	52	80.417	%0,06	56	MANİSA	10.815	1.413.041	%0,77
16	BİLECİK	651	221.693	%0,29	57	MARDİN	92.764	809.719	%11,46
17	BİNGÖL	953	273.354	%0,35	58	MERSİN	204.694	1.793.931	%11,41
18	BİTLİS	912	341.474	%0,27	59	MUĞLA	13.200	938.751	%1,41
19	BOLU	1.966	303.184	%0,65	60	MUŞ	1.328	404.544	%0,33
20	BURDUR	8.476	264.779	%3,20	61	NEVŞEHİR	8.683	292.365	%2,97
21	BURSA	142.110	2.936.803	%4,84	62	NİĞDE	4.908	352.727	%1,39
22	ÇANAKKALE	4.732	530.417	%0,89	63	ORDU	825	742.341	%0,11
23	ÇANKIRI	529	186.074	%0,28	64	OSMANİYE	53.629	527.724	%10,16
24	ÇORUM	2.708	528.422	%0,51	65	RİZE	918	331.041	%0,28
25	DENİZLİ	11.449	1.018.735	%1,12	66	SAKARYA	13.061	990.214	%1,32
26	DIYARBAKIR	32.681	1.699.901	%1,92	67	SAMSUN	5.723	1.312.990	%0,44
27	DÜZCE	1.247	377.610	%0,33	68	SIİRT	4.502	324.394	%1,39
28	EDİRNE	6.523	406.855	%1,60	69	SİNOP	128	207.427	%0,06
29	ELAZIĞ	10.616	583.671	%1,82	70	SİVAS	4.325	621.301	%0,70
30	ERZİNCAN	170	231.511	%0,07	71	ŞANLIURFA	477.489	1.985.753	%24,05
31	ERZURUM	1.000	760.476	%0,13	72	ŞİRİNAK	14.869	503.236	%2,95
32	ESKİŞEHİR	3.991	860.620	%0,46	73	TEKİRDAĞ	9.786	1.005.463	%0,97
33	GAZİANTEP	373.808	2.005.515	%18,64	74	TOKAT	1.090	602.086	%0,18
34	GİRESUN	173	437.393	%0,04	75	TRABZON	2.994	786.326	%0,38
35	GÜMÜŞHANE	92	170.173	%0,05	76	TUNCELİ	91	82.498	%0,11
36	HAKKARİ	8.486	275.761	%3,08	77	UŞAK	2.380	364.971	%0,65
37	HATAY	448.385	1.575.226	%28,46	78	VAN	2.903	1.106.891	%0,26
38	İĞDIR	120	194.775	%0,06	79	YALOVA	3.785	251.203	%1,51
39	İSPARTA	7.100	433.830	%1,64	80	YOZGAT	4.466	418.650	%1,07
40	İSTANBUL	551.784	15.029.231	%3,67	81	ZONGULDAK	456	596.892	%0,08
41	İZMİR	135.195	4.279.677	%3,16					

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,

http://www.goc.gov.tr/icerik3/teskilat-semasi_273_274_281, Erişim Tarihi: 22.03.2018.

3.3. Suriyeli Göçmenler Bağlamında Merkezi İdare

Göçün yönetilmesiyle ilgili olarak merkezi idaredeki ilk muhatap Bakanlar Kurulu'dur. Kurulun göç ile ilgili görevleri arasında; göç politikalarının belirlenmesi, kalkınma planlarının ve hükümet planlarının hazırlanıp faaliyete geçilmesi, kanunların hazırlanması yer almaktadır. 2013 yılında çıkarılan 6458 sayılı kanunun yürütülmesinden sorumlu olan Bakanlar Kurulu; vize ve pasaport uygulamaları, sınırlardan yapılan giriş ve çıkışlar ile geçici koruma kanunlarında onay verdiği takdirde işlemler gerçekleşmektedir (Kara ve Dönmez Kara, 2015: 12).

Yaşanan Suriye krizi sonrası Türk kamu yönetiminde göç ve iltica alanında çeşitli çalışmalar ve işbirlikleri yapılmıştır. Yaşanan krizin kontrolü noktasında ilk olarak bakanların ve hükümet temsilcilerinin bir araya gelmesiyle "koordinasyon komitesi" kurulmuş sonrasında Suriye krizinden etkilenen sınır illerinde valilikler bir araya getirilerek işbirliği ve koordinasyonun sağlanması amaçlanmıştır (Kirişçi, 2014: 22).

Suriyeli göçmen krizinin yönetilebilmesi için İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Kurulan bu kurum göç ile ilgili olarak ülke genelini kapsayan politikaların yapımı ve uygulanması amaçlanmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü sivil toplum örgütleri ve BMMYK gibi kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonundan sorumlu tutulmuştur. Yeni kanunla birlikte göç danışma kurulu oluşturularak akademisyenler, STK'lar ve uzmanları bir araya getirmek için çalışmalar yapılması planlanmıştır. YUKK'da da göç konusunda toplulukların uyum içerisinde çalışmaları gerektiği belirtilmiştir (Kirişçi, 2014: 43). Yaşanan Suriyeli göç hareketliliği ile birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından geçici çözümler yerine daha uzun vadeli ve kalıcı çözümler öngörülmektedir. Yabancılar ve Uluslararası Kanunu'nun henüz olmadığı 2013 yılı öncesine bakıldığında göç alanında gerekli yasal

mevzuatın bulunmadığı buna bağlı olarak toplu çalışmaların ve kalıcı çözümlerin üretilmediği görülmektedir. Mülteci veya göçmenlerin Türkiye'ye gelişlerinin olumsuz karşılanması yönündeki dar anlayışa karşı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile birlikte durumun fırsata nasıl çevrileceği noktasında bir anlayışla hareket etmiştir. Henüz çok yeni kurulan göç idaresi uyguladığı plan ve projelerle uzun vadeli ve kalıcı bir göç politikası oluşturabilmesi açısından önemli bir fırsattır (Koç, 2017: 49-50).

Göç ve göçmenlerle ilgili sayısal verilere ulaşılması noktasında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün katkısı yadsınamaz. Bununla birlikte müdürlüğün kurulmasından önceki süreçte belirsiz veya kayıt altında olmayan birçok göçmene ilişkin kayıtların kurulan yeni müdürlük ve bünyesinde bulunan uzman çalışanlar ile bir düzene oturtulduğu ifade edilmektedir. Göçmen veya mültecilere yönelik hazırlanan istatistiksel veriler müdürlük tarafından hem nitelik hem de nicelik olarak analiz edilmektedir. Yeni kurulan müdürlüğün bünyesindeki uzman personelin mültecilere yönelik olumsuz bakışı ortadan kaldırma noktasında önemli rolleri vardır (www.goc.gov.tr, 2018).

YUKK'nun kabul edilmesiyle birlikte göçmenlerin haklarına yönelik olarak uluslararası standartlara uygun olarak çeşitli gruplar kurulmuştur. Bunlardan ilki Göç Çalışma Grubu'dur. Göç ve sınır güvenliğinin korunması amacıyla kurulan grupta; Genel Kurmay Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Jandarma ve Sahil Güvenlik ekipleri ile birlikte Emniyet Genel Müdürlüğü yer almıştır. Sonrasında bu çalışma grubu GİGM'nin kurulmasıyla birlikte GİGM'nin bünyesine katılmıştır (Bali ve Gündoğdu, 2017: 192-195).

YUKK'nın ile birlikte göç yönetiminde etkili olarak Göç Politikaları Kurulu kurulmuştur. Bu kanunla ilgili önemli maddeler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (YUKK, 2013: Md. 105);

- Kurul İçişleri Bakanlığı başkanlığında, Avrupa Birliği, Aile ve Sosyal Politikalar, Dışişleri, İçişleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık ile Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları Müsteşarları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdüründen oluşmaktadır.

- Göç Politikalar Kurulu belirtilen üyeler dışında, sivil toplum örgütlerinin, uluslararası ve yerel diğer kurum ve kuruluşları toplantıya davet edebilirler.

- Kurul Başkanının çağrısı üzerine her yıl en az bir defa toplanan kurul, kurul başkanının çağrısı üzerine olağanüstü toplanabilir.

- Kurulun temel görevi; Türkiye'nin göç strateji politikaların tespiti ve uygulamasıyla ilgili olarak hem ulusal hem de merkezi düzeyde gerekli işbirliği ve koordinasyon sağlamaktır.

Merkezi idarede göç ile ilgili olarak genel müdürlüğe bağlı çalışan özel kurumlar da bulunmaktadır. YUKK'nın 113. ve 117. maddesinde yer alan ve yönetim anlayışı içerisinde çalışmalarını yürüten “Göç Danışma Kurulu, Uluslararası Koruma ve Değerlendirme Kurumu ve Düzensiz Göçle Mücadele Kurumu” bunlardandır. Bu kurumlarda akademisyenler, kamu kurumlarının temsilcileri ve küresel kurumların temsilcileri yer almaktadır (Demirhan ve Aslan, 2015: 49).

Hükümet tarafından hazırlanan stratejik belgelerden birisi kalkınma planlarıdır.

10. Kalkınma Planında göç ve iltica konuları içerisinde planın hedef ve politikalar bölümünde şu açıklamalara yer verilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 50);

Türkiye'ye “yurt dışından gelen göçmen, uluslararası korumaya muhtaç olanlar, kaçak işçiler ile transit geçiş yapanlara ilişkin etkin bir izleme ve takip sistemi oluşturulacak ve uluslararası koruma statüsü tanınan kişilerin ülkeye uyumu desteklenecektir. Bununla birlikte, uluslararası koruma altındaki kişilerin kurumsal ve hukuki düzenlemelerden kaynaklanan eksikliklerinin tamamlanması, kişilerin sağlık, eğitim ve barınma sorunlarının giderilmesinin gerekliliği devam etmektedir”.

Merkezi hükümetin göç ve iltica konusuyla ilgili olarak hazırladığı diğer stratejik belgeler yıllık olarak hazırlanan performans ve faaliyet raporları ile stratejik belgelerdir. İçişleri Bakanlığı'nın 2017 yılı stratejik belgesinde yaşanan göç hareketliliği ile ilgili olarak sınır yönetimi konusunda farkındalığın artırılması amacıyla mülki idare amirlerinin eğitim düzenlemesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bir başka çalışma ise 2016 faaliyet raporunda belirtilen “Geri Kabul Anlaşması'nın Etkin Uygulanması için Kurulacak Geri Gönderme Merkezlerinin Tefrişi”, isimli projenin program haline getirilmesidir (Bali ve Gündoğdu, 2017: 192-195).

Göç hareketliliğinin yaşandığı 2011 yılından bugüne kadar, yaşanan kriz Türkiye tarafından eksiklikleriyle beraber yönetilmeye çalışılmıştır. Sığınmacı kamplarının kurulmasıyla birlikte göç anlamında Türkiye önemli bir tecrübe kazanmıştır. Kurulan kampların yönetimi Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na (AFAD) verilmiş ve günümüzde de AFAD'ın kamplardaki sorumluluğu devam etmektedir (İçduygu, 2015: 1). 2013 yılında gelen Suriyelilerin çoğunluğunu alabilen kamplar, sonrasında yoğunlaşan göç akınıyla birlikte artan göçmenleri bünyesinde barındıramamışlardır. Bununla birlikte kampların az olan kapasitesi gelen göçmenlerin farklı illere ve Türkiye'nin birçok şehrine göç etmelerine neden olmuştur. Hem kamp içi

alanlarda hem de kamp dışı yerleşim yerlerinde göçmenlere yardım eden merkezi idarenin oldukça yüksek maddi külfetlere katlandığı görülmektedir. Öyle ki 2015 yılı gelirlerinin yaklaşık olarak 5 milyar doları gelen göçmenler için kullanılmışken, bu oranın sadece %3 kadar kısmı uluslararası toplumun desteğiyle sağlanmıştır (Kutlu, Örselli ve Kahraman, 2017: 498).

Yerel düzeyde göç politikaları ile il düzeyinde faaliyet yürüten kurumların, hangi alanlarla sorumlu olduklarının ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu politikalar Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Taşra teşkilatı tarafından yürütülmektedir (Örselli ve Babahanoğlu, 2016: 2069). Taşra teşkilatı içerisinde yer alan il ve ilçe göç idaresi müdürlükleri geçici koruma, uluslararası koruma, düzenli ve düzensiz göç, insan ticaretinde mağdur olanlar ile vatansız kişilerin; barınmalarını, sığınma merkezlerine yerleştirilmelerini ve gerekli iş ve işlemlerin yürütülmesinden sorumlu tutulmaktadır (Kara ve Dönemez Kara, 2015: 15).

Taşra teşkilatı içerisinde valilerin sorumluluğunda Göç İdaresi ile birlikte Afet Acil Durum İl Müdürlükleri (AFAD) tarafından ortaklaşa çalışmalarla yürütülmektedir (Örselli ve Babahanoğlu, 2016: 2069). Her iki müdürlüğün görev alanı farklı olsa da aralarında belirli ölçülerde koordinasyon bulunmaktadır. Yerel düzeyde hizmet veren Göç İdaresi Müdürlükleri; göçmenlerin kayıt altına alınması, oturma izinlerinin alınması, istatistiksel kayıtların yapılması ve sınır dışı edilmeleri konularıyla ilgilenirken, Afet ve Acil Durum Müdürlükleri illerde kurulu olan konaklama merkezleri, konteynir kent ve çadır kentlerin yönetimi ile ilgilenmekte ve gıda, giyecek ve barınma gibi hizmetlerin sağlanması noktasında çeşitli hizmetleri yürütmektedir (Demirhan ve Aslan, 2015: 52; Yılmaz, 2013: 7).

2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile kurulan AFAD, afetlere müdahale edilmesi, afetlerin zararlarının önlenmesi ve giderilmesi, afet sonrası faaliyetlerin iyileştirilmesi, yönlendirilmesi ve koordine edilmesi gibi, çok yönlü olarak bir çok kurumla iletişim halinde olan, kaynakların rasyonel kullanılmasını amaçlayan bir kurum olarak faaliyet göstermektedir (www.afad.gov.tr, 2018).

AFAD, 2011 yılından itibaren Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmeleri ile süreçte aktif rol almaya başlamıştır. İlk olarak gelen kabileleri sınırdaki çadır kentlere yerleştirmiş sonrasında artan göçmen sayıları ile birlikte AFAD'ın yaptığı hizmetler de farklılaşmıştır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve sonrasında yürürlüğe giren 29153 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği ile bakanlıkların sunacağı hizmetlerde koordinasyon görevi AFAD'a verilmiştir (Tunç, 2017: 173).

AFAD bilgisayar, okuma yazma eğitimi halı dokuma gibi pek çok alanda kurslar düzenlemiş, toplamda 225 bin Suriyeliye sertifika vermiştir. Bununla birlikte eğitim alanında da çalışmalar yapan AFAD, 80.742 bin çocuğa eğitim vermiştir. Toplamda 508.846 bin çocuğa anaokulu, ortaokul ve lise eğitimleri verilmiştir. Sağlık alanında Sağlık Bakanlığı ile işbirliği içerisinde tüm kayıtlı göçmenlere ücretsiz sağlık desteği, gıda ve ilaç yardımı yapılmıştır. Birleşmiş Milletler standartlarında yapılan hizmetler için Türkiye 25 milyar ABD doları civarında kaynak kullanmıştır. 2017 Küresel İnsani Yardım Raporuna göre Türkiye 2016 yılında 6 milyar ABD doları miktarında göçmenlere yardım yaparak uluslararası alanda en çok yardım yapan ikinci ülke konumuna gelmiştir. 2016 yılı milli gelirinin yaklaşık olarak %0.75 'ini göçmenlere yardım amaçlı kullanan Türkiye bu davranışıyla "Dünyanın En Cömert Ülkesi" olarak kabul edilmiştir. Uluslararası alanda göçmenlere yapılan yardımlar ise sadece 526 bin ABD doları ile sınırlı kalmıştır (AFAD, 2017: 2).

AFAD'ın koordinasyonunda göçmenlere yönelik yardımlarda bulunan bir diğer kuruluş Türk Kızılayı'dır. Türk Kızılayı, 2011 yılından bu yana yaşanan göçmen mağduriyetini yakından takip ederek, beslenme ve barınma konularında ayni ve nakdi yardımlarda bulunmaktadır. Ayni ve nakdi yardımlar kapsamında Akıllı Kart uygulamasını kullanarak yardımları hızlı ve sürekli hale getirmiştir. Türk Kızılay'ı Suriyeli göçmenlere sosyal ihtiyaçların karşılanması, psikolojik desteğin verilmesi ve Suriyeli vatandaşlara yardım ulaştırılması faaliyetlerinde bulunmaktadır (Uçman ve Özmen, 2017: 915).

3.4. Suriyeli Göçmenler Bağlamında Sivil Toplum Örgütleri

Kavram olarak "Sivil Toplum" Batı Avrupa'da 18. yüzyılda toplum halinde yaşamının nasıl mümkün olabileceğini anlamak için ortaya çıkan bir kavramdır. Sivil Toplum kavramı, devletin himayesi dışında kalan alanlarda, ekonomik ilişkilerden bağımsız olarak, rızaya ve gönüllülüğe dayalı ilişki ve etkinlikler oluşturan bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Kendilerine çıkar sağlamadan, ortak amaçlarla kurulan bu tür yapıların özel sektör ile kamu sektörü arasında bir aracı sektör olarak önemli olduğu düşünülmektedir (Kalaycı, 2016: 2).

2011 yılında Suriye'de başlayan iç karışıklıklar nedeniyle mülteci akımına uğrayan Türkiye'de, süreç STK'lar için de hareketliliğe sebep olmuştur. 2011 yılından önce Türkiye sınırları içerisinde yabancı STK sayısı oldukça sınırlıyken, yaşanan göç hareketliliği sonunda bu STK'larının sayılarında artış gözlenmiştir. Bu artışın yaşanmasında yabancı oluşum STK'lar ile yerli STK'ların ortak olma yönündeki engellerinin kalkması da etkili olmuştur (Çorabatır ve Hassa, 2014: 3-4).

Türkiye'de Suriyeli göçmenlere yönelik hizmette bulunan önemli kuruluşlardan biri olan sivil toplum kuruluşları; devletle ilişkiler, profesyonellik alanları,

hizmet alanları, koordinasyon ve uluslararası kurum ile kuruluşlar arasındaki ilişkileri bakımından farklılık göstermektedirler. Suriyeliler konusunda sürecin başladığı günden bu yana “inanç” temelli STK’ların hizmet verdiği, “hak” temelli STK’ların uluslararası alanda etkililik gösterdiği gözlenmektedir. STK’lar dışında meslek odaları ve bölgesel kuruluşların da faaliyetleri söz konusu olmaktadır. Bazı STK’lar buldukları bölgede faaliyet gösterirken, bir kısmı da bölge sınırlarını aşarak hizmet vermektedir (Kılıç, 2014: 4). STK’ların göçmenlerle ilgili gerekli bilgilere ulaşabilmesinin kolaylaşması, yaşanan krizlere ve ileride yaşanabilecek sorunlarda sivil toplum ile işbirliğinin gelişmesi açısından önem arz etmektedir (Erdoğan, 2015: 341-342).

Devletin ağırlıklı olarak kamplarda yaşayan Suriyelilerin durumlarıyla ilgilendiği, kamp dışında yaşayan göçmenler için STK’ların harekete geçtiği görülmektedir. Göçmenler tarafından Devletin bir organı gibi algılanan STK’lar sınırlı kaynaklarıyla birlikte ağırlıklı olarak maddi kaynaklı yardımlar yapmaktadır. STK’ların hak savunucu mu yoksa işgücü, eğitim, sağlık gibi alanlarda mı etkin olarak faaliyet göstermesi tartışılırken, genel anlamda sivil toplumun yapılan çalışmalarla başarılı oldukları savunulmaktadır. Suriyelilerin göçlerinin siyasal olaylar sonucu yaşanmasından dolayı, STK’ların siyasi konulara girmeme düşüncesi, maddi yardımlarla sonuç bulmuştur (Mackreath ve Sağnıç, 2017: 2).

Faaliyeti ve çalışmaları artan STK’lar ile birlikte aktörler arası iletişim eksikliği gün yüzüne çıkmakta ve rekabet alanı genişlemektedir. Oluşan rekabetin, STK’lar arası işbirliğini ve koordinasyonu yavaşlattığı düşünülmektedir. İdeolojik, politik ve kaynak sağlama amacıyla oluşan rekabet anlayışında Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının (İNGO) etkisinin olduğu söylenmektedir. Birçok İNGO’nun Suriyelilere yardım amacıyla ülkeye girişi yaşanan rekabet ortamıyla olumsuzluklara yol açsa da

STK'ların maddi destek bulma ve kapasitelerini geliştirmeleri noktasında katkı sağladığı belirtilmiştir (Mackreath ve Sağnıç, 2017: 2-3).

Sayıları 3 buçuk milyon civarında olan Suriyeliler için yapılan yardımların ihtiyacı yeterince karşılayamaması nedeniyle yerel, ulusal, uluslararası ve Suriyelilerin kurmuş oldukları STK'lar hizmet vermektedir (Türk, 2016: 148). Türkiye'de Suriyeli mültecilere yardım etmek amacıyla toplamda 42 ulusal ve 14 uluslararası STK'nın bulunduğu belirtilmektedir. Bu STK'lar yaptıkları kongre, çalıştay ve sempozyumlar ile hem yetkilileri hem de halkı var olan durumdan haberdar etmek amacıyla çalışmalar düzenlemektedirler (Suriyeli Mülteciler ve STK'lar Ağ Haritası, 2015).

Ülkemizde göçmenlere ve sığınmacılara yönelik çalışmalar yapan ve destek olan sivil toplum kuruluşlarının bazıları şu şekildedir (Kalaycı, 2016: 9).

- Uluslararası Af Örgütü (UAÖ)
- İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Derneği (İHH)
- Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD)
- Türkiye Kızılay Derneği
- Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı
- Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)
- İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (MAZLUMDER)
- Mültecilerle Dayanışma Derneği (MÜLTECİ-DER)
- Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV)

Kamplardaki idari ve mali yetkinin merkezi idarede olması nedeniyle göçmenlerin veya sığınmacıların korunmalarında ilk görev devlete düşmüş olsa da,

devletin tek tek bütün göçmenlerle ilgilenmesi ve koruması mümkün olmamaktadır. Bu noktada devletin ulaşamadığı alanlarda dahi sığınmacıların haklarının korunması ve merkezi yönetim ile uluslararası alanda bir köprü vazifesi gören sivil toplum kuruluşlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Ünal, 2017: 160).

Suriyeli göçmenlerin çoğunluğunun kamplarda yeterli alanının olmaması nedeniyle kamp dışında hayatlarını sürdürmeleri zor koşullar altında devam etmektedir. Bazı göçmenlerin tarım arazilerinde çalışmak amacıyla bağ evleri ve depolara göç ettikleri belirtilmektedir (Türk, 2016: 148).

Sivil toplum kuruluşların sığınmacılara yönelik yaptığı yardımlardan bazıları şu şekildedir (Kalaycı, 2016: 9-16);

- Hukuki Yardım
- Ekonomik ve Sosyal Yardımlar
- Eğitim – Öğretim Yardımı
- Sağlık Yardımı
- Barınma Yardımı
- Ayni ve Nakdi Sosyal Yardımlar
- Sığınmacılara Yönelik Danışmanlık ve Yönlendirme Yardımı
- Sığınmacılara Yönelik Entegrasyon Yardımı

AFAD'ın denetiminde bulunan kamplarda sınırlı sayıda STK rol alırken, kentlerde kendi imkânlarıyla yaşam mücadelesi veren göçmen ve sığınmacılar için STK'lar ve yerel halk daha etkin bir şekilde çalışmaktadır. Özellikle STK'lar için kamp dışı alanlarda gösterecekleri faaliyetlerin yoğun prosedür ve formaliteden uzak olmasından

dolayı kentte yaşayan göçmenlerle daha yakından ilgilendikleri belirtilmektedir (Mutlu, 2017: 160).

STK'ların çalışmalarına mevzuatta yeterince yer verilmemiş olması, STK'ların genel düzenlemelerden çıkarımlar elde ederek çalışmalarını yürütmesine neden olmuştur. Bu çıkarımların yaşanan durumlara veya kişilere göre uygulamada değiştiği düşünülmektedir. 2006 yılından İltica ile ilgili yönetmelikte STK'lara yer verilerek “ iaae, üçüncü ülkelere kabul, gönüllü geri dönüş ile pasaport ve vize temini, barınma” gibi sınırlı konularda STK'lar ile birlikte çalışılabileceği belirtilmiştir (Kılıç, 2016).

STK'ların karşılaştığı bir başka zorluk ise, muhatap oldukları kurumlarda yeterli donanımına sahip çalışanların olmaması yönündedir. Mültecilerle ilgili işlem yapan kurumların STK'lar ile çalışma konusunda isteksiz oldukları söylenmektedir. Bununla birlikte Suriyeli göçmenlerin bulunduğu yerlerdeki belediyelerin insani yardım dışında inisiyatif sahibi olamamaları STK ile olan ilişkilerde eşgüdüm ve koordinasyon alanında zayıflıklara sebebiyet vermektedir (Kılıç, 2016; Çeliker, 2016).

STK'larla ilgili bir diğere olumsuz durum ise “farkındalık bilinci” oluşturma noktasındadır. Türkiye'nin dört bir tarafına yayılmış göçmenlerin birçoğu kendilerine verilmiş hakları bilmemekte ve buna bağılı olarak sosyal hizmetlere erişememektedir. Az sayıdaki STK bu sorunu çözmeye çalışmasına rağmen eksik kaldıkları görülmektedir. Bununla birlikte STK'ların yaptıkları çalışmaların yeterince bilinmemesinden dolayı, diğere STK'ların çalışmalara destek olamadığı belirtilmektedir (Çorabatır ve Hassa, 2014: 2-9).

Suriyeli göçmenler sorununun başlamasıyla birlikte STK'lara hareket alanı sağlanmış olsa da, Türkiye'nin dış yardımlara kapalı olarak uluslararası STK'lar ile mesafeli durduğu düşünülmektedir. Uluslararası STK'ların İçişleri Bakanlığı'ndan almak

zorunda oldukları çalışma izinleri kolay değildir ve uzun vakit almaktadır. Kimi zaman reddedilen veya inceleme sürecinde olan uluslararası STK'lar, yerel veya ulusal STK'ların isimlerini kullanarak yardım çalışmalarına katılabilmektedir (Cılga, 2016).

STK'ların mevzuata dayalı sorunlarının olmasının dışında, AFAD'ın mülteci kamplarındaki faaliyetlerinde STK'lardan destek alması STK'lar arasında rekabete yol açmıştır. Oluşan rekabetle kaynakların verimsiz, çalışmaların ise yetersiz olduğu söylenmektedir. Yaşanan bu durumun önüne geçilmesi için AFAD ve devlet kurumlarının STK'lar arasındaki diyalogu ve işbirliğini geliştirmeleri gerekmektedir (Mutlu, 2017: 171).

Suriyeli göçmenlere yönelik yapılan yardımlarda rol alan STK'lardan bazıları aşağıdaki gibidir.

Uluslararası Mavi Hilal Vakfı; çocuk dostu alanlar kurup temel ihtiyaç malzemelerini dağıtarak göçmenlere yardımda bulunmuştur. Bunun dışında geçici barınma merkezlerinde kalan göçmenlere gıda paketleri ve sıcak yemek yardımlarında bulunmuştur. Suriyeli göçmenlere destek olan bir başka STK Hayata Destek Derneği düzenli olarak her ay 4300 aileye "Nakit Yardım Programı" altında yardım yapmaktadır (Çeliktaban, 2015). Yine Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, 2013 yılından bu yana temel gıda ve hijyen gibi ihtiyaç malzemelerini kendi belirlemiş olduğu çocuk dostu alanlarda dağıtmaya devam etmektedir. Temel gıda yardımlarının bir kısmı da geçici barınma merkezlerinde kalan kişilere aktarılmaya çalışılmıştır. 2013 yılında Kilis'te 2500'den fazla aileye 230 TL para yardımı yapılmıştır. Urfa'da ise 60.000 civarındaki göçmene gıda ve eşya yardımında bulunulmuştur (Kutlu, 2015: 16).

Ayrıca MEB desteğiyle Kilis Toplum Merkezi'nde mesleki eğitimler verilmekte, Kilis'te 4, Antep'te 2 ve Urfa'da 5 merkezinin olduğu belirtilmektedir. Bu

merkezlerde eğitim alan çocuk sayısı yaklaşık 9 bin civarındadır. Ağırlıklı olarak 3 ila 15 yaş aralığındaki çocukların olduğu bu merkezlerde savaş sonrası psikolojik destek ve Türkçe dersleri verilmektedir. Ayrıca MEB Antep'te 8, Kilis'te ise 7 okulu Mavi Hilal Vakfına devrederek, okul ile ilgili tüm ihtiyaçların dernek tarafından sağlanması noktasında anlaşmaya gitmiştir (Kutlu, 2017: 12). Bunların dışında Kilis'te IBC- Malteser International tarafından sağlanan yardımlarla 32 yataklı hastane kurulmuştur. Bu hastanede Suriyeli doktor ve çalışanlar hasta ve yaralıların tedavisini yapmaktadır. IBC desteğiyle kurulan bu hastane ile birlikte Kilis Devlet Hastanesi'ndeki yoğunluğun önüne geçilerek göçmenlerin ve halkın sağlık hizmetlerinden daha hızlı faydalanması amaçlanmıştır. IBC- Malteser International aynı zamanda kamplara yiyecek yardımında da bulunmaktadır (Çorabatı ve Hassa, 2014: 14).

Yeryüzü Doktorları; Suriye'de yaşanan krizle birlikte ihtiyaç sahiplerine sağlık hizmetleri götüren bir STK'dır. İlk olarak, Suriye-Lübnan sınırında Triaaj Merkezi kurmuştur. Sonrasında ise Trablusşam'a Gönüllü Sağlık Ekipleri göndermiştir. Yine bu sivil toplum örgütü Lübnan'daki bir hastaneye laboratuvar ve kan bankası kurmuştur. Suriye'deki krizin yayılmasıyla birlikte faaliyetlerine Türkiye sınırları içerisinde devam eden Yeryüzü doktorları, mülteci kamplarının yoğun olduğu illere yoğunlaşarak, Suriyeli göçmenlere yönelik sağlık ve psikolojik destek hizmeti sunmaya devam etmektedir (www.yyd.org.tr, 2018). Hatay Yayladağı'nda ve Urfa Suruç'ta Sağlık İstasyonları kurulmuş ve hastalar ilaçlarını Yeryüzü doktorları eczanesinden ücretsiz olarak alabilmişlerdir. Bununla birlikte İstanbul'da ve Hatay'da birçok göçmen çocuğun sünnet edilmesinde Yeryüzü Doktorlarının katkısı bulunmaktadır. (Kutlu, 2015: 17).

MAZZUMDER; hak temelli bir yapıda olan derneğin insani yardımları sınırlı olmakla birlikte, mültecilerin savunuculuğunu yapmaktadır. Özellikle mülteci kadınların

kamp dışındaki hayatlarını inceleyerek raporlar hazırlamaktadır. Mülteci kadınların sorunlarına ve yaşam mücadelelerine yönelik basın açıklamaları yaparak konuyla ilgili duyarlılık oluşturulmaktadır (<http://izmir.mazlumder.org/tr>, 2018).

Malatya’da kamp dışında yaşayan Suriyeliler için bir komisyon kurmuş ve 650 aileye ihtiyaç malzemesi dağıtmıştır. Derneğin Malatya Şube Sekreteri, “ülkemize gelen Suriyeli mülteci kardeşlerimize bizler kapımızı açtık ve onları kucakladık, bağrımıza bastık. İşte Malatya'mıza gelen kardeşlerimizin ihtiyaçlarını karşılamak için biz MAZLUMDER olarak komisyon kurduk ve halkımızla birlikte çalışmaya başladık” diyerek gerekli desteğin devam edeceğini belirtmiştir (www.merhabahaber.com, 2018). Kimi zaman yapılan yardımların düzensizliği ve yetersizliği nedeniyle, kurum adı kullanılmadan da faaliyetler yürütülmüştür. Örnek olarak; Kardeş Aile Projesi ile hayırsever ailelerin Suriyeli sığınmacılara her türlü desteği vermeleri noktasında kardeşlik bağının oluşması sağlanmıştır. Bunu dışında sosyal medya üzerinden birleşen üyelerin de gıda ve yiyecek yardımı yaptığı belirtilmektedir (www.sivilsayfalar.org, 2018).

İGAM’ın yayınlamış olduğu bir raporda, MAZLUMDER Genel Yönetim Kurulu üyesi Abdürrahim Çelik ile yapılan bir görüşmede “ kentte insani yardımın ulaştırılması noktasında sıkıntı yaşadıklarını, mültecilerin zor koşullar altında yaşadıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte devletten destek alamayarak kendi imkânlarıyla yardımların toplandığını ve dağıtıldığını” belirtmiştir (Çorabatır ve Hassa, 2014: 13). MAZLUMDER’in 2013 yılında yayınladığı bir raporda yaklaşık olarak üç aylık bir zaman sürecinde yapılan araştırmalarda İstanbul’da yaşayan Suriyelilerin durumlarını tespit etmiş ve kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği yapılmasını amaçlamıştır. Yapılacak olan işbirliği çerçevesinde göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı İstanbul’da şartların iyileştirilerek göçmenlere yönelik daha iyi yaşam şartlarının sunulabileceği

belirtilmiştir. (Yılmaz, 2013: 15-16). Bununla birlikte yerel yönetimlerin büyükşehirlerin ve ilçe belediyelerinin mültecilere yönelik ilgili olarak yapmaları gereken çalışmalarla ilgili öneriler sunulmuştur. Bunlardan bazıları; aş evlerinin kurulması, mülteci çocukların eğitimine yönelik çalışmaların yapılması ve etkinlik alanlarının oluşturulması, mültecilerin temel ev ihtiyaçlarının karşılanması şeklindedir (Şahin ve Söylemez, 2017: 967)

MÜLTECİ-DER; 2008 yılında kurulan dernek, Diyarbakır kampında ve diğer kamplarda mültecilere hukuki danışmanlık sağlamakla birlikte kamplara insani yardım götürmektedir. *Mülteci Info* isimli bir harita oluşturarak; İzmir’de yaşayan mültecilerin il içerisinde erişebilecekleri hizmetleri haritalandırmıştır. Bununla birlikte bu haritada İzmir’de bulunan STK’ların ve çeşitli oluşumların bilgileri de yer almaktadır. Bundan başka *Hakların Köprüsü* isimli proje ile İzmir ili ve çevresinde mültecilere yönelik olarak; giyecek, yiyecek, sağlık ve barınma gibi temel ihtiyaçların giderilmesi noktasında kampanyalar düzenlemektedir. Hazırladıkları raporları yetkililere sunarak harekete geçmelerinde destek olmaktadır (<http://multeci.info/ngo/multeci-der>, 2018). 25 Temmuz 2017 tarihinde Kızılay Toplum Merkezi ve Mülteci-Der işbirliği ile mültecilerin hak ve hizmetlere ulaşımı konusunda farkındalık yaratmak amacıyla beş haftalık bir program gerçekleştirilmiştir. Bu program ile mültecilerin; eğitim, sağlık hakkına erişimi, yol izinleri, adli yardım hakkı ve aile birleşimleri gibi pek çok konu hakkında bilgilendirme yapılmıştır (www.multeci.org.tr, 2018).

İnsan Hakları Derneği; ağırlıklı olarak mültecilere yönelik danışmanlık ve psikolojik hizmet veren dernek, özellikle Suriye sınırındaki illere insani yardım amaçlı tırlar göndermektedir. Diğer STK’lar ile de çalışan dernek, insani yardım malzemesi toplamaktadır (<http://multeci.info/ngo/insan-haklari-derneği>, 2018). Dernek “Mülteci, Sığınmacı ve Uluslararası Korumaya Muhtaç Diğer Kişilerin Haklarının Etkin Korunması

Projesi” ile mültecilerin haklarına yönelik çalışmalar yapmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) işbirliği ile 2009 yılından itibaren yapılan çalışmalarda somut projeler başlatılmıştır. Projelerde hedeflenen; sığınmacı ve mültecilerle ilgili kurumların bilinçlerinin artırılması, mülteci ve sığınmacıların haklarının korunmasıyla birlikte, bu haklara erişimlerinin kolaylaştırılması, kamuoyunun duyarlılığının artırılması ve Cenevre Sözleşmesi’nin ulusal mevzuatta faal bir şekilde uygulanması şeklindedir. Belirtilen hedefler doğrultusunda ilk olarak Van’da sığınmacı ve mülteciler için Danışma ve Destek Merkezi kurulmuştur. Sonrasında ise Türkiye’deki tüm STK’lar ile iletişimin geliştirilmesi ve STK’lar arası aktivitelerin çoğaltılması sağlanmıştır (www.ihd.org.tr, 2018).

İltica ve Göç Araştırmalar Merkezi (İGAM); 2017-2019 tarihleri aralığında “Mülteci Hakları İçin Medya ve Sivil Toplum İşbirliği Projesi” ile kamuoyunda ve basında mülteciler ile ilgili yanlış haberlerin önüne geçerek farkındalık oluşturmak ve medya ile sivil toplum arasındaki iş birliğini kurmak amacıyla projeye başlanmıştır. Proje ile birlikte medya ile sivil toplum çalışanları bir araya gelerek eğitimler almakta basılı materyaller dağıtılmakta, İzmir, Ankara, İstanbul Hatay, Mersin, Adana, Gaziantep’te 3’er günlük eğitimler gerçekleştirilmektedir. Proje kapsamında 18 ay süre ile 5 yerel ve 8 ulusal gazete ile 7 ulusal televizyon kanalında yer alan haberler ve materyaller üzerinde içerik ve söylem analizlerinin yapılması planlanmaktadır (<http://medya.igamder.org/hakkimizda>, 2018). İGAM, 2013 yılında “Sivili Toplum Örgütlerinin Türkiye’de Suriyeli Mülteciler için Yaptıkları Çalışmalar İle İlgili Rapor” ile Gaziantep, Şanlıurfa ve Kilis’te saha araştırmaları yaparak, mülteciler ile ilgili gözlemlerde bulunmuşlardır. Araştırmanın hedef kitesini Suriyeli mülteci krizinin Türkiye’deki etkisiyle ilgili çalışma yapan STK’lar ve ulusal, uluslararası basın oluşturmaktadır (Çorabatır ve Hassa, 2014: 2).

2015 yılında Marmara Belediyeler Birliği kentlerde yaşayan göçmenlere yönelik bir çalıştay düzenlemiştir. Bu çalıştayda kentte yaşayan göçmenlerin temel sorunları başta olmak üzere, yaşanan dil sıkıntısı, mevzuatta göçmenlere yönelik sorunlara yeteri kadar yer verilmemesi konularına değinilmiştir. Bunlarla birlikte bütçeden yeterince pay alınamaması eleştirilmiştir (şahin ve Söylemez, 2017: 967).

Yerel ve uluslararası STK'lar dışında Suriyeli kişilerin kurmuş olduğu örgütler de bulunmaktadır. Örnek olarak Assistance Coordination Unit (ACU) Sivil Toplum Örgütü Suriye'deki gençlerle grup kurarak eğitim almalarına yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte kadınlarla ilgili çalışmaları da bulunmaktadır (Çorabatır ve Hassa, 2017: 17). Bunun dışında Suriyeli STK'ların Suriyeli Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (SSTKB) adıyla bir üst birlik kurarak göç eden ailelere ve çocuklara yardım yapmaktadır (Apak, 2016: 279).

Uluslararası alanda bazı kuruluşların Türkiye'deki sığınmacılara yönelik olarak sorunların çözümünde rol aldıkları görölmektedir. Bunlardan birisi Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından Gaziantep'te yaşayan sığınmacılara yönelik olarak yapılan uygulamalardır. Fon, aile içi şiddet vb, konularda hukuki haklarını anlatmak amacıyla broşürler hazırlamış, broşürler AFAD ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı işbirliği ile sığınmacılara dağıtılmıştır. Göçmenler için faaliyette bulunan bir başka uluslararası kuruluş ise UNİCEF'dir. Bu kuruluş Türkiye'deki tüm kamplarda yaşayan çocuklar için "Çocuk Dostu Alanlar" oluşturarak Kızılay ile işbirliği içerisinde projeyi yürütmüştür. 2014 yılından beri devam eden proje kapsamında yaklaşık 50 civarı Kızılay personeli kamplarda çalışma yapmaktadır. UNİCEF kamplardaki eğitim hizmetlerinin arttırılmasına yönelik olarak kütüphanelerin açılması ve Suriyeli öğrenciler için Yabancı

Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi (YOBİS)'nin kurulmasına öncülük etmiştir (Kutlu, Örselli ve Kahraman, 2017: 505).

Gaziantep Ticaret Odasının 2015 yılı içerisinde hazırlamış olduğu “Gaziantep Ortak Akıl Raporu-2” ile Suriyeli misafirlerle ekonomi, sağlık, güvenlik ve eğitim konularıyla ilgili olarak görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde sorunlar tespit edilmiş bu sorunlarla ilgili olarak görüş ve çözüm önerilerini kapsayan bir rapor yayınlanmıştır. Hazırlanan raporun en dikkat çekici noktası ise raporun süreçten doğrudan etkilenen sivil inisiyatifler ile gerçekçi bir bakış açısıyla objektif bir biçimde hazırlanmış olmasıdır. Bununla birlikte raporda yerel birimlerin ve STK'larının işbirliği ve koordinasyon içerisinde çalışması gerekliliği vurgulanmıştır (GTO, 2015: 2).

3.5. Suriyeli Göçmenler Bağlamında Yerel Yönetimler

Göç yönetim süreci her ne kadar merkezi yönetimin sorumluluğuna verilmiş olsa da yerel yönetimlere de önemli görev ve sorumluluklar yüklenmektedir. Bunun sebebi yerel yönetimlerin vatandaşların gündelik hayatlarına en yakın temasta bulunabilecek durumdaki yönetim birimi olmasındandır (Bahçeci ve Uzun, 2017: 8).

Yerel yönetimler soruna ve çözüme en yakın birimler olarak göç sürecinin olumsuzluklarının birebir yaşandığı yerlerdir. Yerel yönetimlerin; göçmen toplulukların barınma, dini ve kültürel ihtiyaçlar, sosyal ve kültürel hizmetlerin giderilmesi, çok kültürlülük ve sonrasında ortaya çıkacak sorunların giderilmesi gibi temel görevleri bulunmaktadır. Bununla birlikte göçmenlerin uyumunun sağlanması ve yurttaşlık bilinçlerinin geliştirilmesinde yerel yönetimlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Yerel yönetimlere verilen tüm bu görevler göstermektedir ki yasal olarak göçmenler ve

mülteciler noktasında yerel yönetimlerin yetkilendirilmesi bir zorunluluk teşkil etmektedir (Daoudov, 2013: 8-9).

Göçün yönetilmesi konusunda her ne kadar yerel yönetimlere birinci dereceden sorumluluk verilmemiş olsa da Avrupa Kentsel Şartı'nda da sorumluluk yüklendiği görülmektedir. Buna göre yerel yönetimlere hükümet politikalarında sınırlı bir yetki verilmesine rağmen, göçmenlerin eğitim, sağlıklarından ve kent planlaması gibi konulardan sorumlu tutulmaktadır. Kentte barınan farklı kültürlerin kente adaptasyonları ve yerel yönetimlerin farklı kimliklere konuksever olması gerektiği belirtilmiştir (Sezer ve Bayram; 2017: 1013).

Yaşanan krizle birlikte sürecin kısa süreceği ve göçmenlerin ülkelerine geri döneceği düşüncesi, göçmenlerin artarak devam eden sayılarıyla yok olmuştur. Kalıcı olma durumları günden güne artan mülteciler için yerel yönetimler uyum planları yapmak zorunda kalmışlardır. Yerel uyum; göçmenlerin onurlu bir hayat yaşamaları ve yaşanan savaşın getirdiği psikolojiden arınmaları için önem taşımaktadır. Uyum konusunda ilk olarak iletişim dilinde yaşanan eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte göçmen ve mültecilere sadece savaş mağdurları ve yardıma muhtaç kimseler olarak bakılmaması, bunların ekonomiye katkı sağlayabilecek bireyler olarak düşünülmesi gerekmektedir. Fakat yapılan araştırmalarda yerel yönetimlerin mültecilerin uyumu konusunda belirli bir plan ve programlarının olmadığı görülmektedir. Tek yönlü olmayacak uyum sürecinde yetkili kurumların çalışma yapması beklenmektedir (Erdoğan ve Dağlı Erdoğan, 2017: 1176). Kültürel, sosyal ve toplumsal uyumsuzlukları engellemek için yerel politikaların bütünleşmeyi destekleyecek yönde faaliyetlerine ihtiyaç vardır. İlk olarak göçmenlerin yasal statülerinin olması gerekirken, ikinci olarak göçmenlere ekonomik alanda yer verilmeli ve gerekli istihdam olanakları sağlanmalıdır. Son olarak ise

toplumsal kabulün gerçekleşmesi için ev sahibi toplum ile iç içe olmaları sağlanmalıdır (Çakırer Özservet ve Yıldız, 2016: 115).

Belediyeler, siyasi uyuşmazlık, yetersiz bütçe, hukuki alandaki alt yapı yetersizliği, göçmenler hakkında net bir sayının verilememesi gibi birçok konuda sıkıntı yaşamakta ve olması gerektiği gibi faaliyetlerde bulunamamaktadır (Kaypak vd, 2017: 1180).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun'unun 96. maddesinde yerel yönetimlerin göç yönetişime katılımı şu şekilde ifade edilmiştir (YUKK, 2013: Md. 96);

“Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkanları ölçüsünde başvuru sahibinin ya da uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ile birlikte ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız bir şekilde hareket etmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyeti planlayabilir”.

Yine kanununun 104. maddesinde Göç İdaresi Müdürlüğü'nün görev ve yetkileri başlığı altında “Genel müdürlük, görevleriyle ilgili konularda kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler, uluslararası kuruluşlar ile özel sektör arasında işbirliği ve koordinasyon sağlamakla yetkilidir” şeklinde açıklama yapılarak yerel yönetimlere yer verilmiştir (YUKK, 2013: Md. 104/2; Sezer ve Bayram, 2017: 109-110). Buradan çıkarılacak sonuç ise yerel yönetimlere üstü kapalı bir şekilde yer verilerek asıl sorumluluğun yerelden alınıp yine merkezi idare himayasine bırakılmasıdır (Oktay vd, 2016: 783). Kanunda mültecilerin kente uyumu noktasında başta yerel yönetimler olmak üzere üniversitelere ve STK'lardan katkı beklendiği belirtilmektedir. Yasal olarak kanun

maddelerinde yer bulamayan yerel yönetimlere uygulamada sorumluluk verilmesi dikkat çekmektedir (Sezer ve Bayram, 2017: 109-110; Çakırer Özservet, 2015: 94-95).

2005 yılında Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5393 Sayılı Belediye Kanun’unun 13. maddesinde *Hemşehrilik hukukuna* yer verilmektedir. Buna göre, herkes ikamet ettiği yerin hemşehrisi sayılmaktadır. Belediye, insan onurunu zedelemeyen yardımlarını gerçekleştirmekle beraber, hemşehrilerin kültürel ve sosyal yönden gelişmeleri için gerekli çalışmaları yapmakla yükümlü kılınmıştır. Çalışmalarda sivil toplum örgütlerinin, özel kurumların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve üniversitelerin katılımlarına da yer verilmektedir (5393, Md. 13). Bu kanun temelde vatandaş odaklı düşünülerek hazırlanmış, vatandaş olmayanlar için “hemşehrilik” vurgusu yapılmıştır. 5393 sayılı kanun ile göçmen ve mültecilere yapılacak hizmetler için “açık kapı” bırakmış, fakat zorunlu bir göreve tabii tutulmamıştır (Sezer ve Bayram, 2017: 109-110).

Belediye kanunundaki bu esneklikten dolayı göçmenlere yönelik çalışmalar kimi zaman Hemşehrilik hukuku çerçevesi altında yapılmaya çalışılmaktadır. Fakat yeterli bir bütçeye sahip olamayan belediyeler için bu esneklik sorun oluşturmakla beraber, yapılan yardımların somut maddelere dayandırılmaması nedeniyle Sayıştay tarafından yapılan denetimlerde “usulsüzlük” olarak görülmesinin endişesi taşınmaktadır (Erdoğan, 2017: 40; Ersavaş Kavanoz ve Erdem, 2017: 1026-1027). Burada yasal olarak kendilerine sorumluluk alanı ve bütçe verilmeyen belediyelerin, uygulama alanında zorunlu tutulduğu eleştiri konusu olmuştur. Yasal olarak belediyelere gerekli yasal imkânların verilmesiyle hiçbir esnekliğe ve mali yükümlülüğe girilmeden çalışmaların daha etkin ve yeterli düzeyde hizmetle sonuçlanacağı düşünülmektedir (Özcan vd, 2017: 995-996).

Kimi belediyeler kendi inisiyatifleri ile göçmen veya mülteci merkezi kurarak yabancılara destek sağlamışsa da uygulamanın yaygın olmadığı görülmektedir. Bunun en büyük nedeni belediye bütçelerinde yardım veya destek faaliyetleri için ayrılmış bir kalemin olmamasıdır (Erdoğan, 2017: 99). Kısıtlı bütçelerle yeterince çalışma alanı bulmayan yerel yönetimler, yaptıkları sınırlı sayıdaki çalışmalarını gönüllülük esasına dayandırarak yürütmüşlerdir fakat yerel yönetimler arası birliğin olmaması süreci yavaşlatmıştır (Görmez vd, 2017: 570).

Görmez'e göre Türkiye'nin yeni göç yönetiminde karşılaşılan temel sorunlar şu şekildedir (2017: 570-571);

1. Suriye kriziyle göreve başlayan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün teşkilat yapısının tam olarak hazır olamaması,
2. Yaşanan göçmen krizine karşı müdahalenin geç yapılması ve yükün GİGM'ne bırakılması,
3. Yaşanan krizin göçmenlerin kısa bir süre sonrasında geri döneceği düşünülerek geçicilik algısının oluşmasıyla kamu kurum ve kuruluşların süreci sadece izlemesi,
4. Koordinasyonsuzluk sebebiyle kampların yönetiminin AFAD'a verilmesinin yanında, GİGM yerine sürece diğer bakanlıkların da etki etmesi,
5. Mülki idare amirlerinin yaşanan göç krizi ile ilgili olarak yeterince bilgi birikimine sahip olmaması,
6. İl Göç İdaresi Müdürlüklerine uzman kişilerin atanmaması ve bu göreve vekâleten bakan kişilerin uzmanlık alanlarının olmayışı,

7. Göç Politikaları Kurulu'nun süreçte aktif rol oynaması beklenirken, 2017 yılı içerisinde bir defaya mahsus olmak üzere toplanan kuruldaki somut verilerin alınmaması,

8. GİGM personelinin yeterli sayıda olmaması ve kanunda belirtilen 148 ilçe teşkilatının tam olarak faaliyete geçememesi,

9. Arapça dil bilen tercüman eksikliği nedeniyle göçmenlerle iletişimin tam olarak sağlanamaması.

Yine 5393 sayılı kanunun 14. Maddesinde “ Nüfusu 100 binin üzerindeki Belediyeler ve Büyükşehir belediyelerinin kadınlar ve çocuklar için konukevi açmak zorunda olduklarından ve belediyelerin acil yardım, kurtarma, sosyal hizmet ve yardım vb. gibi alanlarda hizmet vermek zorunda oldukları” belirtilmiştir (5393, Md. 14). Bu hüküm belediyeler tarafından esnetilerek göçmenlere yönelik yardımların dayandırıldığı bir başka madde olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine burada sonuç olarak karşılaşılan durum uygulama anlamında yerel yönetimlere özeldir ise belediyelerin kendi kanun maddelerine dayanarak göçmenlere yönelik sosyal ve toplumsal ihtiyaçların giderildiği şeklindedir (Demirhan ve Aslan, 2015: 54).

5216 sayılı Büyükşehir Belediyelerini düzenleyen kanuna bakıldığında ise yine doğrudan belediyelere verilen bir yetkinin olmadığı görülmekle birlikte, kanunun 7. maddesinin “u” ve “v” fıkralarındaki maddeleri esnetilerek göçmenlerin ihtiyaçları giderilmeye çalışılmaktadır. Buna göre; “il düzeyinde yapılan planlara uygun olarak, doğal afet ve diğer hazırlıklarla ilgili planları büyükşehir ölçeğinde yapmak, gerektiğinde afet bölgelerine acil hizmet, araç ve gereç hizmetlerinde bulunmakla birlikte; yoksullar, kadınlar, çocuklar ve engelliler için geçici sağlık hizmetleri ile beraber, sosyo-kültürel

hizmetlerin yürütülmesi ve bu amaçla tesislerin kurulmasından” bahsedilmektedir (5216, Md. 7).

2005 yılında resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5302 sayılı İl Özel İdaresi kanununda da göç ve göç yönetimi ile ilgili olarak açıkça belirtilen bir maddeye yer verilmemekle birlikte kanunun 6. Maddesine dayanılarak göçmenlere hizmet edilebilmektedir. Bu maddeye göre; İl Özel İdaresi, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, bayındırlık ve iskan çalışmaları, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının kurulması gibi görevler vermektedir (5302, Md. 6).

Kamp içinde yaşanan göçmenlere oranla kamp dışında yaşayan göçmenlerin sayısının bir hayli fazla olması, belediyelere de hizmet sorumluluğu yüklemiş, göçmenlerin sorunlarıyla iç içe olmasına neden olmuştur. 6360 sayılı yeni yasa ile birlikte büyükşehir belediyelerindeki il özel idarelerinin ve köylerin yasal statülerine son verildiği düşünüldüğünde tüm sorumluluğun ve yükün belediyelerde olduğu görülmektedir. Burada sorun teşkil eden durum ise belediyelere açık bir yetkinin verilmemiş olması ile birlikte yeterli seviyede mali bir desteğin ve bütçenin olmamasıdır. Belediyelerin gelen göçmenlerle birlikte nüfusun artması ve buna bağlı olarak artan sorun ve harcamalarla birlikte belediyelerin bütçelerinin yetersizleştiği görülmektedir (Erdoğan, 2017: 40). Orta Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi ve TESEV işbirliği tarafından yapılan bir araştırmada Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı şehirlerde, belediyelerin hizmetlerinde yaklaşık olarak %10'luk bir ek külfetin altına girdiği tespit edilmiştir. Suriyeliler ile ilgili olarak yaşanan sorunları yakından takip eden yerel birimlere gerekli bütçenin verilmemiş, hukuksal anlamda bir alan oluşturulmamıştır. Bu sebeple belediyelere artan nüfusları oranında yeni mali kaynaklar aktarılmalı, nüfusları oranında ekstra pay almaları sağlanmalıdır. Buna

rağmen yerel yönetimlerden destek beklenmesi sürecin karmaşıklığını göstermektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015: 36).

Yerel yönetimlerin çalışmalarına İstanbul Zeytinburnu Belediyesi'nin yaptığı çalışmalar örnektir. İlk olarak 2005 yılı Aralık ayında Uluslararası Göç Sempozyumu'na, 2008 yılında Göç ve Kadınlar Sempozyumu'na ev sahipliği yapmıştır (Şensoy, 2014). Sonrasında 26 Ağustos 2008 yılında “Göçmenlere Yönelik Sosyal Hizmetlerde Yerel Yönetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi” ile göçmenlere yönelik yapılacak yardımların belirlenmesi ve göçmenlerin kente adapte olabilmeleri ve uyumu ele alınmıştır. Bu noktada projede iki hedef ortaya konmuştur. Bu hedefler AB ve Türkiye arasındaki sivil toplum diyalogunun güçlü tutulması iken, ikinci hedef olarak Türkiye'nin göçmenlerin entegrasyonuna uygun olarak gerekli kapasitesinin artırılması şeklinde açıklanmıştır (<http://eski.zeytinburnu.istanbul>, 2018).

Türkiye'deki belediyelerin Suriyeli göçmenlere yönelik birçok yardım kampanyası ve çalışmaları bulunmaktadır. Mesela İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yürütülen “Suriyeli Kardeşlerimiz İçin El Ele” kampanyası ile Suriyeli sığınmacılar için 4 tır kıyafet, ayakkabı ve çocuk ihtiyaçlarını giderecek malzeme toplanmıştır. Toplanan bu malzemeler Gaziantep ve Kahramanmaraş'da bulunan kamplara gönderilmiştir (www.basaksehir.bel.tr, 2018).

Suriyelilere yönelik bir başka yardım kampanyası ise AK Parti Ankara İl Başkanlığı tarafından “Bu Çaresizliğe Dur De” sloganı ile başlatılmıştır. Yapılan yardımlar ile hazır gıda, yatak, temel ihtiyaçlar ve hazır su bulunan birçok tır malzeme Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinde ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır (www.haber7.com/guncel/haber, 2018).

Adana Büyükşehir Belediye'sinin 2015-2019 yılları arasını kapsayan stratejik planına bakıldığında, edinilen veriler göç eden yaklaşık olarak %43,77 oranında Suriyelinin okuma yazma bilmediğini göstermektedir. Büyükşehir bu amaçla faaliyetlerini güçlendirmiştir. Bu çerçevede “Mavi Ev Göçle Gelen Kadınların Sosyal Uyum Sorunlarının Azaltılması” isimli proje ile Adana Büyükşehir Belediyesi, sivil toplum kuruluşlarının da desteğini alarak projeyi yürütmüştür (Şahin ve Söylemez, 2017: 968).

07 Kasım 2016 tarihinde Şanlıurfa'da Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Koordinasyonu Güçlendirme Çalıştayı, düzenlenerek, Şanlıurfa Belediye Başkanlığı ev sahipliğinde Suriyeli göçmenler ve yerel yönetimler bağlamında oturumlar düzenlenmiştir. Çalıştayda yerel yönetimler ve göç yönetimini destekleyen sivil toplum örgütleri arasındaki işbirliğinin artırılması, tecrübelerin paylaşılması ve kamu-yerel-sivil toplum üçgeninde koordinasyonun artırılması için öneriler sunulmuştur. Çalıştayda yapılan tespitlerden bazıları; kamu-özel-sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyon eksikliği, yerel yönetimlere gelen göçmenlerin sayılarına bakılmaksızın nüfus kriterine göre bütçeden pay verilmesi, GİGM'nin görevini tam olarak yerine getiremediği, göçmenlerin toplumla entegrasyonunda yaşanan sorunların varlığı şeklindedir (Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Koordinasyonu Güçlendirme Çalıştayı Raporu, 2016: 1-5).

Göçmenlere yönelik olarak çalışma yürütülmesi beklenen bir diğer kuruluş ise Kent Konseyleridir. 2006 yılında çıkarılan Kent Konseyleri Yönetmeliğinde “gönüllü hizmet, toplumsal uzlaşma ve ortak akıl” temel unsurlardandır. Ne var ki günümüzde her ilde aktif olarak çalışması beklenen kent konseylerinin çoğunun işlevsiz olduğu görülmektedir. Çanakkale Kent Konseyi Mülteciler Sığınma Grubu, Bursa Kent Konseyi Yabancılar Çalışma Grubu, İzmir Konak Kent Konseyi Mülteciler Meclisi ve Çocuk

Hakları Çalışma Grubu aktif olan kent konseylerindedir. Kent konseyleri yerel yaşamdaki sivililer ve merkezi yönetim arasında önemli bir yere sahiptir (Özcan vd, 2017: 995-996).

Göçmenlerin kentte kalış sürelerine bağlı olarak ihtiyaçları arttığı için belediyeler ve yerel yönetimler yasal yetkiler taşımamalarına rağmen konuya duyarsız kalmayarak çeşitli yardımlarda bulunmuşlardır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 2014 yılı aralık ayında “Bölgesel Mültecilik ve Dayanıklılık Planı” ile yaşanan süreç içerisinde yerel yönetimlere yer vermeye başlamıştır. Birleşmiş Milletler özellikle 2014 yılından sonra yayınladığı raporlarda süreç yönetimi bakımından belediyeler başta olmak üzere yerel yönetim birimlerine yer vermiştir. 2012-2014 yılları arasındaki Suriye Bölgesel Müdahale Planında yerel yönetimlerden bahsedilmezken, 2014 yılında düzenlenen Üçüncü Suriye Bölgesel Müdahale Planında ve sonrasında 2016-2017 yılında yayınlanan son planda belediyelerin desteklenmesi gereken aktörler olduğu vurgusu yapılmıştır (Erdoğan, 2017: 11).

6458 sayılı kanunun 104/f. maddesinde “Uyum süreçlerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek” İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün bünyesinde olup, bu amaçla bir “Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı” kurulmasına karar verilmiştir (YUKK, Md. 104/d-f). Birçok yönden yenilikçi olarak ifade edilen bu kanuni düzenlemede yerel yönetimlere sınırlı sayıda yer verildiği dikkat çekmektedir (Daoudov, 2015: 7). Öyle ki Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yapacağı faaliyetlerde sadece “öneri ve katkı” boyutunda yerel yönetimlere yer verilmekle birlikte durum GİGM’nin inisiyatifine bırakılmaktadır. Bir başka dikkat çekici nokta ise 96. maddenin 3. fıkrasında yabancılara yapılacak yardımlar noktasında “ kamu kurum ve

kuruluşları ile sivil toplum örgütleri” açık ifadelerle belirtilirken yerel yönetimler uygulamada yer almamıştır (Çakırer Özservet, 2015: 95).

Suriyeli göçmenlere yönelik yerel yönetimlerin, STK ve kamu kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde çalışması önemlidir. Suriyeli göçmenlerin yaşam alanlarının yerel birimlerce tespit edilmesi daha doğru ve hızlı şekilde göçmenlere yardımlar ulaşabilmesi noktasında önemlidir (Yılmaz, 2013: 18).

SONUÇ

Göç dünyanın her bir bölgesi için yaşanabilir bir durumdur. Gelişen teknoloji ile birlikte ülkeler mutlaka; göç alan, transit geçiş ülkesi veya göç veren ülke durumlarından birini veya bir kaçını kaçınılmaz bir şekilde yaşamaktadır. Ülkeler arasındaki gelişmişlik düzeylerinin artması ile birlikte başta iş gücü olmak üzere imkânların arttığı ülkelere talep artarken, vazgeçilen ülkedeki yaşam standartları aynı şekilde kaldığı sürece göç sürekli dönüşüm içerisinde yaşanmaya devam edecektir.

Sınırları olmayan göç kavramı sürekli dinamik halini korumaktadır. Bunda etkili olan şey şüphesiz zamanda ve mekânda yaşanan olayların değişerek gündelik hayatı etkilemesindedir. Böylelikle göç nicelik ve nitelik olarak sürekli kendini değiştirmekte, yarattığı etkiler genişleyen bir halka halinde tüm dünyayı etkilemektedir.

Yaşanan göçlerin nedeni her ne olursa olsun, göç eden için de göç edilen yer için de bir takım zorunluluklar ortaya çıkmaktadır. Daha iyi yaşam standartları için veya can güvenliği vb. şartlar için göç eğiliminde olan göçmenlerin çoğu zaman eski yaşantılarından daha kötü bir yaşam standardı içerisinde yaşamaya mecbur kaldıkları görülmüştür. Bununla birlikte göç edilen yerdeki hayata adapte olma süreci hem göçmen açısından bazı sıkıntılar getirmekte hem de göç edilen yerdeki kişiler ile bazı noktalarda çatışmalarına neden olmaktadır. Bunun dışında göç alan yerde yaşanan sorunların medyaya farklı şekilde yansıtılması, göçmenlere yönelik olumsuz bakış açılarına neden olmaktadır. Göç alan yerde yeterli alt yapının olmaması, hastane okul, sağlık ocağı gibi imkânların kısıtlı olması alınan göç ile birlikte sosyal ihtiyaçların giderilmesi noktasında sıkıntı oluşturmuştur. Göç alan yer için bir başka olumsuz özellik gecekondulaşma oranının artması iken, şehirlerdeki kiralık ev oranlarının düşmesi buna bağlı olarak göçmenlere daha fazla ücretlerle kiralanan evler, yerli halk açısından da bir sorun olarak gösterilmektedir.

Göçün kaçınılmaz bir gerçek olduğu varsayımından hareketle konuyla ilgili olarak üzerinde çokça araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmaların bazıları kavramsal analizlerle birlikte göç kuramlarını oluşturmuştur. 1885 yılında Ravenstein'in göçün her yerde geçerli temel kavramlardan oluştuğu savunmasıyla ilk kuram ortaya çıkmıştır. 7 adet göç kanunu ile Ravenstein süreci anlatmıştır. Bunlar; göç ve mesafe, göç basamakları, yayılma ve emme süreci, göç zinciri, doğrudan göç, kır-kent yerleşimcileri farkı ve kadın-erkek farkından oluşmaktadır. Ravenstein'in bu çalışması kendinden sonra gelecek kuramlar için bir ön basamak oluşturmuş ve kaynaklık etmiştir. Sonrasında Faist tarafından Göç Sistemleri Kuramı ortaya atılmış bu kuramda da özellikle ülkeler arası coğrafi yakınlığın göç açısından olumlu ve olumsuz sonuçları ortaya çıkardığı söylenmiştir. Gelişen teknoloji ve göç edilen yerdeki iletişim araçlarının etkisiyle İlişkiler ağı (network) kuramı ortaya çıkmış; göçmenlerin göç edilen yerdeki insanlar ile akrabalık ve soydaşlık bağları başta olmak üzere güçlü iletişimden etkilendikleri söylenmiştir. Son olarak Merkez Çevre yaklaşımından hareketler merkez ülkeleri çekici yapan etmenlere değinilmiştir. Çoğunlukla gelişmemiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru yaşanan bu göç olayında kapitalist eğilimlerin çıkarları dikkat çekmektedir.

Tarihin her sahnesinde Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze dek Türkiye bulunduğu konum itibarıyla göçler ile sürekli karşılaşmıştır. Transit bir geçiş ülkesi olarak Türkiye 1950'li yıllara kadar birçok toplumdaki göç alan bir ülke konumundayken, sonrasında göç veren bir ülke pozisyonuna girmiştir. Yaşanan göçler neticesinde Türkiye, AB'ne uyum sürecinin etkisiyle göç mevzuatının düzenlenmesi gerektiği kabul etmiştir. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi 1967 yılında düzenlenen ek protokol ile "coğrafi sınırlama" şartıyla çekinceli olarak kabul etmiştir. Bu

sözleşme gereğince sadece Avrupa ülkelerinden gelen göçmenlere mültecilik statüsü verilmiştir.

2010 yılına gelindiğinde Arap Bahar'ı ile birlikte Suriye'de yaşanan iç savaşla Türkiye tarihindeki en büyük göçlerden birine sahne olmuştur. Günümüzde yaşanan Suriyeli göçmen krizinde göçmenlere mültecilik statüsü verilemeyerek "misafir" olarak ifade edilmiştir. Yaşanan bu durum neticesinde gelen göçmenlere hangi yasal dayanaklar içerisinde uygulamalar yapılacağı tartışma konusu olmuştur. İlerleyen süreç ile birlikte Suriye'de yaşanan savaş ve göç süreci Türkiye'de göçün yönetilmesi gereken bir olgu olduğunu göstermiştir. Göçün tek başına yönetilemeyecek derece büyük ve karmaşık olması göç yönetişimini ortaya çıkarmıştır. Göç yönetişimi ile kurumsal yapılanmasında düzenlemelere giden Türkiye 2013 yılında "6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" ile göç alanında ilk defa toplu bir yasa çıkarmış ve mevzuattaki dağınıklığı gidermeye çalışmıştır. Göç alanındaki yeni yapılanma ile birlikte; Göç Politikaları Kurulu, Göç Danışma Kurulu, Düzensiz Göçle Mücadele Kurulu ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Göç ile ilgili kuramsal yapılanma da temel göre İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne bırakılmıştır. Göç İdaresinin yapılanmasında taşra ve yurtdışı teşkilatları yer alarak sürecin hızlı bir şekilde yönetilmesi planlanmıştır. Yine yeni yapılanan bu idare ile göçmenlere yönelik kamu politikalarının belirlenmesi ve uygulanması hedeflenmektedir.

Yaşanan süreçte merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum örgütleri arasındaki koordinasyon eksikliği dikkat çekmektedir. Etkin yönetişimde iletişimin kuvvetli olması gerekirken Türkiye'de bu durum için aşılmış değildir. Suriyeli göçmenler

ile ilgili olarak yapılması gereken Suriyeli göçmenlerin statülerinden kaynaklı sorunların çözülmesidir. Misafir olarak belirtilen göçmenlerin kalıcılığa doğru bir eğilim gösterdikleri aşikârdır. Bu doğrultuda devlete düşen görev yaşanan gerçeğin olumlu ve olumsuz yönleriyle politikalar oluşturarak aşılmasının sağlanmasıdır. Bu doğrultuda yerel halka durumun açıklanarak desteğinin alınması sağlanmalıdır.

Suriyelilere yönelik kayıtları tam ve net bir biçimde tutulmamış olması beraberinde yönetişimin etkililiğini azaltmaktadır. Bu doğrultuda yeterli istatistiki bilginin olmaması ve Suriyeli göçmenlere yönelik bilgilere ulaşmada sivil toplum örgütlerinin başarısız olduğu görülmüştür. Merkezi yönetim bu doğrultuda sivil toplum ile olan diyalogunu arttırmalıdır.

Yapılan bir başka tespit ise, belediyelere “nüfus” kriterine göre yardım yapılmasıdır. Gelen Suriyeli göçmenlerin illerdeki nüfusa dâhil olması göz ardı edilmiş, gelen 3 buçuk milyon Suriyeli için ek kaynak verilmemiştir. 6458 sayılı yasada bu konuya yer verilmemesi ayrıca dikkat çekicidir.

Suriyelilerin göç edilen şehirlere adaptasyonunu sağlamak için, eğitim, aile hayatı ve sağlık açısından çeşitli konularda eğitici çalışmalara yer vermek gerekmektedir. Ayrıca meslek edindirme kurslarının sayıları artırılmalı bilinçlendirme faaliyetleri çok yönlü bir şekilde devam etmelidir.

Gelen Suriyeli göçmenler içerisinde toplum hayatına katkı sağlayabilecek eğitim seviyesi yüksek kişilerden, yaşanan süreçle ilgili destek alınmalıdır. Özellikle devlet kurumlarında yabancı dil bilen kişilerin yetersizliği nedeniyle göçmenler ile ilgili işlerde iletişimsizlik yaşanmaktadır. Mutlaka her devlet dairesinde göçmenlere yönelik tercüman bulundurulmalıdır.

Bu doğrultuda yapılan araştırmalarda tezin temel amacına yönelik olarak bazı çıkarımlarda ve tespitlerde bulunulmuştur. Bunlar şu şekilde sıralanabilir;

- Yapılan araştırmalarda dikkat çeken ilk husus henüz yapılanması yeni olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün çalışmaları 3 buçuk milyon civarındaki Suriyeli göçmen için yeterli olmamaktadır. Her ne kadar sürece AFAD'ın desteği alınsa da konteynır kent dışında kalan göçmenlerin durumları belirsizdir.

- Konteynır kent dışında yaşayan yaklaşık 3 milyon Suriyeli ile bire bir muhattap olan yerel yönetimlerin yasal mevzuatta yer almaması önemli bir eksiklik olarak görülmüştür. Vatandaşa en yakın birim olarak bilinen yerel yönetimlerin mevzuatta yer almamasına rağmen yaşanan süreçte görev yüklenmesi oldukça eleştiriye açıktır. Bu doğrultuda yerel yönetimler buldukları il ve ilçelerde göçmenlere yönelik faaliyetler yapmaktan geri durmamışlardır. İstanbul Zeytinburnu Belediyesi, Adana, Kahramanmaraş ve Gaziantep gibi büyükşehir belediyelerin çalışmaları kısıtlı imkânlarla devam etmiştir.

- Yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik yapacağı yardımlarda yeterli bütçenin verilmemiş olması yardımların miktarını ve kalıcılığını azaltmaktadır.

- Yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik hizmetlerin yapılmasında bazı yasalardaki esnekliklerden yararlanarak göçmenlere yönelik faaliyette bulunduğu tespit edilmiştir. İlk olarak 5393 Sayılı Belediye Kanun'unun 13. maddesinde Hemşehirlik hukukuna yer verilmesiyle, kişilerin ikamet ettikleri yerin hemşerisi olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda yasada belirtilen şekliyle yerel yönetimler; hemşerilerin kültürel ve sosyal yönden gelişmeleri için gerekli çalışmaları yapmakla yükümlü kılınmıştır. Yine aynı kanunun belediyelerin

görevlerinden bahsedilen 14. ve belediye başkanının görevlerinden bahsedilen 38. maddelerinden yararlanılarak hizmet vermeye çalışılmıştır.

- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7. maddesinin “u” ve “v” fıkralarındaki vatandaşa hizmet edilmesine yönelik hizmetlerin yapılmasını kapsayan madde ile göçmenlere hizmet sunulabilmektedir.

- Yine 6458 sayılı yasanın 96. maddesinde “yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyeti planlayabilir” şeklindeki ibare ile yerel yönetimlerden bahsedilmiş, fakat yetki alanı verilmemiştir.

- STK'lara bakıldığında ise; herhangi bir devlet desteği almayan bu kuruluşların kendi bütçeleri ve gelen bağışlar neticesinde göçmenlere yönelik faaliyetlerde buldukları belirlenmiştir. Birçok sivil toplum örgütünün çoğu zaman isimleri zikredilmeden çalışmalara gelirleri oranında isimsiz bir şekilde yardımcı oldukları belirlenmiştir. Yine bazı STK'ların yasal prosedürler nedeniyle konteynır kentlere yardım götürmekte yetersiz kaldıkları tespit edilmiştir. Valilik biriminden destek almaya çalışan STK'ların yeterince devlet desteği görmediği görülmüştür. Bu doğrultuda STK'ların üzerlerine düşen görev ve sorumlulukların yeterince yerine getirilemediği görülmektedir.

- Gelen Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatına girmesiyle kayıt dışı istihdamla ilgili sorunlar yaşanmıştır. Ucuz iş gücü olarak görülen ve hiçbir kaydı bulunmayan göçmenler nedeniyle hem devlet kayıt dışılıkla karşı karşıya gelmiş, hem göçmenler çok düşük ücretlerle karın tokluğuna çalışmaya başlamış, bunun neticesinde ülkede işsizlik oranlarında artışlar yaşanmıştır.

Yapılan araştırmalarda görölmüştür ki 7 yıllık göç süresi içerisinde eksikliklere rağmen süreç idare edilmeye çalışılmış fakat tam olarak düzenli ve planlı işleyen göç mekanizmasına sahip olunamamıştır. 6458 sayılı kanun her ne kadar göç ile ilgili mevzuatta dağınıklığı gidermeye çalışmışsa da sadece mevzuat üzerinden gerçeğin yönetilmesi söz konusu olamamıştır. Türkiye’de son yıllarda aktif biçimde çalışan STK’ların tarihsel süreçte bu denli aktiflikte bulunmadıkları görölmüştür. Fakat bu süreçte de merkezi yönetim desteğinden mahrum kalan bu örgütler, uluslararası alanların desteği veya sınırlı bütçeleriyle faaliyet ve çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu çalışma göstermiştir ki mevzuattan kaynaklı eksiklikler başta olmak üzere göç yönetişimi tam anlamıyla oturmamış, planlanamamış ve üzerinde hala çalışılması gereken bir kavram olarak karşımızda durmaktadır. Yeni yasal düzenlemeler ile güçlü bir yönetişim ağının oluşturulmasıyla iletişimsizlik giderilebilir, koordinasyon arttırılabilir ve göçün hem göçmen tarafından hem de göç edilen yer tarafından etkileri ve olumsuzlukları azaltılabilir.

KAYNAKÇA

- “Bu Çaresizliğe Dur De” Kampanyası. (2015). <http://www.haber7.com/guncel/haber/1351203-bu-caresizlige-dur-de-kampanyasi>. Erişim Tarihi: 03.02.2018.
- “Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Koordinasyonu Güçlendirme Çalıştayı Raporu. (2016). Şanlıurfa. <http://uclg-mewa.org/uploads/file/73469fd6088f408ab471fd782592f188/2016%20%C3%87ALI%C5%99ETAY%20RAPORU.pdf>, Erişim Tarihi: 05.01.2018.
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004). T.C. Resmi Gazete, 25531, 23 Temmuz 2004.
- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu. (2005). T.C. Resmi Gazete, 25745, 4 Mart 2005.
- 5393 sayılı Belediye Kanunu. (2005). T.C. Resmi Gazete, 25874, 13 Temmuz 2005.
- Abadan-Unat, N. (2006). Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Acer, Y., Kaya, İ., ve Gümüş, M. (2005), *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*. Ankara: Uşak Yayınları.
- Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD). https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/13_03_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf, 22.03.2018.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+7.pdf, Erişim Tarihi: 10.01.2018.

Aker, T. (2006). Ruhsal Süreçler Açısından Zorunlu Göç ve Yerinden Edilme (Ed. Dilek Kurban ve diğ.). *Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası* içinde (ss. 64-69). İstanbul: Tesev Yayınları.

Akıncı, B., Nergiz, A., ve Gedik, E. (2014). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Kabul Süreci. *Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2*, ss.58-83.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası Etkileşim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 20*, ss. 293-303.

Alıu, A., ve diğ., (2017). Avrupa Birliği Hukuku Kapsamında Göç Yönetişimi, Yetkilendirme, Yetki İkamesi ve Ölçülülük İlkesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 3*. ss. 95-108.

Apak, H. (2016), Uluslararası Göç ve Sivil Toplum: Suriyeli Göçmen STK’lar. *Göç ve Kamu Yönetimi* içinde (ss. 274-281). Genç Akademisyenler Sempozyumu I. Mardin.

Arslan, H. (2001). *Osmanlı Toplumunda Yönetim, Nüfus, İskan, Göç ve Sürgün*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Bahçeci, H. I., ve Uzun. Ş. (2017). Türkiye’de Uluslararası Göç ve Yerel Politika. <http://www.yyusbedergisi.com/dergi/turkiyede-uluslararasi-goc-ve-yerel-politika20180101032144.pdf>, Erişim Tarihi: 08.02.2018.

Bali, B. B., ve Gündoğdu, H. G. (2017). Merkezi Yönetim Tarafından Uygulanan Göç Politikalarının Bir analizi: Türkiye Örneği. *Göç ve Kamu Yönetimi* içinde (ss. 183-198). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

Bayraktar, H. (2007). Kırım ve Kafkasya’dan Adana Vilayeti’ne Yapılan Göç ve İskânlar (1869-1907). *Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı: 405.* ss. 405-434.

BMMYK, BM Mülteci Örgütü (2008). Suçluların İadesi ve Uluslararası Mülteci Koruması Hakkında Bilgi Notu. Cenevre. <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa5e334>, Erişim Tarihi: 20.12.2017.

Canyurt, D. (2015). Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye’de Riskler. *Akademik Bakış Dergisi. Sayı: 48.* ss. 127-146. İstanbul.

Castles, S., ve Miller, J. M. (2008). *Göçler Çağı- Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri* (Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cılga, M. (2016). Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler ve STK’lar. <https://medium.com/@jiyaninsesi/turkiye-deki-suriyeli-multeciler-ve-stk-lar-8a56b3bd42e5>, Erişim Tarihi: 03.02.2018.

Cizreli, B. (2015). Dünya Sistemleri Kuramı Bağlamında Batının Göç Haritası. *Sosyoloji Divanı Dergisi, Yıl: 6,* ss. 31-54.

Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Güz, Sayı: 17*. ss. 65-91.

Çağlayan, S. (2011). Göç Kavramı ve Kuramları. (Ed. Fatime Güneş), *Kent Sosyolojisi*. (ss.84-115). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayını, No: 1932.

Çağlayan, S. (2015). Suriye Savaşı ve Suriyeli Göçmenler: Teori ve Kavramsal Anlama Çabası. *Sosyoloji Divanı Dergisi. Cilt: 3. Sayı:6*, ss: 193-209.

Çakırer Özservet, Y. (2015). Göçmen Çocukların Şehre Uyumu ve Eğitim Politikası (Ed. Yakup Bulut). *Uluslararası Göç ve Mülteci Uyumu Sorununda Kamu Yönetiminin Rolü* (ss. 93-111). Kocaeli: Umuttepe Yayınları. 1. Basım.

Çakırer Özservet, Y. (2016). Kentler, Yerel Yönetimler ve Göç Politikaları. Global Göç Çalışma Merkezi, <file:///C:/Users/ev/Downloads/Yrd.Do.Dr.YaseminakrerservetileSylei-KentlerYerelYnetimlerveGPolitikalar-GLOBAL.pdf>. Erişim Tarihi: 07.02.2018.

Çakırer Özservet, Y., ve Yıldız, Y. (2016). Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi (ss. 121-136). *Ortadoğu Bağlamında Göç Sorunu* (Ed. H. Mustafa Paksoy ve dig.), Ankara: Efil Yayınevi. 1. Basım.

Çelik, F. (2006). İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 27*, ss. 151-155.

Çelik, M.L., ve Rağbetli, İ. (2017). Suriyeli Mülteciler Konusunda Yerel Yönetimlerin ve Kamusal Söylemin Rolüne Şanlıurfa Özelinde Bir Bakış. *Göç ve Yerel*

Yönetimler içerisinde (ss.1158-1168). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

Çeliktaban, D. (2015). Göçmenler İçin Ne Yapabiliriz?. HT Hayat, <http://hthayat.haberturk.com/yazarlar/damla-celiktaban/1031328-gocmenler-icin-ne-yapabiliriz>, Erişim Tarihi: 01.01.2018.

Çelikyay, H. H. (2017). 6458 Sayılı Kanun Bağlamında Yeni Göç Yönetimi: İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Örneği. *Göç ve Kamu Yönetimi* içinde (ss. 450-470). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı Elazığ.

Danış, D. (2013). *Demografi: Nüfus Meselelerine Sosyolojik Bir Bakış*. Ders: 13. http://www.acikders.org.tr/pluginfile.php/4161/mod_resource/content/1/TUBA13. Erişim Tarihi: 10.10.2017.

Daoudov, M. (2015). Türkiye’de Yabancıların Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü (Ed. Yakup Bulut). *Uluslararası Göç ve Mülteci Uyum Sorununda Kamu Yönetiminin Rolü* (ss. 39-65). Kocaeli: Umuttepe Yayınları. 1. Basım.

Demir, Y. K. (2017). Türkiye’deki Geçici Koruma altında Bulunan Suriyelilerin Eğitim Hizmetleri. *Suriyeliler ve Kentsel Politikalar: Suriyelilerin Uyum Süreci Bakımından Barınma ve Eğitim Politikaları* içinde (ss.47-56). Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 1.Baskı.

Demirhan, Y., ve Aslan, S. (2015). Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 9.

Doğan, A. E. (2002). Yeni Bir Uluslararası Göç Dalgasının Eşiğinde: Dünya Kentleri'ne Göç. (Ed. Ahmet Alpay Dikmen), *Kentleşme, Göç ve Yoksulluk* içinde (ss19-55). 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi. Ankara.

Döner, H. (2016). *Suriyeli Göçmenlerle Yaşanan Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay İli Örneği*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.

Dönmez Kara., C. Ö. (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları''*, Çanakkale OnSekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

Duman, T. (2017). Ekstra Kent (Exstra-Urban) Alanları Olarak Mülteci Kampları: Türkiye'deki Suriyeliler. *Suriyeliler ve Kentsel Politikalar: Suriyelilerin Uyum Süreci Bakımından Barınma ve Eğitim Politikaları* içinde (27-35). Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 1.Baskı.

Ekici, S., ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 9*, ss. 9-22.

Ela Özcan, E. D. (2014). *Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme*. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Emin, N. M. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları*. İstanbul: SETA Yayını.

Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması Raporu*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara: HUGO Yayınları.

Erdoğan, M. M. (2015). Türkiye’ye Kitleli Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler (Ed. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya). *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler* (ss. 315-348). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,

Erdoğan, M.M (2017), “Kopuş “tan “Uyum”a Kent Mültecileri- Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, <http://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/05/09/2a50f712-6413-489f-9deb-56dc52de7264.pdf>, Erişim Tarihi: 01.01.2018.

Erdoğan, O., ve Dağlı Erdoğan, F. (2017). Türkiye’de Mültecilerin Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü. *Göç ve Yerel Yönetimler* içinde (ss. 1169-1178). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

Ergüven, N. S., ve Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteciler Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt: 62, Sayı: 4, ss.1007-1061.

Ersavaş Kavanoz, S., ve Erdem, N. (2017). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin İmkanlar ve Sınırlılıklar Bağlamında Mültecilere Yönelik Politikaları: Trabzon Örneği. *Göç ve Yerel Yönetimler* içinde (ss.1020-1035). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

Eş, M., ve Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 48, ss. 206-248.

Gaziantep Ticaret Odası (2015). *Ortak Akıl Raporu 2*.
<http://gto.org.tr/upload/serbest/Icimizdeki-Suriye-Ortak-Akil-Raporu--2-113627.pdf>,

Erişim Tarihi: 10.02.2018.

Georgeon, F. (2005). *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura*. İstanbul:
 Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Gezgin, M. F. (1994). *İşgücü Göçü ve Avusturalya'daki Türk İşçileri*. İstanbul:
 İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.

Göç Çeşitleri Nedir?. (<http://goc-cesitleri.nedir.org>). Erişim Tarihi: 09.06.2017.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2017). *Türkiye Göç Raporu 2016*. Ankara: T.C
 İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları. Yayın No: 40.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü , http://www.goc.gov.tr/icerik3/multecilerin-hukuki-durumuna-iliskin-sozlesme_340_341_641, Erişim Tarihi: 08.08.2017.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2017 Stratejik Planı.
http://www.goc.gov.tr/files/files/stratejik_plan_sitede_yay%C4%B1nlanan.pdf, Erişim
 Tarihi: 10.02.2018.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2017-2021 Stratejik Planı
http://www.goc.gov.tr/files/files/stratejik_plan_sitede_yay%C4%B1nlanan.pdf. Erişim
 Tarihi: 01.01.2018.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma
 Yönetmeliği (2013). T.C. Resmi Gazete, 28821, 14 Kasım 2013.

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/20131114-4.htm>, Erişim Tarihi: 05.01.2018.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik/butce_308_4606, Erişim Tarihi: 22.03.2017.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Teşkilat Şeması. (http://www.goc.gov.tr/icerik3/teskilat-semasi_273_274_281, Erişim Tarihi: 22.03.2018.

Görmez, K., ve Eroğlu, H.T. (2017). Küreselleşme, Göç, Göç Yönetimi ve Türkiye. *Göç ve Kamu Yönetimi* içinde (ss. 561-575). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

Güçtürk, Y. (2014). *Sürgün ile Savaş Arasında Kalan Suriyeli Mülteciler*. <http://setav.org/tr/5-soru-surgun-ile-savas-arasinda-suriyeli-multeciler/yorum/18059>. Erişim Tarihi: 11.01.2018.

Güllüpinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 4*, ss. 53-87.

Güner, C. (2007). İltica Konusunda Türkiye'nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Planı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 56, Sayı: 4*, ss. 81-109.

<https://www.afad.gov.tr/tr/2211/AFAD-Hakkinda>, Erişim Tarihi: 10.02.2018.

Ihlamur Ö. (2012). Küresel Bir Göç ve Mülteci Rejimine Doğru (Ed. Öner Ihlamur ve diğ.), *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

International Migration Organization (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. (Ed Bülent Çiçekli). İstanbul: IOM Yayınları, No: 18

İçduygu, A. (2006). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları*. İstanbul: Tüsiad Yayınları, Yayın No: 427.

İçduygu, A., Erder, S., ve Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus Devlet Oluşumundan Ulus Ötesi Dönüşümlere*. İstanbul: Koç Üniversitesi, Göç Araştırma Merkezi, MİREKOÇ Proje Raporları, Rapor No: 1.

İçduygu, A., Sirkeci, İ., ve Aydınğün, İ. (1998). Türkiye'de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketlerine Etkisi. ss. 207-244 (http://www.migrationletters.com/sirkeci/Icduygu_Sirkeci_Aydingun_1998_turkiyede_icgoc.pdf), Erişim Tarihi: 08.08.2017.

İçduygu, A., ve Sirkeci, İ., (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri. (Ed.Oya Baydar), *75 Yılda Köylerden Şehirlere* içinde (ss. 249-260). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

İGAMDER. (2017). Mülteci Hakları İçin Medya ve Sivil Toplum İş Birliği Projesi. <http://medya.igamder.org/hakkimizda/>, Erişim Tarihi: 09.02.2018.

İnsan Hakları Derneği. (2010). Mülteci, Sığınmacı ve Uluslararası Korumaya Muhtaç Diğer Kişilerin Haklarının Etkin Korunması Projesi. <https://www.ihd.org.tr/multeci-siginmaci-ve-uluslararası-korumaya-muhtac-diger-kisilerin-haklarinin-etkin-korumasi-projesi>, Erişim Tarihi: 09.02.2018.

İnsan Hakları Derneği. <http://multeci.info/ngo/insan-haklari-dernegi/>, Erişim Tarihi: 09.02.2018.

İstanbul Başakşehir Belediyesi (2014). 4 Tır Kışlık Kıyafet Suriyeliler İçin Yola Çıktı. <http://www.basaksehir.bel.tr/manset/2064/4-tir-kislik-kiyafet-suriyeliler-icin-yola-cikti>, Erişim Tarihi: 01.02.2018.

Kalaycı, S. (2016). Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları. İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, <http://insamer.com/wp-content/uploads/2014/03/siginmacilarin-korunm.-y%C3%B6n.-t%C3%BCrk.-stk...pdf>, Erişim Tarihi: 09.01.2018.

Karpat, K. (1978). *Kentleşme ve İnsan: Kentleşme Sürecinde İnsan, Tutum ve Davranışlarında Meydana Gelen Değişmeler*. Ankara: Todaie Yayınları, No: 175.

Karpat, K. (2015). Önsöz. (Ed. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya). *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya, A. (2014). Türkiye'de Göç ve Uyum Tartışmaları: Geçmiş Dönük Bir Bakış (Ed. Mustafa Altunoğlu ve dig.). *İdeal Kent Göç I.* içinde (ss. 11-28). Kent Araştırmaları Dergisi. Sayı: 14.

Kaygalak, S. (1999). *Zaman ve Mekan Boyutuyla Göç ve Kentleşme: Demirtaş Mahallesi Örneği*. Mersin Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Kaypak, Ş., Bimay, M., ve Yılmaz, V. (2017). Uluslararası Göç ve Mülteci Sorunlarının Çözümünde Yerel Yönetimlerin Rolü: Batman Örneği. *Göç ve Yerel Yönetimler* içinde (ss. 1179-1194). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

Keleş, R. (1998). *Kent Bilim Terimler Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi.

Kılıç, T. (2014). Kentlerdeki Mültecilere Karşı Sivil Toplumun Sorumluluğu. <http://multeci.net/?author=8>, Erişim Tarihi: 01.02.2018.

Kızılboğa Özaslan, R., ve Alıcı, O. V. (2014). Kalkınma Planlarında Yerel Yönetimler ve Yapılan Reformlar Çerçevesinde Mukayese. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt: 11. ss. 315-342.

Kirişçi, K. (2014), *Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınarı* (Çev. Sema Karaca). Ankara: Karınca Ajans Yayıncılık.

Koç, F. (2017). Türkiye'de Mülteci Sorunun Çözümünde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Yeri ve Önemi. *Göç ve Kamu Yönetimi* içinde (ss. 41-52). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

Koçak, Y., ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 3. ss.163-185.

Kurt, H. (2006). Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1. ss.148-178.

Kutlu, Ö., Örselli, E., ve Kahraman, S. (2017). Türkiye’de Sığınmacı Kamplarının Yöneti(şi)mi. *Göç ve Kamu Yönetimi* içinde (ss. 490-508). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

Kutlu, Z. (2015). Bekleme Odasından Oturma Odasına, Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme. [http://www.anadolukultur.org/images/UserFiles/Documents/Editor/Bekleme Odasından Oturma Odasına.pdf](http://www.anadolukultur.org/images/UserFiles/Documents/Editor/Bekleme_Odasından_Oturma_Odasına.pdf), Erişim Tarihi: 08.02.2018.

Mackreath. H., ve Sağınç. Ş. G. (2017). *Türkiye’de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler*. İstanbul: Yurttaşlık Derneği Yayınları, 1. Baskı.

Massey D. ve diğ., (1993) “Theories Of International Migration: A Review And Appraisal (Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi). *Göç Dergisi. Cilt: 1. Sayı: 1. ss.11-46.*

MAZLUMDER. (2015). İzmir Basın Açıklaması, <http://izmir.mazlumder.org/tr/main/faaliyetler/basin-aciklamalari/1/izmirde-yasayan-suriyeli-siginmacilar-hakkind/126>, Erişim Tarihi; 22.01.2018.

MAZLUMDER. (2015). Sivil Sayfalar, <http://www.sivilsayfalar.org/2015/10/19/multeci-dosyasi-mazlumder/>, Erişim Tarihi: 22.01.2018.

MAZLUMDER. (2015). Suriyeli Ailelere Yardım Ediyor. <http://www.merhabahaber.com/mazlumder-suriyeli-ailelere-yardim-ediyor-356564h.htm>, Erişim Tarihi: 22.01.2018.

Memiş, H. (2015). İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 52*, ss.100-114.

Mutlu, A. (2017). Türkiye'de Uluslararası Göç Sorunu ve Sivil Toplum Örgütlerinin Durumu. (Ed. Çoşkun Taştan- Ayşe Çolpan Kavuncu). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar* içinde (ss. 159-175), Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 1. Baskı.

MÜLTECİ-DER. (2017). Mültecilerle Dayanışma Derneği ve İzmir Kızılay Toplum Merkezi Mültecilere Yönelik Eğitimler Gerçekleştirdi. <http://www.multeci.org.tr/haberler/multecilerle-dayanisma-dernegi-ve-izmir-kizilay-toplum-merkezi-multecilere-yonelik-egitimler-gerceklestirdi/>, Erişim Tarihi: 09.02.2018.

MÜLTECİ-DER. <http://multeci.info/ngo/multeci-der/>, Erişim Tarihi: 09.02.2018.

ORSAM Raporu (2012). *Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi*. Rapor No: 123, Ankara.

Oytun, O., ve Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Raporu, No: 195.

Örselli, E., ve Babahanoğlu, V. (2016). Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 43*, ss. 2063- 2071.

Öz Yıldız, Seda (2017). Kent Güvenliği Ekseninde Kitleli Göç ve Nefret Suçları İlişkisi (Ed. Çoşkun Taştan ve Ayşe Çolpan Kavuncu). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar* içinde (ss. 105-118). Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 1. Baskı .

Özcan, A., Köse, Ş., ve Ekinci, S. (2017). Türkiye'deki Kentlerin Uluslararası Göç Deneyimi: Barınma Uygulamaları ve Yerel Yönetimlere Düşen Yeni Roller. *Göç ve Yerel Yönetimler* içinde (ss. 983-1001). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

Özçağlar Eroğlu, H. (2016). Türkiye'de Göç Yönetimi ve Göç Yönetişimi: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Ekseninde Bir İnceleme (ss. 572-573). Tücaum Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Ankara.

Özdemir, M. (2008). *Türkiye'de İç Göç Olgusu: Nedenleri ve Çorlu Örneği*. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Özyakışır, D. (2013). *Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Sağiroğlu, A. Z. (2015). Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri. *Sosyoloji Divanı Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 6*, ss: 9-30.

Sağiroğlu, A.Z. (2016). Türkiye'de Merkezi Göç Yönetimi (Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman). *Türkiye'de Geçici Koruma altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* içinde (ss. 45-70). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademik Vakfı (WALD).

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı:5*, ss.31-45.

Samuk, Sahizer. (2016), Suriye Krizi Çerçevesinde Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nün Kentsel Göçe Yaklaşımı: IOM Türkiye Deneyimleri, <http://slideplayer.biz.tr/slide/10904996>, Erişim Tarihi: 07.02.2018

Sandıklı, A., ve Kaya. E. (2013). Barış Kavramına Yönelik Teorik Yaklaşımlar ve Küresel Yönetişim, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 23, ss.59-79.

Sayın, Y., Usanamaz, A., ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 31. ss.1-13.

Sezer, Ö., ve Bayram, T. (2017). Mülteci Politikaları ve Mültecilere Sunulan Kamu hizmetlerinde Yerel Yönetimlerin Rolü, *Göç ve Yerel Yönetimler* içinde (ss. 1002-1019). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

Sirkeci, İ., ve Cohen, J. H. (2015). Hareketlilik, Göç, Güvensizlik. . (Ed. Mustafa Altunoğlu ve dig.). *İdeal Kent Göç-II.* içinde (ss. 8-21). Sayı: 15. Ankara: Kent Araştırmaları Enstitüsü.

Sirkeci, İ., ve Yüceşahin, M. (2014). Türkiye'de Göç Çalışmaları. *Göç Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, ss: 1-10.

Suriyeli Mülteciler ve STK'lar Ağ Haritası (2015), <https://graphcommons.com/graphs/0711e621-a8c5-4651-a1d6-33106c7bb3f1>, Erişim Tarihi: 01.02.2018.

Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme.

[http://www.anadolukultur.org/images/UserFiles/Documents/Editor/Bekleme Odasindan Oturma Odasina.pdf](http://www.anadolukultur.org/images/UserFiles/Documents/Editor/Bekleme_Odasindan_Oturma_Odasina.pdf), Erişim Tarihi: 08.02.2018.

şahin, A., ve Söylemez, A. (2017). Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planlarında Göçle Gelenler/Mülteciler. *Göç ve Yerel Yönetimler* içinde (ss. 963-972). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

şen, M. (2014). Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi. *Çalışma ve Toplum Dergisi, Sayı: 1* ss.231-256.

şensoy, M.ř. (2014). Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Göç Politikaları ve Stratejilerindeki Yeri ‘Ulusal ve Uluslararası Çalışma Raporu’, <https://www.linkedin.com/pulse/20140629144055-291742968-yerel-y%C3%B6netimler-ve-sivil-toplum-kurulu%C5%9Flarinin-g%C3%B6%C3%A7-politika-ve-stratejilerindeki-yeri-ulusal-ve-uluslararası-%C3%A7ali%C5%9Fma-raporu>, Erişim Tarihi: 07.02.2018.

T.C Kalkınma Bakanlığı (2014). Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018. Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

Taşçı, F. (2009). Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç. *Kamu-İş Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 4.* ss. 177-204.

Tekeli, İ. (1975). Göç Teorileri ve Politikaları Arasındaki İlişkiler. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi. Cilt: 1. Sayı: 1.* ss.153-173.

Tekeli, İ. (1998). Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması (Ed. Yıldız Sey). *Bilanço:98 75 Yılda Değişen Kent Ve Mimarlık* içinde (ss.1-24). İstanbul: İş Bankası ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.

Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tepeciklioğlu, A. O., ve Tepeciklioğlu, E. E. (2015). Teoriden Pratiğe: Suriye Krizi ve Uluslararası Toplum”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, *Cilt:70, No:1*, ss. 163-193.

Tokgöz, G. (2014). Göç ve Kalkınma Üzerine Küresel Form. Topçu, E. (2017). Türkiye’deki Çocukların Eğitime Kazandırılma Süreci Geçici Eğitim Merkezleri (GEM). (Ed. Çoşkun Taştan ve Ayşe Çolpan Kavuncu) *Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar* içinde (ss. 11-26). Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 1.Baskı.

Tunç, A. (2017). Türkiye’de Göçün Yönetilmesi Sürecinde Afet ve Acil Yönetim Bakanlığı’nın (AFAD) Rolü. *Göç ve Kamu yönetimi* içinde (ss. 165-219). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

TURAN, D., ve Çomaklı, Ş. E. (2017). Göçmenlerin Vergisel Boyutta Kayıp ve Kaçakçılığa Etkileri. (Ed. Çoşkun Taştan ve Ayşe Çolpan Kavuncu). *Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar* içinde (ss. 81-104). Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 1.Baskı.

Türk, G.D. (2016). Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir değerlendirme. *Marmara İletişim dergisi*, *Sayı: 25*, ss. 145- 157.

Uçman, H., ve Özmen, İ.A. (2017). Türk Kamu Yönetimi’nde Göç Sorununa Kurumsal Çözüm Denemesi: Göç ve Vatandaşlık İşleri Başkanlığı. *Göç ve Kamu yönetimi* içinde (ss. 209-219). Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Elazığ.

Uzman, N., ve Tösten, R. (2016). Suriyeli Akademisyenlerin Bakış Açısından Türkiye Suriye İlişkileri ve Sığınmacıların Meselesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Dergisi, Sayı: 24*, ss. 251-272.

Ünal, S. (2014). Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: “Öteki” Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 3*. ss. 65-89.

Vatandaş, S. (2016). Avrupa'ya Göçmen Akışı ve Türkiye'de Göç Politikaları. *İlke İlim Kültür Eğitim Derneği, Sayı: 3*. ss. 1-19.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yeryüzü Doktorları, Suriye Krizi, <https://www.yyd.org.tr/ne-yapiyoruz/suriye-krizi/>, Erişim Tarihi, 03.02.2018.

Yıldız, K., Ünlü, Ü., ve Sezer, M. (2014). Mülteci- Sığınmacı Cinnetleri ve Toplum, Her İnsanın Huzur İçinde, Kendi Evinde, Sevdiği İnsanların İçinde ve Vatanında Ölme Hakkı Vardır”, *Kmü Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 1* ss. 42-50.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Litarature And History Of Turkish Or Turkish Or Turkic. Cilt: 9, Sayı:2*. ss. 1685-1705.

Yılmaz, H. (2013). Türkiye'de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği. http://istanbul.mazlumder.org/webimage/suriyeli_multeciler_raporu_2013.pdf, Erişim Tarihi: 02.09.2018.

Zeytinburnu Belediyesi (2008). Göçmenlere Yönelik Sosyal Hizmetlerde Yerel Yönetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi.

<http://eski.zeytinburnu.istanbul/Sayfa/256/projeler/gocmenlere-yonelik-sosyal->

[hizmetlerde-yerel-yonetim-kapasitesinin-guclendirilmesi-projesi.aspx](http://eski.zeytinburnu.istanbul/Sayfa/256/projeler/gocmenlere-yonelik-sosyal-hizmetlerde-yerel-yonetim-kapasitesinin-guclendirilmesi-projesi.aspx), Erişim Tarihi:

07.02.2018.

